

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 198098

UNIVERSAL
LIBRARY

ಪ್ರಾತಿನ ಪ್ರತಿ

ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲಿ

ಜಿ. ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಆನಂದ್ ಪ್ರದರ್ಶ್
ಬೆಂಗಳೂರು ೨.

[ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಕಗಳನ್ನೂ ಕಾದಿರಿಸಿದೆ]

ಪೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ :
ಮಾರ್ಚ್, ೧೯೫೧

ಜಿಲ್ಲೆ : ಒಂದೂನುಕ್ಕಾಲು ಗೊಪಾಯಿ

ಬಿ. ಎಸ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್
ಹಿಂಕಾರ್ ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು
ಇವರು ಮುದ್ರಿಸಿದರು.

ಅ ರಿ ಕೆ

“ ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲಿ ” — ಇದು ಒಂದು ಶೃಂಗಾರದ ಕಥೆ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶೃಂಗಾರವೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ವರ್ಣನೆ, ವಿರಹದ ವರ್ಣನೆ, ರತಿಕೂಟದ ವರ್ಣನೆ ಎಂದಷ್ಟೇ ಭಾವನೆಯಿದ್ದಂತೆ ಅನಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಸಹಯೋಗ ಜೀವನದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಮುಖಗಳನ್ನು ಸವಿ ತಟ್ಟುವಂತೆ ಎಗ್ಗುಸಿಗ್ಗುಪಡದೆ ವಿವರಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಕೆಲವರೂ ವಿರಳವಾಗಿ ಉಂಟು. ಅಂಥ ವಿರಳರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ-ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡದ ಕವಿ ‘ ರತ್ನಾಕರ. ’

ರತ್ನಾಕರ ಸುಮಾರು ಐದಾರು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವನು. ತಾನು ಬರೆದ ‘ ಭರತೇಶ ವೈಭವ ’ ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಯುಗದ ಒಬ್ಬ ಪೌರಾಣಿಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕತೆಯನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಯಾವುದೋ ರಾಜಾಂತಃಪುರದ ಚಿತ್ರಕಥೆಯನ್ನೂ ಎರಕ ಸೇರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಸದಾಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಂದು ಸಂತೋಷ ಕೊಡತಕ್ಕಂಥ (ವೈಯಿನದಂತೂ ಹೇಗೂ ಸರಿಯಲ್ಲ) ಮಾತಿನ, ಮನಸ್ಸಿನ ಸರಸಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ನಡೆದಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಭೋಗ ಶೃಂಗಾರದ ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ಯೋಗಶೃಂಗಾರವನ್ನೂ ನಡೆದಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಕವಿಯ ಈ ಕೃತಿಯ ನಾಯಕನಾದ ಭರತ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಗಳ ಕೃಷ್ಣ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಶೃಂಗಾರಲೀಲೆ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಿಯವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಭರತೇಶ್ವರನ ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲಿಯರೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯರಾಗಲಿ.

—ಜಿ. ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ

ಒಳಪಿಡಿ

	ಪುಟ
ಭಾಗ ಒಂದು : ಬೆಳಗಿನ ಓಲಗ	೯
ಭಾಗ ಎರಡು : ಆ ಅಕ್ಕನ ತಂಗಿ	೩೭
ಭಾಗ ಮೂರು : ಮೇಲಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ	೫೧
ಭಾಗ ನಾಲ್ಕು : ನಟುವನ ಮಕ್ಕಳು	೬೯
ಭಾಗ ಐದು : ರೂಪಾಣಿ, ಪದ್ಮಿನಿ	೮೧
ಭಾಗ ಆರು : ಹೆಬ್ಬದ ಹಗಲು	೧೨೫

ಮಾತಿ ನ ಮಲ್ಲಿ

ಭಾಗ ಒಂದು : ಬೆಳಗಿನ ಓಲಗ

೧

“ ಜೋಕೆ! ನೋಡಿ ಬಾ ತಂಗಿ! ”

“ ಎಷ್ಟರಿಕೆ! ಅಕ್ಕಾಜಿ! ”

“ ಕೈ ನೀಡಕ್ಕು! ”

“ ಏನೋ, ಹಿಡಿತಾಯ! ”

“ ಓಪಬೇಡ, ಅಕ್ಕಾ! ”

“ ಬಾ, ಬಾ, ತಂಗಿ! ”

ಅಯ್ಯೋಧೈಯ ಅರಸನಾದ ಭರತೇಶ್ವರನ ಅಂತಃಪುರದ ಕಾಂತಿಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣನಾಥನ ಓಲಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಓಲಗ ನಡೆಯುವುದು ಮೇರುವಿನ ಹಾಗಿರುವ ಮಹಾಸೌಧದ ಮೇಲುಸ್ವರಿಗೆಯಲ್ಲಿ.

ಕನ್ನಾಜಿ ಕಮಲಾಜಿ ವಿಮಲಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿ ಹೊನ್ನಾಜಿ ಮಧುರಾಜಿ ರನ್ನಾಜಿ ಚೆನ್ನಾಜಿ ಚಿನ್ನಾಜಿ ಕಾಂತಾಜಿ ಮುಕುರಾಜಿ ಕುಸುಮಗಂಧಾಜಿ ವಸಂತಾಜಿ ಮಧುಮಾಧವಾಜಿ ಅಂತರಂಗಾಜಿ ಸುಖಾಜಿ ಸುಖಾವತಿ ಶಾಂತಾಜಿ - ಎಲ್ಲರೂ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ.

ಭೃಂಗಲೋಚನೆ ನೀಲಲೋಚನೆ ಕುರಂಗಲೋಚನೆ ಪುಷ್ಪನಾಲೆ ಶೃಂಗಾರವತಿ ಗುಣವತಿ ಚಂದ್ರಮತಿ ನಾರಂಗಲೋಚನೆ - ಇವರೂ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಪೀಣಾದೇವಿ ವಿದ್ಯಾದೇವಿ ಸುರದೇವಿ ವಾಣೀದೇವಿ ಶ್ರೀದೇವಿ ಬಾಣಾ ದೇವಿ ಭದ್ರಾದೇವಿ ಕಲ್ಯಾಣೀದೇವಿ ಅಂಜನಾದೇವಿ ಕುಂಕುಮದೇವಿ ಮಲ್ಲಿಕಾ ದೇವಿ ಸುದೇವಿ ಉತ್ಪಾಹಾದೇವಿ - ಇವರೂ ಸಂಗದ ನೇರಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿತ್ರವತಿ ಚಿತ್ರಲೇಖಿ ಸದ್ಯಾವತಿ ನೇತ್ರಾವತಿ ಚಂದ್ರಲೇಖಿ ಮಿತ್ರಾ
ವತಿ ಸದ್ಯಲತೆ ಲಲಿತಾಂಗಿ ವಿಚಿತ್ರಾಂಗಿ - ಇವರೂ ಅವರ ಕೂಡೆ ಹೋಗು
ತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕಲತೆ ಕುಂದಲತೆ ಕನಕಮಾಲೆ ಜಿನಮತಿ ಸಿದ್ಧಮತಿ ರತ್ನಮಾಲೆ
ಮಣಿಮಾಲೆ ಕಾಂತಿಮಾಲೆ - ಇವರೂ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗೆ ಏರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಎಲ್ಲರೂ ಸರಸವಾಡುತ್ತ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

“ಓಡು, ಓಡು. ಅರಸ ನಿನಗೇ ಮೊದಲು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ - ದೊಡ್ಡ
ಸನ್ಮಾನವನ್ನು.”

“ಬಿಡಿ ಬಿಡಿ. ಬರಲಾರದವರು ನೀವು - ಅಡುವುದಕ್ಕೇನು !”

“ನಡೆ, ನಡೆ. ಅವಳ ಮಾತಿಗೇನು !”

“ಇದೇನೆ? ತವಕದಿಂದ ‘ನಡೆನಡೆ’ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ! ಪತಿಯನ್ನು
ಎಷ್ಟು ದಿವಸದಿಂದ ಕಂಡಿಲ್ಲವೋ ಈಕೆ !”

“ನಿಮಗೆ ಹಿತ ಹೇಳಿದ್ದು ನನ್ನ ತಪ್ಪು. ಮೌನವಾಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ,
ಹೋಗಿ.”

“ಯಾವನದ ಸೊಕ್ಕು ! ಬರಬರನೆ ಮೆಟ್ಟಲು ಏರುವುದು
ನೋಡೆ !”

“ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನೇ ಅಪ್ಪಾಲೆ ತಿಪ್ಪಾಲೆ ಅಡಿಸುವವರು - ನಿಮಗೆ
ಮಾತು ಅಡುವುದಕ್ಕೇನು !”

“ಪಾಪ ! ಎದೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹೊರೆ ! ಬರಲಾರಳು ಕಣೆ. ಕೈಹಿಡಿದು
ಹತ್ತಿಸಿರೆ !”

“ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲ. ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಓಲಗ
ನಡಸಬಹುದೆ !”

“ಸಾಕು, ನಿಮ್ಮ ಉಪಚಾರ. ಹೆಡತಲೆಗೆ ಒಂದು ಹೊರೆ, ನಡುವಿನ
ಕೆಳಗೆರಡು, ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆರಡು. ಐದು ಹೊರೆ ಹೊತ್ತವರು ನನ್ನ
ಹಂಗಿಸುತ್ತಾರೆ !”

“ಎನಮ್ಮ, ಬೇಗ ಹೋದರೆ ಹಾಗೆನ್ನುತ್ತೀರಿ. ನಿದಾನ ನಡೆದರೆ
ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಏಗುವುದು ಕಷ್ಟ !”

“ ಇವೇನೆ, ಇವಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಮೌನ? ಗಂಡನ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವಕೋ ಹೇಗೋ! ನಿನಗೆ ಈ ಧ್ಯಾನವ ರಹಸ್ಯ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟವರು ಯಾರಿ? ”

“ ಆ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ, ನಿನ್ನ ಅರಸನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನಕ್ಕಾ. ನಿಮ್ಮ ಸರಸನಲ್ಲಾ ಪಕ್ಕಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಭೆಯ ಮಂಟಪ ಹತ್ತಿರವಾಯಿತು.

“ ವಿನೋದ ಸಾಕು. ನುಮ್ಮನೆ ಬನ್ನಿ. ಸೆರಗು ಸವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಕುರುಳು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಿ. ಅರಸನ ನುಮ್ಮುಲು ಬಂತು ” ಎಂದು ಅವರವರ ಸರಸ್ವರ ಜೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರ ಅಲಂಕಾರ ಒಬ್ಬರು ನೋಡಿ ತಿದ್ದಿದರು.

ಸವತಿಯ ಕಾಲಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಪ್ಪುಗುರುತು ಇದ್ದದನ್ನು ಒಬ್ಬಳು ಕಂಡಳು. ಕೂಡಲೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಅದನ್ನು ತೊಡೆದಳು.

ಆ ಅಕ್ಕ ಬಿಚ್ಚಿ “ ಹಾಹಾ! ‘ಕಾಲಮೇಲೆ ಕಪ್ಪುಇದೆ. ತೊಡೆದುಕೊ’ ಎಂದು ಹೇಳದೆ ಮುಟ್ಟಿತೊಡೆಯಬೇಕೆ, ತಂಗ! ” ಎಂದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ತಂಗ “ ಸಭೆ ಸಮೀಪವಾಯಿತು. ನುಮ್ಮನೆ ಬಾ, ಅಕ್ಕ ” ಎಂದು ಅವಳ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದಳು.

ಹೀಗೆ ವಿನೋದದಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನಡಸಿಕೊಂಡು ಓಲಗ ಸಾಲಿಗೆ ಆ ಅರಸಿಯರು ಏರಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

೨

ಅರಸಿಯರು ಆನಂದದಿಂದ ಮಾಡುವನ್ನು ಏರಿ ಬರುತ್ತಿರುವರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಅವರ ಕಾಲಂದುಗೆಯ ಕಟಿಸೂತ್ರಗಳ ಧ್ವನಿ ಓಡಿಬಂದು ಅರಸನಿಗೆ ಹೇಳಿದುವು.

ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೆಟ್ಟಲು ಹತ್ತಿ, ಓಲಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಅರಸಿಯರು ಎದುರಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯನನ್ನು ಕಂಡರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಹತ್ತಿರ ನಿಂತು, ಕಾಣಿಕೆಯೊಪ್ಪಿಸಿದರು. ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅರಸನ

ಬಳಸಾರಿ, ಕೋಮಲವಾದ ತಮ್ಮ ತೋಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಕಾಣಿಕೆಕೊಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದು, ಒಳಗೆ ಬಂದು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತರು.

ಹೊಂಬಣ್ಣದ ವೈಯವಳೊಬ್ಬಳು ಕಾಣಿಕೆಗೆ ಹೊಸ ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣು ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ತಾಂಬೂಲದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಹಲ್ಲನ್ನು ಮಿಡುಗಿಸುತ್ತ, ಹೊನ್ನಿನ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಅರಸನ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು.

ನೀಲಾಂಗಿಯೊಬ್ಬಳು ಒಂದು ನೀಲಾಂಬುಜದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು, ಕೈಮುಗಿದು, ಇಂದ್ರನೀಲದ ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ಅರಸನ ಕೆಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು.

ರಾಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಬಂದು, ಹೊಂದಾವರೆಯ ಕೈಕಾಣಿಕೆಯಿತ್ತು, ಕೈಮುಗಿದು, ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಅರಸನ ಎಡದ ಕಡೆ ನಿಂತಳು.

ಕೆಂಪಿಯೊಬ್ಬಳು ಬಂದು, ರಾಜನ ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಸಂಪಗೆ ಹೂಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು, ಮಿಕ್ಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತಳು.

ಕರಿಯೊಬ್ಬಳು ಬಂದು, ರತಿಯು ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಸುರಗಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಹಾಗೆ, ತಾನೇ ಕೈಯಾರೆ ಕಟ್ಟಿದ ಸುರಗಿಯ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು.

ವೀರನಾದ ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಹೂವಿನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ ರತಿಯಂತೆ ಲತಾಂಗಿಯೊಬ್ಬಳು ನೃಪನಿಗೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ತಾಳೆಯ ಕರಾರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು.

ತುಂಬುಯೌವನ ತುಂಬಿದವಳು ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಕಾಣಿಕೆಗೆ ಬೆಟ್ಟದಾವರೆ ಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ಅರಸನನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನೋಡಿ, ಕೈಮುಗಿದು, ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ವೈಭವದಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಂತಳು.

ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು, ಮುಂದೆ ಬರಲು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟು ಉಳಿದವರ ವೈಯವರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ — ಅವಳನ್ನು ಒಬ್ಬಳು ಕೈಹಿಡಿದು ಕರೆದುತಂದು, ಅರಸನಿಗೆ ಕೈಯ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಿಸಿದಳು.

ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಬಾಲೆ ಅಂಜುತ್ತ ಅಂಜುತ್ತ ಬಂದು, ಅರಸನಿಗೆ ಕೆಂಪುಜಾಡಿಯ ಸರ ಕೊಡುವಾಗ, ಭಯಗೊಂಡ ಅವಳ ಕೈಯಿಂದ

ಕೆಂಪುಜಾಜಿ ಜಾರಿ ಚೆಲ್ಲಿದರೆ — ಸುತ್ತ ನಿಂತವರು ಸೇವಕಿಯರು “ ಇದು ಕೈಕಾಣಿಕೆಯಲ್ಲ. ಇದು ಅರಸನಿಗೆ ವುಷ್ಪಾಂಜಲಿ ” ಎಂದರು.

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಮುಗ್ಧೆ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ನಾಚುತ್ತ ಬಂದು, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಸರವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜಾರಿದರೆ-ಅರಸನು “ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜಾರಿದರೇನು! ಅದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಅಲ್ಲವೇ! ” ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ನಗಿಸಿದನು.

ಬೇರೊಬ್ಬಳು ಒಂದು ಪಾದರಿ ಹೂವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ, ಅದು ಜಾರಿ ಅರಸನ ಪಾದದ ಹತ್ತಿರ ಬಿತ್ತು. ಸೋತು ಕಾಲಿಗೆರಗಿದ ಪಾದರಿಯನ್ನು ನೂಕುವಂತೆ ಅರಸನು ಅದನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದ್ದನು.

ಅದನ್ನು ಕಂಡವಳು, ಅಂತಃಪುರದ ಹಿರಿಯ ದಾದಿಯಾದ ಪಂಡಿತೆ ಎಂಬವಳು, “ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಹೋದರನಾದ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಪಾದರಿ ಬರಬಹುದೇ, ಭರತೇರಾ! ನೀನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಒಪ್ಪದ್ದು ಸರಿಯಾಯಿತು! ” ಎಂದಳು. ಪಾದರಿ ಎಂದರೆ ಪಾರಿಜಾತದ ಹೂವೆಂದೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ನಡತೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣೆಂದೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲ ಭರತನಿಗೆ ಅವಳ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಮನಗೆ ಬಂತು. “ ತುಂಬ ಶೀಲವತಿಯರಾದ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡಿರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೊಬ್ಬ ಪಾದರಿ ಬಂದರೆ, ಹಿಡಿದು ತಂದು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೂ ಶೀಲವಂತನಾದ ನೀನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಆಚೆ ತಳ್ಳಿದ್ದು—ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯ! ” ಎಂದಳು, ಪಂಡಿತೆ.

ಇತರ ಅರಸಿಯರು ಬಂದರು, ಇತರ ಕಾಣಿಕೆಯಿತ್ತರು. ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಕುಡುಮಿಂಚಿನಂತೆ ಕೆದರುತ್ತ ಬಂದ ರಮಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಮುಡಿ ವಾಳದ ಗೊಂಚಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಬೇರೊಬ್ಬ ಭಾವಕಿ ತನ್ನ ಮಾವನ ಮಗನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ನಾವಿನ ಚಿಗುರನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟಳು. ದುಂಬಿಗಳು ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿದು ನವಿಲುಗರಿಯ ಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಪು ಕಣಿಗಿಲೆಯ ಕಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮತ್ತಕಾಶಿನಿ ತಂದಿತ್ತು ಕೈಮುಗಿದರೆ, ಸಾಲುಮುತ್ತಿನ ತೊಡಿಗೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟ ಲೋಲಾಕ್ಷಿಯೊಬ್ಬಳು ಬಂದದ್ದು - ಅದೇ ಅರಸನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿ ನಡೆದುಬಂದಹಾಗಿತ್ತು.

ಜ್ಯೋತಿಗಳ ಹಾಗಿರುವ ರತ್ನಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಮೈತುಂಬ ಜೋತು ಬಿಟ್ಟು ಒರೆಸಾಡುತ್ತ ಬಂದ ಅಬಲೆಯೊಬ್ಬಳು, ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕದ ಹೆಣ್ಣು

ಭೂಕಾಂತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬಂದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಕರಿಯಳು ಮತ್ತು ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ತೊಟ್ಟಿದ್ದು ನೋಡಿದರೆ — ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಮಿಂಚುಹುಳುಗಳೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹೆವರಿ ಕತ್ತಲೆಯ ಮರೆಹೊಕ್ಕಾಹಾಗಿತ್ತು.

ಮತ್ತೂ ಒಬ್ಬಳು ಬಂದಳು. “ ನೀನೂ ನಾನೂ ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೋ — ಕೆಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಇವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕೋ! ” ಎಂಬಂತೆ ಒಂದು ಗುಂಡುಮಾಣಿಕ್ಯವನ್ನು ಗುಡನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಇನ್ನೂ ಒಬ್ಬಳು ಬಂದಳು. ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಯನ್ನು ತಂದು ಮನಃಪ್ರಿಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದಳು.

ಅವನ್ನು ಕಂಡವಳು, ಪಂಡಿತೆ “ ಭರತಚಕ್ರೀಶ! ಮುಖ ಮುಖ ಸೋಕಿ ಮತ್ತು ಕೊಡುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಕೈಗೆ ಕೈ ಸೋಕಿ ಮತ್ತು ಕೊಡುವುದು — ಇದು ವಿಚಿತ್ರ! ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಇಷ್ಟು ನಗಿಸಿದಳು.

ಮತ್ತಿನವರೆಲ್ಲ ಚಿನ್ನದ ಹೂವು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹೂವು ಕಸ್ತೂರಿ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಕೊಟ್ಟು, ಕಾಮರಾಯನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಿಕ್ಕಿ ನಿಂತು ಓಲೈಸುವ ವನದೇವಿಯರ ಹಾಗೆ, ಆ ವನಿತೆಯರೆಲ್ಲ ಆ ಲಲನಾಜೀವಮೋಹನನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದರು.

೩

ಅರಸನು ಕಣ್ಣುಸುಳಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಕೈಸನ್ನೆಯಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಹೇಳಿದನು. ಅರಸಿಯ ರೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪವಾಗಿ ಮೃದುವಾವ ಹಾಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ಅರಸನ ಸನ್ನೆಯಂತೆ ಪಂಡಿತೆ ತಾನೂ ಕುಳಿತಳು.

ನವರತ್ನದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ತಾವರೆಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಭರತರಾಜೇಂದ್ರನು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಸಹಜವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿ, ತೊಟ್ಟ ಭೂಷಣಗಳ ಕಾಂತಿ, ಕುಳಿತ ಮಂಟಪದ ಅನುಪಮ ಕಾಂತಿ ಮೂರೂ ಸೇರಿ, ಉದಯಕಾಲದ ದಿನಪತಿಯ ಹಾಗೆ ಆ ಜನಪತಿ ಇದ್ದನು.

ಎಲೆಯಡಿಕೆ ಚೀಲ, ತಂಬುಲ ಉಗುಳುವ ಪಾತ್ರೆ, ಚಾಮರ, ಗಿಂಡಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ಊಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಸಾಲಭಂಜಿಕೆಗಳಂತೆ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೀಣೆ, ದಂಡಿಗೆ, ಸ್ವರಮಂಡಲ, ವೇಣು ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಗಾಯಕಿಯರು ಗಾನ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರ್ದರು.

ಭರತರಾಜೇಂದ್ರನ ಮುಂದೆ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಬೀಸುವ ತರುಣಿಯರ ತಂಡವು - ಮನ್ಮಥನ ಮುಂದೆ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಹಾರಿ ನಲಿದಾಡುವ ರಾಜಹಂಸಗಳ ಸಾಲಿನ ಹಾಗಿತ್ತು.

ರಾಜನು ಗಾಯಕಿಯರ ಮುಖ ನೋಡಿದನು. ಗಾಯಕಿಯರು ಆತನ ನೋಟವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ಥಾಯಿ ಬಜಾವಣೆ ಗಮಕ ಇವು ವೈದೋರುವಂತೆ ಹಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಅರ್ಧ ತೆರೆದ ತಾವರೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮರಿದುಂಬಿ ಸ್ವರನಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿ ಕೆಂಪುಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಆಲಾಪನೆಯನ್ನು ವಿರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ನೋಟ ರಾಯನ ಮೇಲೆ, ನೆನಪು ರಾಗದ ಮೇಲೆ, ನೀಟಿ ವಾದ ತಂತಿಯಮೇಲೆ ಬೆರಳು ಇಟ್ಟು, ಆ ಚಾಟುಕಾತಿಯರು ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಹಾಡಿದರು.

ಮೊದಲು ಉಪಯರಾಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಸಿಕ್ಕಿದ ನಲ್ಲಳು ಮುನಿದ ನಲ್ಲನ ಮುಂದೆ ಬಿಕ್ಕುಳಿಸುತ್ತ ನುಡಿಯುವ ಹಾಗೆ, ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಕೊರಳು ಕುಣಿದು ಧ್ವನಿಯಿಕ್ಕುವ ರಾಗದಲ್ಲಿ, ಅರುಹಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿದರು — ಆ ಉಪಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಉದಯ ಆಗುವ ಹಾಗೆ.

ಅನಂತರ ದೇವಗಾಂಧಾರಿ ಭೂಪಾಳಿ ಧನ್ಯಾಸಿ ವೇಳಾವಳಿ ಮತ್ತು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬ ಪಾವನರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆಯೂ ಅರುಹಂತನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹಾಡಿದರು.

“ನೀನು ನಮ್ಮ ಗಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗು. ಎಳೆಗಳು” ಎಂದು ಮಲಗಿದ್ದ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಬೆರಲಿಂದ ಮಿಡಿದು ಬೇಡುವಂತೆ, ಆ ಜಾಣೆ ತನ್ನ ಎದುರಿನ ಭಾರಿದಂಡಿಗೆಯನ್ನು ಬೆರಲಿಂದ ಮಿಡಿದಳು. ಗಾಢನಿದ್ರೆ

ಯೆಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ನಲ್ಲನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಿ ಕೆರೆಯುತ್ತಾ, ಅವನನ್ನು ಬೆರಲಿಂವೆ ಮೀಟಿ, ಸರಸಕ್ಕೆ ಏಳಿಸುವ ಹಾಗೆ ಹಾಡುತ್ತ ಆ ತರುಣಿ ದಂಡಿಯನ್ನು ಮಡಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಅರ್ಹಂತರವೇನನ್ನೂ ಸಿದ್ಧರನ್ನೂ ಮುನಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿ, ಭರತೇಶನ ಮನಸ್ಸಿನ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರಿತು, ಆ ನೀರೆಯರು ಭೋಗಯೋಗಗಳೆರಡನ್ನೂ ಬೆರಸಿ ಹಾಡಿದರು.

“ ಸುಖವನ್ನು ತಾನು ಅನುಭವಿಸುವೆನೆಂಬುದು ಸುಲಭವೆ ? ಅದಕ್ಕೆ ಇಹ ಪರ ಎರಡರ ಚಿಂತೆಯೂ ಬೇಕು. ಇದಿರಿಗಿರುವವನ್ನು ಅರಿಯ ಬೇಕು, ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಇವಕ್ಕೆ ಜಾಣತನ ಬೇಕು ” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣಿಂದ ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ದೃಷ್ಟಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖದ ಸಿದ್ಧಿ ಮುಕ್ತಾಂತರವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಬರುವುದೆ ! ” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ ಬಾಲೆಯರೊಡನೆ ಇರಬೇಕು. ಆತ್ಮರತಿಯೆಂಬ ಹಾಲುಗಡಲಲ್ಲೂ ಇರಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸುಖಸಿದ್ಧಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಿಗಲ್ಲದೆ ಆಲಸ್ಯ ಪುರುಷನಿಗೆ ಏಕೆ ಆಗುವುದು ? ” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ ಸ್ವಂತ ಸತಿಯ ಕೂಡೆ ನುಡಿದಾಡಬೇಕು. ಒಮ್ಮೆ ಸರಸತಿಯೊಡನೆ ನುಡಿಯಲು ಬೇಕು. ಪರಸತಿಯರಲ್ಲಿ ಮೌನವಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಕ್ತಿಸತಿಯನ್ನು ಸದಾ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸುಖಸಿದ್ಧಿ ಬೇಕೆನ್ನುವವನು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ನಾಲ್ಕುಮುಖಗಳುಳ್ಳವನಾಗಬೇಕು ” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ ಮೈಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಭೋಗಿಸುವುದು - ಹೊಟ್ಟೆನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಬಿಸುಟ ಬುದ್ಧಿಹೀನರ ಮಾರ್ಗವಾಗುವುದು ” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ ತಾನೊಂದನ್ನೂ ಬಯಸನು. ಸೌಭಾಗ್ಯ ತನ್ನನ್ನು ಬಯಸಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ಬರುತ್ತಿದೆ. ತಾನು ಬೇರೊಂದನ್ನು ನೆನೆಯನು, ಅದರೂ ಲೋಕ ತನ್ನನ್ನು ನೆನೆದು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ” ಎಂದು ಭರತೇಶನ ಆತ್ಮರತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿದರು.

“ನಸುನಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರ ಕಣ್ ಕಿವಿ ಮೈ ಮನಸುಗಳಿಗೆ ಜುಮ್ಮುದಟ್ಟಿಸುವನು. ಅವರೊಡನೆ ಬೆಸುಗೆಯಾದ ಹಾಗಿದ್ದೂ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿರುವನು. ಇಂಥ ಈ ಆತ್ಮರಸಿಕನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಯಾರು!” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ರತಿಸುಖದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಿರುವನು, ಆದರೂ ಸಿಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕಿ ದಂತೆ ಇರುವನು, ಆದರೂ ಸೊಕ್ಕನು. ಠಕ್ಕರ ಹಾಗೆ ಇರುವನಾದರೂ ಅದು ಠಕ್ಕಲ್ಲ. ಅದು ನಿಜವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡವನ ಲೀಲೆ.” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

“ಇದು ಮಾರ್ಗವಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ತೋರುವುದು, ಆದರೂ ಇವನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುವನು. ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಅಂತರ್ಗತವನ್ನು, ಜಿನನೊಬ್ಬ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಯಾರು ತಿಳಿಯಬಹುದು? ಗೂಳಿ ನಡೆ ಯುವ ಹೆಜ್ಜೆ ತೋರಿಬರುವ ಹಾಗೆ ಗಾಳಿ ಹೋದ ಹಜ್ಜೆ ತೋರಿಬರುವುದೆ? ಸುಮಾಸ್ಯರ ಒಳಗನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುವಂತೆ ತತ್ತ್ವಶೀಲನ ಒಳಗನ್ನು ಕಾಣುವವರಾರು?” ಎಂದು ಹಾಡಿದರು.

ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ “ಇದು ನಮ್ಮ ಭರತಚಕ್ರೇಶನ ಚರಿತ್ರವಲ್ಲವೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಏನು ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಆತನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರ ಫಲ” ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯಮಾಡಿದರು.

ಭರತನು ಅವರನ್ನು ಕರೆದು, “ಲೇಸಾಗಿ ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹಾಡಿದಿರಿ” ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಉಪಗೊರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅವರು ಆ ಪಟ್ಟದರಸನ ಕಾಲಿಗೆರಗಿ, ಬೀಳ್ಕೊಂಡು, ಓರಣವಾಗಿ ಒಂದುಕಡೆ ಕುಳಿತರು.

ಕಮಲವುಪ್ಪಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಕಂಗೊಳಿಸುವಾಗ ನಟ್ಟಿನಡುವೆ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ರಾಜಹಂಸದ ಹಾಗೆ ಆ ಭರತರಾಜೇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅರಸಿಯರ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಇವನು — ಎಂಬ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಓಲಗ ಮುಗಿಯಿತು.

೪

ಹೀಗೆ ಆ ಹೆಂಡಿರ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಅಭಿನವಮನ್ಮಥನಾದ ಆ ರಾಜನು ಇರುವಾಗ, ಗಾಯಕಿಯೊಬ್ಬಳು ಪಂಡಿತೆಯ ಕಿವಿಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಏನೋ ಒಂದು ಮಾತನ್ನಾಡಿದಳು.

ಪಂಡಿತೆ ಗರಗರನೆ ಎದ್ದಳು. ಕೈಮುಗಿದು, ನಗುತ್ತ, “ಅರಸ! ಒಂದು ಬಿನ್ನಹವುಂಟು. ಸರಸಲೀಲೆಯ ಒಂದು ಹೊಸಕಾವ್ಯವುಂಟು. ದಯಮಾಡಿ ಲಾಲಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಿವೇದಿಸಿದಳು.

“ಅದನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಿದವರು? ಅದು ಯಾರ ವರ್ಣನೆ? ಮತ್ತೆ ಆ ಹೊಸಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಿದ್ದಿದವರು ಯಾರು?” ಎಂದು ಅರಸನು ಕೇಳಿದನು.

“ಅದು ಪರರು ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲ. ಪರರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲ. ಪರರು ಯಾರೂ ತಿದ್ದುವ ದಕ್ಷರು ಇಲ್ಲ. ಅರಸ! ನಿನ್ನ ಅರಮನೆಯೊಳಗಾದ ಕೃತಿ ಇದು ನಿನ್ನ ಚರಿತೆ. ನೀನೇ ತಿದ್ದಬೇಕು” ಎಂದಳು ಪಂಡಿತೆ.

“ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಅದು ಎಂದು, ಯಾರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸ ಬಹುದು. ಹೊಸಕೃತಿಯನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದ ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ಹೇಳು.” ಎಂದು ಭರತನು ಮಂವಸ್ಥಿತದಿಂದ ಕೇಳಿದನು.

“ನೆನ್ನೆ ಕುಸುಮಾಜಿಯರು ಅರಗಿಯೊಡನೆ ಒಲಿದು ಸರಸದಿಂದ ನುಡಿದಾದಿದರೆ, ಅದನ್ನು ನೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿದ್ದ ಸುಮನಾಜಿಯರು ಕೇಳಿ, ಚರಿತೆ ಮಾಡಿದರು, ಅವನೇನಾ! ಸುಮನಾಜಿಯರ ನಿಲಯಕ್ಕೆ ನೆನ್ನೆ ವಿನೋದಕೃಪಿ ಅಮರಾಜಿಯರು ನಡೆಮಬಂದು, ಅಮೃತವಾಚಕನೆಂಬ ಗಿಳಿಯೊಡನೆ ಆಕೆ ಎದಿತರೆದು ನುಡಿಯುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಕೇಳಿ, ‘ಕುಸುಮಾಜಿ ನುಡಿದ ಅಂದ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು. ಸುಮನಾಜಿ, ನೀನಿದನ್ನು ಹೊಸ ಕೃತಿ ಮಾಡು. ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾನು ಇದನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಅಮರಾಜಿಯರು ಬರೆದು ಹೇಳಿದ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇಳು, ರಾಜ!”

“ಹಾಗಾದರೆ ಆಗಲಿ. ನೀನು ಕುಳ್ಳಿರು. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿಸು.”

ಲಲನೆಯೊಬ್ಬಳು ಅರಸನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಓದಲು ಉದ್ಯೋಗಿಸಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಎದುರಿಗೆ ಕುಳಿತಳು.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಧಿಗಿಲನೆ ಎದ್ದಳು. ಕೈಮುಗಿದು, “ಈದಿನ ಹಗಲು ನನಗೆ ಒಂದು ವ್ರತ ಉಂಟು. ಅದನ್ನು ನಡೆಸಲು ನಾನು ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ರಾಯನು ನಗುತ್ತ, “ಒಳ್ಳೆಯದು. ಹೋಗು. ಆದರೆ! ವ್ರತಕ್ಕೆ ಕಂಕಣ ಬೇಡವೆ? ಇದೋ ಹಿಡಿ!” ಎಂದು ವಿಲಾಸದಿಂದ ಕೈಸೇಡಿದನು.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಅದೂ ನಿಜವೆಂದು ರಾಜನ ಕೈಯ ಕಂಕಣಕ್ಕೆ ಕೈಸೇಡಿದರೆ— ಗಂಡಾನೆ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣಾನೆಯ ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ದೊರೆಯು ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

“ಯಾ ರಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತೀಯೆ! ನನಗೆ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ ನಿನಗೆ ವ್ರತ ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರು ಯಾರು? ನಾಕು, ಬಾ. ಹತ್ತಿರ ಕುಳ್ಳಿರು. ನನ್ನಾಣೆ!” ಎಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು, “ನೀನು ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಗಿಳಿಗೆ ಓದಿಸಿದ್ದು ಈ ಮಾಸನಿಯರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಯ್ತು. ಅದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿ ಪ್ರೀತಿಪಡಬೇಡವೆ? ಸುಖಗಾನದ ಮಧ್ಯೆ ಏಳಬಹುದೆ, ಮುಗ್ಧೆ! ನೀನು ಎದ್ದದ್ದು ಏಕೆಂದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ನೀನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯೊಡನೆ ಆಡಿದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ರಚ್ಚೆಗೆ ತಂದರೆಂದು ಎದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ! ನಿಜವೇ! ಅನ್ಯರಿಗೆ ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ತೋರದೆ ನಡೆಯುವುದು ಸತ್ಕುಲದ ಕನ್ಯೆಯರ ಅಂಗವಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರು ಯಾರು? ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನವರೇ ಅಲ್ಲವೆ! ಬಾ, ಕುಳ್ಳಿರು” ಎಂದನು.

“ಕಂಡಿಯಾ ಪಂಡಿತೆ, ನಮ್ಮ ಕುಸುಮಾಜಿ ಕುಸುಮದ ಚಿಂಡಿನಂತೆ ಎದ್ದ ಲಂಘನವನ್ನು?”

“ಕಂಡಿ ಹೌದು, ಸ್ವಾಮಿ. ಕಾಂತೆಯರ ಗುಟ್ಟನ್ನು ನಿನ್ನಂತೆ ಕಂಡವರು ಬೇರೆ ಯಾರು! ತನ್ನ ಎದೆಯಾಟದ ಹಜ್ಜೆ ಪರರಿಗೆ ತೋರಿತು ಎಂದು ಇವಳಿಗೆ ಲಜ್ಜೆಯಾಯ್ತು, ದೇವ. ಅದು ಸಜ್ಜನಸತಿಯರ ಗುಣ.”

“ಅದಕ್ಕಲ್ಲ, ಪಂಡಿತೆ. ನೋಡು ಮತ್ತೆ: ವ್ರತವೆಂದು ನಮಗೆ ಠಕ್ಕುಮಾಡುವ ಈ ಆಟ!”

“ಆದರೂ, ಮುಗ್ಧೆಯ ಈ ಚಾತುರ್ಯ ನಿನ್ನನ್ನು ಗೆಲ್ಲತಕ್ಕ ತಂತ್ರವೆ, ರಾಜೇಂದ್ರ? ನೀನು ಕುಸುಮಾಜಿಯರ ಕೈಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು ಚಿನ್ನಾ ಯಿತು. ಇನ್ನು ಆಕೆ ನಿನ್ನ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರಲು ನಾಚುವಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ತನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರಲಿ.”

“ಹೌದೇ, ಕುಸುಮಾಜಿ? ಹಾಗಾದರೆ ಹೋಗು. ನೀನು ಎಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರೊಡನೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊ.”

— ಎಂದು ಅರಸನು ಅವಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲು, ಆಕೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಎದ್ದುಹೋಗಿ ತನ್ನವರೊಡನೆ ಕುಳಿತಳು.

“ಇನ್ನು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದು” ಎಂದ, ರಾಜ.

ಹಾಡುವ ಆ ಕನ್ಯೆ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಹೆಣ್ಣುಕೋಗಿಲೆ ತಾನೇ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯಿತೋ ಎಂದೆನ್ನಿಸುವ ಹಾಗೆ ಓದಿದಳು. ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು, ದಾರವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಸಡಲಿಸಿ, ಚಿಕ್ಕದಾದ ಓಲೆಗರಿಗಳನ್ನು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಬಲಗೈಯಿಂದಮೊಡ್ಡ ವೀಣೆಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುತ್ತ ಓದಿದಳು.

೫

ಅವಳು ಓದಿದ ಕಾವ್ಯ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿತ್ತು :

ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಾವಾಜಿಯಾದ ಆದಿಜನೇಶ್ವರನ ಪಾದಗಳನ್ನು ನೆನೆದು, ನಮ್ಮಕ್ಕನಾದ ಅನುರಾಜಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಲಿದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ತಂಗಿಯಾದ ಕುಸುಮಾಜಿ ಶೃಂಗಾರಹಾರನಾದ ಈ ನಮ್ಮ ಅರಸನನ್ನು ಕುರಿತು ತನ್ನ ಗಿಳಿಯೊಡನೆ ಆಡಿದುದನ್ನು ನಾನು ಸಂಗತಿಮಾಡಿ ಹಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಸರಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಮೃತವಾಚಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕರೆಕರೆದು, ತನ್ನ ಪತಿಯ ಗುಣವನ್ನು ಅದರ ಬಳಿ ಹೀಗೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು :

“ಕೇಳು, ಅಮೃತವಾಚಕ. ನಮ್ಮ ಭರತ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನು ಈ ಎಲ್ಲ ರಮಣಿಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸುವ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯಾವ ವ್ರತಮಾಡಿದನೋ! ರೂಪವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಪಡೆಯಲಿ. ಆದರೆ ಈ ರೂಪಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶೃಂಗಾರ ವಿನಯ ವಿಭ್ರಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದನೋ? ಹೇಳು ಅರಗಿಳಿಯೆ.

“ ಕೇಳು, ಓ ರಾಜಕೀರ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನು ತಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ನೀರು ತುಂಬಿದ ಹಲವು ಕೊಡಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಈ ರಾಯನು ಎಲ್ಲ ಹೆಂಡಿರ ಎದೆಗಳನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನೋಡು. ಸತ್ತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ತಪಸ್ವಿ ಇವನಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಹುಲ್ಲೆ ವೈರವಿಲ್ಲದೆ ಸುಳಿಯುವ ಹಾಗೆ ಈ ರಾಯನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾರಿಯರೆಲ್ಲ ಸವತಿಮತ್ಸರವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವರು. ತನರುಮನೆಯನ್ನು ಮರೆಯಿಸಿ, ನಿದ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊರೆಯಿಸಿ, ಹಗಲುರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ಈ ರಾಜನು ತನ್ನವರನ್ನು ಸುಖದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೊಸಹೊಸದಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಈ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣನಾಯಕನ ದೇಹವನ್ನು ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲಿನವರೆಗೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು, ಗಿಳಿಯೆ.

“ ಆಳುದ್ದದ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಗಂಟೆಕ್ಕೆ ಚುಂಗುಬಿಟ್ಟು ಮುರಿದು ಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಶೃಂಗಾರ ಒಂದೇ ಸಾಲದೆ! ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದ ಕಡೆಗೆಲ್ಲ ನಗುವನ್ನೂ ಚೆಲುವನ್ನೂ ಮೋಹರದ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ಮೊಗೆದು ಮೊಗೆದು ಚೆಲ್ಲುವಂತೆ ಒಪ್ಪುವ ಆ ಮುದ್ದುಮುಖವೋ! ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಕರೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಆ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಸ್ತೂರಿಯ ತಿಲಕ! ಮನ್ಮಥನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಆ ಹುಬ್ಬು! ನರುಗಂಸಿನ ಉಸಿರುಬಿಡುವ ಆ ನಾಸಿಕ! ಮಿರುಗುವ ಕನ್ನಡಿಯಿಂದದ ಗಲ್ಲ! ಇಚ್ಛೆಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನಚ್ಚಿನ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಕಿವಿಕಚ್ಚಿ ಹೇಳುವಾಗ ಹತ್ತಿದ ಬೆಳುನಗೆಯ ಹಾಗೆ ರಾಯನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿನ ಚೌಕುಳಿ! ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿಯೂ ಕಿವಿಯ ಆಭರಣದ ಕಾಂತಿಯೂ ಆ ಮುಖದ ಕರಿಕೂದಲಿನಲ್ಲಿ ಅಡಿದರೆ, ಮಳೆಯ ಮೋಡದ ಮಧ್ಯೆ ಮರಿಮಿಂಚು ಅಡಿದ ಹಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಗಿಳಿಯೆ! ಕೊಬ್ಬಿದ ಯೌವನದ ಮದ ಉಬ್ಬಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ ಆ ಚೆಲುವು ಮೀಸೆಗಳ ಸಾಲೋ! ಕರ್ಪೂರದ ತಂಬುಲದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ತುಟಿಗಳು, ಮಕರಂದ ತುಂಬಿದ ತಾವರೆ ಎಳೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅರ್ಧ ಅರಳಿದ ಹಾಗಿವೆ! ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಗೆ ಅರಗಿನರಸ ಹಚ್ಚಿ ಕುಂಬಳದ ಬಿತ್ತದ ಹಾಗೆ ಕೊರೆಕೊರೆದು ಜೋಡಿಸಿದ ಹಾಗಿರುವ ಅವನ ಕೆಂಪುಹಲ್ಲುಗಳ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಏನು ಹೇಳಲಿ, ಗಿಳಿಯೆ! ನಮ್ಮ,

ಅರಸ ತಾಂಬೂಲರಸವನ್ನು ನುಂಗುವಾಗ ಎದುರಿಗೆ ತೋರುವ ಆ ನುಣುಪಾದ ಕೊರಳನ್ನು ಏನು ವರ್ಣಿಸಲಿ!

“ಇನ್ನು ಅವನ ತೋಳುಗಳೋ — ಮೋಹಿಸಿಯರಿಗೆ ಮೋಹಪಾಶ! ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಐದು ಬಾಣಗಳಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಅರಸನಿಗೆ ಅವನ ಹತ್ತು ಬೆರಳೇ ಹತ್ತು ಬಾಣ! ಆ ಅಂಗೈಯ ಕೆಂಪು, ಉಗುರುಗಳ ಹೊಳಪು. ಉಗುರುಗಳ ಕಾಂತಿ ಮಿಂಚಿದರೆ, ದೊರೆಯ ಭುಜಗಳು ಭಿಡಕೆ ಬಣ್ಣದ ತಾವರೆಯ ನಾಳಗಳಂತಿವೆ.

“ಹಾರವದಕಗಳ ರತ್ನಾವಳಿ ತುಂಬಿದ ಆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯೊ — ಲಾವಣ್ಯಜಲಧಿಯ ನಡುವೆ ಇಷ್ಟ ರತ್ನದ ವ್ಯೀಡದಂತೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದೆ!

“ಹೊಟ್ಟೆ, ಅಕ್ಕಳಿಸಿದರೆ ಬೆನ್ನುಗೆ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಅವರೂ ಸಹಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ, ಪುಟ್ಟಡೊಳ್ಳು ಉಂಟು. ಅದರೊಳಗಿನ ಹೊಕ್ಕಳು ಅಂತೂ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳೆಂಬ ಮೀನುಗಳು ಮುಳುಗಿ ಸುಳಿದಾಡುವ ಕೃಂಗಾರ ಜಲದ ಕೊಳ್ಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಇದೆ.

“ಇವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ, ಗಿಳಿಯೆ. ಒಮ್ಮೆ ಏನಾಯಿತು ಗೊತ್ತೆ? ಅರಸನ ತೆಳುವಾದ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲಿನ ಸಣ್ಣ ರೋಮದ ಸಾಲನ್ನು ಕಂಡು, ಇರುವೆಯು ಸಾಲೆಂದು ನಾನು ತೊಡೆದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ರಾಯನು ತುಂಬ ನಕ್ಕನು. ನನಗಂತೂ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

“ಇವನ್ನೂ ಅಷ್ಟೆ, ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ. ನಮ್ಮ ರಾಯನ ಹಿಂಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಕಿರುನಡು ಹೇಗಿದೆ ಗೊತ್ತೆ? ಆನೆಯ ಎರಡು ಕುಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಮರಿಸಿಂಹ ನಿಂತ ಹಾಗಿದೆ. ಅವರ ಅಡಿಯ ತೊಡೆಗಳೋ — ನೋಕಿದ ಹೆಂಗುಸರ ಆಯಾಸವನ್ನು ತೊಡೆಯುವಂಥವು. ಇನ್ನು ಆತನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಾಶೋ-ಕಾಂತಿಗಂಗೆಯಲ್ಲಿನ ಆಮೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಮೀನು ನಿಂತಹಾಗೆ ಇವೆ!

“ಕೇಳು, ಗಿಳಿಯೆ. ಆರು ಅಂಗುಲದ ನಡು. ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲದ ಕೊರಳು. ತೊಡೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ತಾಗುವ ತೋಳು. ತನ್ನ ಉದ್ದದ ತಲೆ ಕೂದಲು. ವಿಶಾಲವಾದ ಹಣೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಕ್ಷ. ಗುಂಡುಗುಂಡಾದ ಹಿಂಭಾಗ. ಕಂಬದಂತೆ ತೊಡೆ. ಗಿಂಡಿಯಂದದ ನಡು. ರಕ್ತಮಾಣಿಕ್ಯದ

ಚೊಡಿನಂತಹ ಹಿಮ್ಮಡಿ. ನಗುಮುಖವಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಮೂಗು, ದೊಡ್ಡಕಣ್ಣು ಕಾಡಿಗೆ ಮೀಸೆ, ಬಣ್ಣದ ತುಟೆ. ಆ ದೇಹದ ಹಿಂಭಾವ ಮುಂಭಾವ ಮೇಲಾಯ ಕೀಳಾಯ ಎಲ್ಲಾ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ತುಂಬ ಚೆಲುವಾಗಿದೆ, ಗಿಳಿಯೆ!

“ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಡಲು ತುಟೆಯೆ ಸಿಹಿ ಎಂಬರ ಕೂಗು ಇರಲಿ. ಪಚ್ಚೆಯ ಬಣ್ಣದ ಗಿಳಿಯೆ, ಅವನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಹಿ ಎಂದರೆ, ನಾನು ಏನು ಹೇಳಲಿ!

“ ಎನ್ನೋ ಹೆಸರಿ ಗಂಡನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹಲವು ರೀತಿ ಯಾಗಿ ಹೊಗಳಿ ಹೇಳಿದಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು, ಗಿಳಿಯೆ. ಆ ದಿವ್ಯದೇಹಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಖೇಳಲು ನಾನು ಎಷ್ಟರವಳು? ಗಂಡರ ಗಂಡ, ಚೆಲುವರ ಗಂಡ, ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವವರ ಹಿಂದಿನ ಗಂಡ ಎಂಬ ಕೊಂಡಾಟಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ವನು ನಮ್ಮ ಗಂಡನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ, ಗಿಳಿಯೆ! ಅವನ ಗುಣವನ್ನು ಅಳಿದು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಲು ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅಮೃತವಾಚಕ. ಇದು ಸುಮ್ಮನೆ ಸೂಚನಾರ್ಥದ ವರ್ಣನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊ.

“ ನೋಡು, ಗಿಳಿ. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತೆಲ್ಲ ನಿನ್ನೊಳಗೇ ಇರಲಿ. ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ. ನೀನು ನನ್ನವನೆಂದು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದನೆ ಹೊರತು, ನಾನು ಇದನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳುವವಳಲ್ಲ.

“ ಎನಿದು, ಹಕ್ಕಿ? ಅಹುದು ಅಲ್ಲ ಎನ್ನದೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ಹೇಳು: ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸಿತೋ? ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲವೋ?”

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಅಮೃತವಾಚಕನೆಂಬ ಗಿಳಿ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿತು:

“ ಅಕ್ಕ, ನಿನ್ನ ನುಡಿ ನನ್ನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ರುಚಿಸದಿರುವುದೆ? ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಜಾಣತನ ಬರಬೇಕು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇತರ ಪುರುಷರ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷನ ನಡೆನುಡಿ, ನಿಮ್ಮ ನಡೆನುಡಿ ಇತರರಿಗೆ ಬರುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸುಮ್ಮನೆ ನೀನು ಆಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ, ಅಕ್ಕ. ಈಗ, ನೀನು ಹೇಳು ಎಂದರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

“ ಕೇಳಿಕ್ಕ, ಕುಸುಮಾಜಿ. ನೀನಾಡಿದ ನುಡಿಯೆಲ್ಲ ಅರಸನಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾದದ್ದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೋಸವಿಲ್ಲ. ರಾಜನಾದ ಅವನಿಗೆ ಸಮಾನರಿಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ರಾಣಿಯರಾದ ನಿಮಗೂ ಸಮಾನರು ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಆಡಿ ಹಾಡುವ ನನಗೂ ಸಮಾನರಿಲ್ಲ.

“ ಸ್ವಾ ನಡುವಿನ ನೀವು ಆ ಭರತೇಶನ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವಾಗ, ಕಲ್ಪಲತೆಗಳು ಕಬ್ಬವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಅಕ್ಕ. ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಅವನು ರತ್ನ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ನೀವು ರತ್ನಗಳು ; ರತ್ನರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಸರ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಿದೆ, ನಿಮ್ಮ ಸರಸದಾಂಸತ್ಯ.

“ ಅಥಮನಾದ ಪತಿ, ಉತ್ತಮಳಾದ ಪತಿ ; ಉತ್ತಮನಾದ ಪತಿ, ಅಥಮಳಾದ ಪತಿ — ಎಂಬ ಅತಿವಿಕಾರಗಳು ಇತರ ಕಡೆ ಉಂಟು. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಉತ್ತಮರಾದ ಪತಿಮರೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಪತಿಯೂ ಸೇರಿರುವುದು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ? ಜಾಣೆ ಜಾಣನನ್ನು ಕೂಡಿದರೆ, ತಂತಿ ಕೂಡಿದ ವೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸಿದ ಹಾಗಿರುವುದು. ಜಾಣೆ ದಡ್ಡನನ್ನು ಕೂಡಿದರೆ, ವೀಣೆಗೆ ಹಗ್ಗ ಬಿಗಿದು ಮಿಡಿದ ಹಾಗಿರುವುದು.

“ ಸಮವಾದ ರೂಪ, ಸಮವಾದ ಪ್ರಾಯ, ಸಮವಾದ ಗುಣದ ಗುಂಪು ಇವು ನಿಮಗೂ ನಿಮ್ಮ ರಮಣನಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಇಂತಹ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಉಂಟಾಯಿತು, ಅಕ್ಕ. ರೂಪದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಸರಸವಾದ ಆಟಪಾಟಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ, ಅರಸನ ರೂಪಿನ ಈ ಮನ್ಮಥನು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪಹಾರಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

“ ನೋಡಿದರೆ — ಅರಸನ ರಾಣಿಯರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನೀನೇ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ಸೋತವಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲವೆ ಹೋದರೆ, ಅರಸನನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುವ ಸೊಲ್ಲಾ ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು, ಅಕ್ಕ ! ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚಿದ ಕಡೆ ದೇಹ ಮೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಮಾತು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟನಾದ ಅರಸನನ್ನು ನೀನು ಹೊಗಳಿದ್ದು ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ, ನೀನೇನು ಹೊಗಳೀಯೆ ? ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯನ ಲಾಲನೆ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ನುಡಿಸಿದೆಯಷ್ಟೆ. ನನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ

ಅನಂದನನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಾವ ಹೆಂಡತಿ ವರ್ಣಿಸದಿರುವಳು !

“ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲಾ, ಆ ಭರತೇಶನಿಗೆ ಸೂರೆಹೋಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಾತೇ ಡಂಗುರ ಹಾಕುತ್ತಿದೆ. ಪತ್ನಿಯಾದವಳು ತನ್ನ ಪತಿಯ ಚರಿತನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಾದಿವರೆ, ಅವನ್ನು ಯಾರು ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚದಿರುವರು ! ”

ಕುಸುಮಾಜಿ ಆ ಗಿಳಿಯ ಮಾತಿನ ಮೈಖಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. “ ಇದೇನೋ ಹೊಸದಾಗಿದೆ. ಇದು ಗಿಳಿಯಲ್ಲ ” ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದಳು.

“ ಹಕ್ಕಿಯಾದರೆ ಕಲಿಸಿದಷ್ಟನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಗಿಳಿ ತಾನೇ ನನಗೆ ಹೊಸಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಖಂಡಿತ ಗಿಳಿಯಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ವ್ಯಂತರನೋ ದೇವತೆಯೋ ಇವರ ಮೈಯೊಳಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆದರೂ ಇವರ ಮಾತಿನ ರೀತಿ ನೋಡಿದರೆ, ಇದು ಪುರುಷರ ನುಡಿಯಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಯುವತಿಯಿರಬೇಕು. ಇವಳು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸೋಣ ” ಎಂದು ಕುಸುಮಾಜಿ “ ಹಕ್ಕಿಯೆ ! ನಿನ್ನ ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದರೂ ನಿನ್ನ ವೇಷ ಮೋಸವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಚಿಕ್ಕವೇಷವನ್ನು ತೊರೆದು, ದೊಡ್ಡವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ, ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡು ” ಎಂದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಹಕ್ಕಿ ನಗುತ್ತ, “ ಚಿಕ್ಕವೇಷ ಚಿಕ್ಕಂದೇ ಹೋಯಿತು. ಕೇಳಕ್ಕ, ನನಗೆ ಇದೇ ದೊಡ್ಡವೇಷ. ಇದು ಮೋಸದ ವೇಷವಲ್ಲ, ಇದೇ ಸತ್ಯದ ವೇಷ ” ಎಂದಿತು.

ಅದಕ್ಕೆ ಕುಸುಮಾಜಿ “ ಚದುರರ ಹತ್ತಿರ ನಿನ್ನ ಅತಿಚಾತುರ್ಯ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ? ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲಾಕಾರವನ್ನು ನನಗೆ ತೋರು ” ಎಂದಳು.

ಆಗ ತಟ್ಟಕ್ಕನೆ, ಆ ಗಿಳಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅನುಪಮವಾದ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕುಂಕುಮವರ್ಣದ ತುಂಬುಯಾವನದ ಪಂಕಜಮುಖಿಯೊಬ್ಬಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತನ್ನ ಆಕಾರವನ್ನು ಆ ರಾಣಿ ತಿಳಿದುಬಿಟ್ಟು ಜಾಣತನಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು.

“ ಹೆಣ್ಣೆ ! ನೀನು ಯಾರು ? ಇಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬಂದೆ ? ” ಎಂದಳು ಕುಸುಮಾಜಿ.

“ ಚಿಬುವೆ, ಕೇಳು. ನಾನು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಂತರ ಕನ್ಯೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಕಾಡು ಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವವಳು. ಲೀಲೆಗಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ನೀನು ಈ ಗಿಳಿಯೊಡನೆ ಲಿಲ್ಲೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇಳಿ, ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಂದೆ. ಈ ಗಿಳಿಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿ ಸಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ನೀನು ಆ ರಾಯನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾದರೂ ಆತನು ನಮಗೆನೂ ಅನ್ಯನಲ್ಲ. ಪರನಾರೀ ಸಹೋದರನಾದ ಭರತೇಶನು ವಾವೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಣ್ಣನಾಗಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಅತ್ತಿಗೆ, ನಾನು ನಿನಗೆ ನಾದುನಿ. ಕೇಳು, ಅತ್ತಿಗೆ : ನನ್ನ ಅಣ್ಣಾಜಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಚಿತ್ತವಿರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗಿದೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಏನು ಕೊಡಲಿ ? ನನ್ನ ಅಣ್ಣನಂಥವನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಪಡೆದ ನಿನಗೆ ನಾನು ಏನು ತಾನೆ ಕೊಟ್ಟೇನು ! ಆದರೂ ನಿನಗೆ ಏನಾದರೂ ಬೇಕಾದಾಗ ನನ್ನನ್ನು ನೆನೆ. ಬರುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಆ ವ್ಯಂತರ ಕನ್ಯೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋದಳು.

ಕುಸುಮಾಜಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ದಿಕ್ಕು ನೋಡಿದಳು. ಇಷ್ಟು ನಕ್ಕಳು. “ ಜಿನಿಸಿದ್ದ ! ” ಎಂದಳು.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಬಂದ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಿಗೆ ಉಪಚಾರಮಾಡಿ, ಆಗತಾನೆ ನಡೆದ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಒಂದೊಬ್ಬರೂ ನುಡಿಯದೆ, ಕುಸುಮಾಜಿ ಮರೆಮಾಚಿ, ಎಂದಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಳು.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅನುರಾಜಿ ಬರೆದಳು, ಕುಸುಮಾಜಿ ನುಡಿದಳು, ಕುಸುಮಾಜಿ ರಚಿಸಿದಳು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ, ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು. ಒಪ್ಪವಾದರೆ ಲಾಲಿಸುವುದು. ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪುಗಳು ನಮ್ಮವಲ್ಲ. ಜಿನನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಈ ಕಾವ್ಯ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪುಕಿರಲಿ.

೬

ಹೀಗೆಂಬುವಾಗಿ ನಾಂದಿಯನ್ನು ಓದಿ, ಆ ಗಾಯಕಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಳು.

ರಾಜನು ಮೃದುವಾದ ಮೆಲನಗೆಯನ್ನು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆಡಿಸುತ್ತ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೀಗೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು : “ ಅವಳು ಅರಗಿಣಿಯೊಡನೆ ಏನೋ ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ಅದನ್ನೇ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಕವಿತೆಮಾಡಿದ ಈ ಇವರು ಅತಿಸಿಪುಣೆಯರು. ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೃತಿಮಾಡಿದರು. ಅಮರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿಯರ ಜಾಣತನವೇ ಜಾಣತನ!....ಕುಸುಮಾಜಿಯಾದರು ಕೂಡ ಗಿಳಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ಆ ಗಿಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೇರಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಬರಿಯ ಸ್ವರಮಾತ್ರದಿಂದ ಹೇಗೆ ಕಂಪುಹಿಡಿದಳು! ಹೆಣ್ಣಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಿಸಿ ನೋಡಿದಳಲ್ಲವೆ, ಗಂಡಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಬೆಚ್ಚಿ ನೆರೆಮನೆಗೆ ಓಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳಲ್ಲವೆ! ಆದರೂ, ಏನೇ ಹೇಳು, ಆ ವ್ಯಂತರ ಕನ್ಯೆ ತನ್ನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರೆ, ತನ್ನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇತರ ಜೊತೆಗಾತಿಯರಿಗೆ ಅದರ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ತಿಳಿಸದೆ, ತನ್ನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡ ಈ ಗಂಭೀರಭಾವ ನನಗಂತೂ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚು....ಒಳ್ಳೆಯದು. ಲೇಲಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಹವಣಿಸಿದ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತೂಗಿ ತೋರಿಸಿ, ಇವರಿಗೆ ಹಿರಿದಾದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಮಾಡೋಣ”.

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಭಾವಿಸಿನೋಡಿ, “ ಕೃತಿಯೇನೋ ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಾರವುಂಟು. ಇದು ಸುಮನಾಜಿಯ ಕವಿತೆಯಲ್ಲ, ಇದು ಅಮರಾಜಿ ಹದಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ ಕೃತಿ” ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಅಮರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿಯರು ನಕ್ಕು, ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಮುಖ ನೋಡಿಕೊಂಡರು.

“ ಆಗಲೇ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ, ಅಕ್ಕ - ನೀನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಈ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಿಸಬೇಡ, ಎಂದು. ಈಗ ಆಯಿತೆ!” ಎಂದಳು ಸುಮನಾಜಿ, ನಗುತ್ತ. “ ತಂಗಿ, ನೀನು ಇದನ್ನು ಕೃತಿಮಾಡು, ಎಂದಳು. ಕಾವ್ಯದ ರೀತಿ ನನಗೆ

ಬಿರಿಸು, ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಮರಾಜಿ ತಾನೇ ಅದನ್ನು ಸಂಗತಿಮಾಡಿದಳು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಬರೆದೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದೆ ಎಂಬುದು ಏಕೆ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇ ಇಲ್ಲಿ ಇರಲಿ, ಎಂದೆ. ಆದರೆ ತಾನು ಅದನ್ನು ಕೇಳದೆ, ಮರೆಸಿ ಹೇಳಿದಳು. ಹೇಳು ಹೇಳು, ನೀನು ಯಾರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿದರೂ ಅರಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇದು ಮರೆಯಾಗಲಾರದು ; ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನ ಒರೆಕೋರೆಗಳನ್ನೂ ಆತ ಬಲ್ಲ, ಎಂದು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದೆ ” ಎಂದಳು.

ಅರಸ ನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ: “ ಬಲ್ಲೆ, ಬಲ್ಲೆ, ಸುಮನಾಜಿ. ಮೊದಲ ಅರ್ಧ ಅವಳ ಕವಿತ್ವ, ಕಡೆಯ ಅರ್ಧ ನಿನ್ನ ಕವಿತ್ವ. ”

“ ಹೌದು, ಅದು ನಿಜ. ತಾಯಿ, ನೀನು ಹೇಳೇ ಎಂದರೆ - ಒಳ್ಳೆ ಎಂದಳು. ಅವಳು ನಾನೊಂದು ಉಪಾಯಮಾಡಿ, ಒಬ್ಬಾರದಿಂದ ನಾನು ಹೇಳಲು ಮೊದಲುಮಾಡಿದರೆ, ಬಳಿಕ ತಾನೂ ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಆದಿ ಮಂಗಲ ನನ್ನದು, ಅಂತ್ಯಮಂಗಲ ಆಕೆಯವು. ತಾವು ಇವರ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಒಡೆದು ಕಂಪದ್ವರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಅಮರಾಜಿ ಹೇಳಿ, ಸುಮನಾಜಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ ನೋಡಿದೆಯಾ, ಅಕ್ಕ. ನಮ್ಮ ರಾಯನನ್ನು ಜಯಿಸಲು ನಮಗೆಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ! ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ಸುಕ್ಕುಸುಳುಹುಗಳೆಲ್ಲ ಈತನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆಹೋದವೆ! ” ಎಂದಳು.

“ ನಿಮ್ಮ ಕುಸ್ಯ ಲೇಸಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮ ಕವಿತ್ವದ ಅಭ್ಯಾಸ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಈ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿದೆ. ನಿಮಗೇನು ಬೇಕೋ ಕೇಳಿ ; ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ”

“ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಯಾವುದಾದರೂ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕೃತಿಯಿಲ್ಲ ಇದು. ನಮಗೇನೂ ಬಯಕೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ಮೆಚ್ಚು ಅಲ್ಲಿ ಇರಲಿ. ”

“ ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. ಭಂಡಾರದಲ್ಲೆ ಇರಲಿ. ಮುಂದೆ ನೀವು ಕೇಳಿ ದಾಗಲೇ ಕೊಡೋಣ. ಈಗ ನಾನು ಇಕ್ಕಿರುವ ಈ ಆಭರಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ”

“ ಆಭರಣಗಳಿಗೆ ನಮಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ಈಗ. ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಅವರ ಮಾತು ಬೇಡ, ಅರಸೆ. ”

“ ನಿಮ್ಮ ಆಭರಣ ಇದ್ದರೆ ಇರಲೇಳಿ. ನನ್ನ ಆಭರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಭರತನು ಅವರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತ, ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಭೂಷಣಗಳಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದನು.

“ ಬೇಡವೆಂದರೂ ಈ ರಾಯ ಬಲವಂತ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ತಾಳು ” ಎಂದುಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎದ್ದು, ಜೊತೆಯ ಸತಿಯರಿಗೆ ಏನೋ ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು, ಅರಸನ ಎದುರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ದೊಡ್ಡ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದರೆ, ಮರದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಎಳಲತೆಗಳೋ ಎಂಬ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆ ಲತಾಂಗಿಯರು ಅಲ್ಲಿ ಮೈನೀಡಿ ಎರಗಿದರು.

ಅರಸನು ಅವನ್ನು ಕಂಡು, ನಗುತ್ತ, “ ಇದೇನಿದು ? ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಏಕೆ ಹೀಗೆ ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಮಾಡಿದರು ? ” ಎಂದು ಪಂಡಿತ ಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಪಂಡಿತ, ಆ ರಾಣಿಯರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅರಿತವಳು ಹೇಳಿದಳು : “ ಅರಸೆ, ನೀನು ಆಭರಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಡುವೆನೆಂದದ್ದು ಈ ಸತಿಯರಿಗೆ ರುಚಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪತಿಯ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಪತಿಭಕ್ತಿಯರಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಬಾರದು. ನಿನ್ನ ಶೃಂಗಾರ ಅವರ ಕಣ್ಣಿನ ಅರ್ತಿ. ನಿನ್ನ ರತ್ನದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿ ಭಿನ್ನಮಾಡಿ ನೋಡುವ ಮೊದಲೇ, ತಾವು ಹೀಗೆ ಮುಖ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ಎರಗಿದರು. ಒಳ್ಳೆ ವೆಂದರೂ ಬೇಡವೆಂದರೂ ನೀನು ಬಲವಂತಮಾಡಿ ಕರೆಯುವಾಗ, ಒಡೆಯನಿಗೆ ಎದುರು ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಾಗದು ಎಂದು ಇವರೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಎರಗಿದರು, ದೊರೆಯೆ.”

“ ಅದು ಸರಿ. ಆದರೆ, ನಾನು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕರೆದರೆ, ಈ ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದದ್ದೇಕೆ ?

“ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಇವರ ಸ್ನೇಹ ಹೀಗೆ ಹಬ್ಬಿ ಒಂದಾಗಿದೆ, ಅರಸೆ. ಇದೇನು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ್ದೆ ! ಸುಮ್ಮನೆ ತಿಳಿಯದೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೀಯೆ. ಸಾಕು, ಸಾಕು. ನಮ್ಮ ದೇವಿಯರು

ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಆಗಲೇ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಪರಾಕು ಬೇಡ, ಇನ್ನು ಏಳಿ, ಎಂದು ಹೇಳು.”

ರಾಜನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ: “ಏಳಿ, ಏಳಿ. ಬಳಲಿದ್ದೀರಿ.”

ಬಾಲೆಯರೆಲ್ಲ ಎದ್ದರು. ಪ್ರಸನ್ನಮುಖದಿಂದ ನಿಂತರು. “ಇವತ್ತು ನೀನು ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ವ್ರತ” ಎಂದರು.

ರಾಜನು ಅಲೋಚಿಸಿದ: “ನನಗೆ ಇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ನಾನೇನು ಕೊಡುವೆನೆಂದರೂ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೊಟ್ಟು ಹೊರತು ನನ್ನ ಬಯಕೆ ತೀರುವಂತಿಲ್ಲ. ಇವಕ್ಕೇನು ವಾಪೋಣ?...ಬಂಗಾರ ಬೇಡದೆ ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ. ಇನ್ನರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಯಾದರೂ ಬಿಡೋಣವೆಂದರೆ, ಇವರನ್ನು ಒತ್ತಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವೇನು?”

ಒಂದು ಉಪಾಯ ತೋಚಿತು. “ಬಾ, ಅನುರೆ. ಬಾ, ಸುಮನೆ. ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಕರೆದ. ನಡೆದು ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ಆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಎಡಗಡೆ ಬಲಗಡೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು, ನುಡಿಯುವ ಹಾಗೆ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತಿರ ಮುಖತರುತ್ತಾ, ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಸ್ಥಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟ. ಇಬ್ಬರೂ ಬೆದರಿದರು. ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅತ್ತಿತ್ತ ವೈಯಾದರಿದರು. ರಾಜನು ಮುದ್ದುಮಾತನಾಡುತ್ತ, ಕದಲದ ಹಾಗೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ, “ಈಗಲೇಗ ಮೆಚ್ಚಿದೆ!” ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟ.

ಸತಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಘೊಳ್ಳನೆ ನಕ್ಕರು. ರಾಯ ತಾನೂ ನಸುನಕ್ಕ. “ಒಳ್ಳೆಯದು. ಹಾಗೇ ಆಗಬೇಕು!” ಎಂದು ಕುಸುಮಾಜಿ ಉಬ್ಬಿ ಗುಳುಗುಳು ನಕ್ಕಳು.

“ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾನೇನೋ ಒಂದನ್ನು ನುಡಿದಾಡಿದರೆ, ಅದನ್ನು ತಂದು ಅರಸನ ಎದುರಿಗೆ ಆಡಿದರಲ್ಲಾ! ದೈವ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ನಿಮಗೀಗ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವರಿವರ ಗುಟ್ಟಿನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಸಿ ನಗೋಣ ಎಂಬುವರನ್ನು ದೈವವೇ ತಬ್ಬಿ ನಗಿಸುವುದು ಎಂಬ ನುಡಿಗೆ ನೀವೇ ಗುರಿಯಾದಿರಿ, ಅಕ್ಕ!” ಎಂದಳು. ಮುಖಕ್ಕೆ ಸೆರಗು ಮರೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ನಗುವಳು. ಕಂಬದ ಮರೆಗೆ ಹೋಗುವಳು. ಒಡನೆ ಮರೆ

ಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವಳು. ಗಂಡನ ಎದುರಿಗೆ ನಾಚುತ್ತ ನಗುತ್ತ ನಲಿದಾಡುವಳು.

ಅರಸ ಕಿಗ್ಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದವನಂತೆ ಆಕೆಯ ಸರಸ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅನಂದಿಸಿದ. 'ತಲೆಬಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವಳಿಗೆ ಈಗ ಸುಮ್ಮನ ಬಂತು' - ಎಂದು ಸಂತೋಷವಟ್ಟ.

ಅಮರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿಯರು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಅರಸನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಿಸಿದರು. ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದರು :

“ದೊರೆಯೆ! ಸುತ್ತ ಜನ ಸೇರಿರುವಾಗ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಹುದೇ?”

ದೊರೆ ಹೇಳಿದ: “ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಜನ ಯಾರು? ಇರುವವರು ನನ್ನ ಸೇವೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ನನ್ನ ರಾಣಿಯರು. ಇರುವವರೆಲ್ಲ ಹೆಗವರು, ನಾನು ಒಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಪುರುಷ. ಇಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಏನು ನಾಚಿಕೆ? ಒಪ್ಪವಾದ ಒಂದು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿ, ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಿದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಏನು ದೋಷ? ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ನಾನು ಅಪ್ಪಲಾಗದೇನು? ಇದು ತಪ್ಪಿದ ಕಾರ್ಯವೇ?”

“ಕುಸುಮಾಜಿಗೆ ಒಂದು ತಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ - ಎಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಳ್ಳುಮಕ್ಕಿ ಕರೆದುದೇಕೆ?”

“ಅದು ಹೇಗೆ ಸುಳ್ಳು? ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಂತ್ರದಿಂದ ಕುಸುಮಾಜಿ ನಕ್ಕಳಲ್ಲವೆ, ನೋಡಿ!”

“ಅಬ್ಬಾ! ಈ ಅರಸನನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವರು ಇಬ್ಬರೂ ಅರಸನ ಗದ್ದುಗೆಯಿಂದ ಆಚೆ ತಿರುಗಿ, ಕುಸುಮಾಜಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು.

ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು, “ತಂಗಿ, ನೀನು ಅಡಿದ ಮಾತು ಸರಿಯಾಯ್ತು. ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ಸ್ತುತಿಸಾಡಿದರೆ, ನೋಡಿದೆಯಾ, ನಮಗೆ ಫಲ ಕೂಡಲೆ ಕಾಣಿಸಿತು!” ಎಂದರು.

“ಹೌದು. ನಾನು ಯಾವ ಗುಣಜ್ಞೆಯೆಂದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಉತ್ತಾಹದಿಂದ ಕೀರ್ತಿಸಬೇಕು! ಬಹು ಗುಣವುಳ್ಳವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಣವುಳ್ಳವರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಬಹುದೇ?” ಎಂದಳು, ಕುಸುಮಾಜಿ.

“ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆವು, ತಂಗಿ. ನೊಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ ” ಎಂದರು ಅವರು. “ ನಾನೂ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ, ಅಕ್ಕ ” ಎಂದಳು ಅವಳು.

“ ಸಾಕು, ಸಾಕು. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತು? ಸೌಜನ್ಯವ ಪುರುಷ ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ಹಾಗೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಸತಿಯರಿಗೆ ಸತಿಯರು ಸೂಜಿಯ ಹಿಂದಿನ ನೂಲಿನಂತೆ ಇರುವುದಲ್ಲವೆ ಕ್ರಮ? ಸ್ವಾಮಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನು ಮೆಚ್ಚೋ ನಮಗೂ ಅದೇ ಮೆಚ್ಚು ” ಎಂದು ಉಳಿದ ಅರಸಿಯರು ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

“ ಬೆಳಗಿನ ಸಭೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಹೊಸ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿಯಾಯಿತು. ಏಳಿ, ಅರಸನಿಗೆ ಇನ್ನು ಸಿವಾಳೆಯಿಟ್ಟು ದೃಷ್ಟಿ ತೆಗೆಯೋಣ ” ಎಂದುಕೊಂಡು ಆ ರಾಣಿಯರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಒಂದೊಂದೆ ಆಭರಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಸಿವಾಳಸಿ ಹಾಕಿದರು ಅದೇ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟು ರಾಶಿಯಾಯಿತು. ಆ ರಾಶಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಸೇವೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಹೊರಕಟ್ಟಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

೭

“ ಮಮತೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಿವಾಳಿಸಿದಿ ರಲ್ಲ. ಅಮರೆ ಸುಮನೆ ಕುಸುಮೆ ಇವರ ಜಗಳ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಹೋಯಿತು ? ಈಗ ತಾನೆ ರಕ್ತಭಾವದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರು. ಆಗಲೇ ಮಿತ್ರಭಾವದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಬಂದಾದರು. ಇದೇನು ವಿಚಿತ್ರ ! ಹೇಳುವೆಯ, ಪಂಡಿತೆ ? ” ಎಂದ ರಾಜ.

“ ಸುಮನಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಾಜಿಯಲ್ಲಿ ನೋವು ಉಂಟಾಗದು, ಅರಸೆ ! ” ಎಂದಳು ಪಂಡಿತೆ.

ಸುಮನ ಎಂದರೆ ಹೂ, ಕುಸುಮ ಎಂದರೆ ಹೂ, ಆಜಿ ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧ - ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಅರಸನು “ ಹೌದು, ಹೌದು, ಪಂಡಿತೆ. ಖಡ್ಗದ ಆಜಿಯಲ್ಲಿ ನೋವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಹೂವಿನ ಆಜಿಯಲ್ಲಿ ಆಗದು ! ” ಎಂದನು.

ಪಂಡಿತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದಳು: “ಅಸುರಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಶವುಂಟು. ಅಸುರಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಶವಾಗದು, ಅರಸೆ.”

ಅಸುರ ಎಂದರೆ ರಾಕ್ಷಸ, ಅಸುರ ಎಂದರೆ ದೇವತೆ, ಆಜಿ ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಅರಸು “ಹೌದು ಹೌದು, ಪಂಡಿತೆ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕದನವಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಆದರೂ, ಅದು ಬಹು ವೃದು” ಎಂದು ಅವಳ ಜಾಣ್ಮೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಅವಳಿಗೆ ಚಿನ್ನದ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಅಸುರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಿ ಕುಸುಮಾಜಿಯರು ತಾವೂ ಪಂಡಿತೆಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಮೆಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮನ್ನಿಸಿದರು. “ಈ ಗುಣವತಿಯು ರಾದ ಹೆಂಡಿರ ಕೂಡೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಸೀನು ಭೋಗಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳು” ಎಂದು ಪಂಡಿತೆ ಹಾರೈಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ಅರಸನು ಹಾಗೇ ಆ ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿದ. ಬಳಿಕ ಅವನಿಗೆ ಏನೆನ್ನಿಸಿತೋ - ಪಂಡಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಪಂಡಿತೆ! ನಾವು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೋ? ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೋ? ಸೀನು ಕಂಡಂತ ಹೇಳು” ಎಂದನು.

ಪಂಡಿತೆ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಇಂಥದಲ್ಲ ಪಂಡಿತೆ. “ಅರಸನ ಮನಸ್ಸು ಕುಸುಮಾಜಿಯ ಕಡೆಗೆ ಎರಗಿತು” ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಳು. ಆದರೂ ತಿಳಿಯದವಳ ಹಾಗೆ “ಈ ದಿನದ ಉಟ ತಮಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವುದು ಚಿಂದವಲ್ಲ. ಒಬ್ಬಳ ಮನೆಗೆ ಸಂದರೆ ಉತ್ತಮ” ಎಂದಳು.

ಅರಸನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಗೆಂದೆಯನ್ನು ತುರಿಸಿದಹಾಗಾಯಿತು. “ಹಾಗಾದರೆ, ಯಾವಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದು, ಹೇಳು” ಎಂದ.

“ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಆ ಪಂಡಿತೆ ಕಪಟವಾದ ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬೆರಳೆಟ್ಟು, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ, ತಲೆಯನ್ನು ಒಂದಷ್ಟು ತೂಗಾಡಿ, ಯೋಗಿಗಳ ಹಾಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಕಣ್ಣಿರೆದು, “ಒಡೆಯನೆ, ಈ ದಿನ ತಾವು ಕುಸುಮಾಜಿಯರ ಮನೆಗೆ ನಡೆದರೆ ಉತ್ತಮ!” ಎಂದಳು. “ಈ ದಿನ ನಾವು ಕೇಳಿದ ಹೊಸಕಾವ್ಯ ಮೂವರಿಂದ ಆದುದು. ಇಬ್ಬರನ್ನು ಈಗತಾನೆ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿರುವೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಿಗೆ

ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಉಚಿತ” ಎಂದಳು.

“ಹೌದು. ಅದೇ ಸರಿ. ಹಾಗೇ ಆಗಬೇಕು” ಎಂದರು, ಇತರ ರಾಣಿಯರು.

ಅರಸನಿಗೋ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಆನಂದ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲ.

“ಅಮ್ಮ! ರಾಯನಿಗೆ ಇಂದು ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನ. ಹೋಗು, ಬೇಗ ಹೋಗಿ, ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊ!” ಎಂದಳು ಪಂಡಿತೆ, ಆ ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಎದುರಿಗೆ.

ಆ ಸವತಿಯರ ಎದುರಿಗೆ ಕುಸುಮಾಜಿ ನಾಚಿದಳು. ಆ ಸವತಿಯರೋ, ಅರು ಜಾಣೆಯರು. ಅವರಿಗೂ ಆ ತಂತ್ರ ಗೊತ್ತು. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ಹೇಳದೆ, “ತಂಗಿ! ಹೋಗಿ, ಹೋಗು. ಗಂಡನ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡುವುದು ಪೆಂಡಿತಿಯ ಭಾಗ್ಯ. ಅದು ನಿನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದರು.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಹೊರಡಲು ಅನುವಾದಳು. ಕಾವಲುಕೋಲನ್ನು ಹಿಡಿದ ಸೇನಕಿಯರು ಪರಾಕು ದೇವರು :

“ಗಗನದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಂತರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿಸಿ, ಗಿಳಿಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದವಳನ್ನು ನುಡಿಸಿದ ವಳೆ, ಬಾ. ಸ್ವರಮಾತ್ರದಿಂದ ಆ ಗಿಳಿಯ ಮೈಯೊಳಗಿದ್ದವಳನ್ನು ಗುರುತು ಹಿಡಿಸು, ಅವಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಪ ಹೆಂಡಿರ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆ, ಬಾ. ಆ ವ್ಯಂತರ ಕಾಮಿನಿಯಿಂದ ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ಹೋಗದ ಅತ್ಯಂತಗಂಭೀರ, ಬಾ. ಭರತಚಕ್ರೇಶನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದ ಅರಸಿಯೆ, ಬಾ. ಶೃಂಗಾರವೃಕ್ಷದ ಕಳಿತ ಹಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ಈ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮುಂದೆ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹು, ದೊರೆಯೆ. ಹಣ್ಣಿನ ಬಳಿಗೆ ಹಕ್ಕಿ ಹೋಗುವಂತೆ ನೀನು ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿ, ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನಮಾಡು.”

ಅರಸನು ಅವರ ಪರಾಕೆಗೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು, ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನದ ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಕುಸುಮಾಜಿ ರಾಯನಿಗೆ ಕೆ ಮುಗಿದು ಬೀಳಿ ಒಡಳು. ರಾಯನು ಅವಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ನೋಟದಲ್ಲಿ

ಒಳ ಅರ್ಥವಿತ್ತು. ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳು “ ಗೆಲ್ಲು, ಗೆಲ್ಲು, ನಮ್ಮರಸಿ ! ” ಎಂದರು. ಕುಸುಮಾಜಿ ತನ್ನ ಪತಿಯ, ಪಂಡಿತಿಯ ಕೃಪೆಯದ ತಂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದರೂ ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಉಸಿರೆತ್ತದೆ ನಲಿಯುತ್ತ ಹೊರಟಳು. ಓಲಗ ಸಾಲೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಚಾಮರ ಹಾವುಗೆ ಗಿಂಡಿ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಎದುರಾದರು. ದೇವಲೋಕದ ಹೆಂಗಸು ನರಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವಂತೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಇಳಿದು, ಕುಸುಮಾಜಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ನಡೆದಳು.

ಕೃತಿಯನ್ನು ಗಾಯನಮಾಡಿದ ಗಾಯಕಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಮಾಡಿಯಾಯಿತು. ಓಲಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ರಾಣಿಯೆಲ್ಲ ರಾಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊರಟರು. ಕಾನಲುಕೋಲು ಹಿಡಿದ ಸೇವಕಿಯರು “ ಈ ರಾಣಿ ! ಆ ರಾಣಿ ! ಈ ದೇವಿ ! ಆ ದೇವಿ ! ” ಎಂದು ವರುಕು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬರುವಾಗ “ ಇವಳ ನೋಡು ! ಅವಳ ನೋಡು ! ಇಂದಿನ ಕಾಸ್ಯವ ಕವಿಗಳು ಇಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡು ! ” ಎಂದು ಸುತ್ತಿನವರು ಅಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಮರಾಜಿ ಸುಮನಾಜಯರು ನಗುತ್ತ ನಡೆದರು. “ ಹೌದು, ಹೌದು. ಅರಸನ ತೋಳನ್ನು ಹೊದೆದು ಬಂದವರಿಗೆ ನಗುವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ” ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಳಿದು ಹೋದರು.

೮

ಅಂದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಓಲಗ ಮುಗಿಯಿತು. ಊಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಅವರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲುತಿಗೆದರು. ಅರಸನು ತಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದನು.

ಇದುವರೆಗೆ ತನ್ನ ಅಷ್ಟು ಮಂದಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿಗೆ ಲೇಲಿಯಿಂದ ಲಲ್ಲೆಯಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾಡಿದ ಆ ಸಂಭ್ರಮ ಈಗ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಾಯಿತು ? ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಆಸನ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತು, ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ, ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದ ಮುನಿಯಂತೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ !

ದೊರೆಯು ‘ ಹೋಗು ’ ಎಂದರೆ ಹೋಗಿ, ‘ ಬಾ ’ ಎಂದರೆ ಬರುವ ಸೇವಕರ ಹಾಗೆ - ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಿವೆ.

ಗಾಳಿಪಟವನ್ನು ಬೇಕಾದಾಗ ಅಡಿಸಿ, ಸಾಕಾದಾಗ ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತುವವನ ಹಾಗೆ - ಚಿತ್ತವನ್ನು ಹೊರಗೆ ನೂಕಿ ಅಡಿಸಲೂ ಬಲ್ಲ, ಒಳಗೆ ಎಳೆದು ಏಕವಾಗಿಸಲೂ ಬಲ್ಲ.

ಒಮ್ಮೆ ಹೊಳೆದು ಹೊರಗೆ ಕಣ್ಣೆಕ್ಕಿ ಸೇವಕರಿಂದ ಮೈಗೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವನು ; ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಒಳಗೆ ಕಣ್ಣೆಕ್ಕಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕರಣೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳಿಸುವನು. ಇಂದ್ರಿಯಸುಖವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಭೋಗಿಸುವನು ; ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಒಳಗೆ ಭೋಗಿಸುವನು.

ಇತರರ ಹಾಗೆ ಮೈಯನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ ಮಾಡುವ ಬಾಹ್ಯತಪಸ್ಸು ಅದು ಎಂಥ ತಪಸ್ಸು ? ಈತನ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಒಣಗಿಸುವ ಈ ತಪಸ್ಸೇ ತಪಸ್ಸು ! ಹೆಂಗಸರು ಬೇಡವೆಂದು ಅವರನ್ನು ತೊರೆಯುವುದು - ಅದು ವ್ಯವಹಾರದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಂಗ ! ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಇದು — ನಿಶ್ಚಯಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಂಗ !

“ ನಾನು ಆತ್ಮ, ಇದು ದೇಹ. ನಾನೇ ಸುಜ್ಞಾನಿ, ಈ ದೇಹ ಅಜ್ಞಾನಿ ” ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಜ್ಞಾನದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಆ ರಾಯನು ತನ್ನ ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದ ಆತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊದಲು ಒಂದು ಸಲ ‘ ದೇಹ ಬೇರೆ, ಆತ್ಮ ಬೇರೆ ’ ಎಂದು ತನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದನು. ಅದು ಮತ್ತೆ ಮರೆಯಾಗಿ, ದೇಹವನ್ನು ಮರೆತು, ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಾನು ಕಂಡನು.

ಆ ರಾಜ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ, ಆ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ, ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ — ಎಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರೂ ಅವನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಮೈಯಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ ! ತನ್ನ ಅನುಪಮವಾದ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಗ ತಾನು ಲೀನನಾಗಿದ್ದನು !

ಭಾಗ ಎರಡು : ಆ ಅಕ್ಕನ ತಂಗಿ

೧

ಅರಸನು ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನತಪ್ಪರನಾಗಿ, ತನ್ನ ಹೊರಗಿನ ಲೋಕವನ್ನು ಮರೆತು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಲೀನನಾಗಿ ಇರುವಾಗ — ಹೊತ್ತನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅರಮನೆಯ ಗಡಿಯಾರದ ಶಬ್ದ ಶಬ್ದಮಾಡಿತು. ದೊರೆ ಆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜಿನದೇವರಿಗೆ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟನು. ಅರಸನಿಗೆ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳು “ ಜಯ ಜಯಾ ! ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದರು. “ ಮುನಿಗಳ ಊಟಕ್ಕೆ ವೇಳೆಯಾಯಿತು, ಸ್ವಾಮಿ ! ” ಎಂದು ಸೇವಕಿಯರು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. “ ಜಿನಸಿದ್ಧ ! ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧ ! ರರಣು ” ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ದೊರೆಯು ಗದ್ದುಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದನು.

ಚಿನ್ನದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಏರಿ ಅಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಬರುವ ಹಾಗೆ — ಆ ಆತ್ಮರಸಿಕನಾದ ರಾಯನು ತನ್ನ ಹೊನ್ನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದನು. “ ಪಾದಾವಧಾನ ! ಎಚ್ಚರಿಕೆ ! ಆರೈಕೆ ! ” ಎಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ದಾರಿತೋರಿದರು.

ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಇಳಿದವನು, ಎಂದಿನ ಹಾಗೆಯೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುವ ಜೈನಮುನಿಗಳನ್ನು ಎದುರನೋಡುತ್ತ ನಿಂತನು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವರು ಉತ್ತಮರಾದ ಮುನಿಗಳು ಬಂದರು. ರಾಯನು ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ತನಗಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಉಣಿಸಿದನು. ಅವರು ತೃಪ್ತರಾದ ಮೇಲೆ, ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ಕುಸುಮಾಜಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು.

ಕುಸುಮಾಜಿಗೆ ಒಬ್ಬಳು ತಂಗಿ. ಅವಳ ಒಂದನೆ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ಹೆಸರು - ಮಕರಂದಾಜಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಧವರುಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯತುಂಬುವುದು ಎಂಬ ಹಾಗಿರುವ ಕನ್ಯೆ. ಚೆಲುವೆ. ಜಾಣೆ.

ಇವಳು ಶೃಂಗಾರದ ಮಂಗಲಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಖಿಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ತೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗುಮಂಚದಮೇಲೆ ಒಲಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಗೆಳತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿಗಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ತಾನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವರೊಳಗಿನ ಚಂದನ ತಾಂಬೂಲ ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೋಮಲವಾದ ತೋಳನ್ನೇ ನೀಡಿ ಭಾವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಅರಸನು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

“ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ. ಭೋಜನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಾ, ಭಾವಾಜಿ” ಎಂದು ಮಕರಂದಾಜಿ ಕರೆದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಯನು ನಗುತ್ತ, ನಾದುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದರೆ, ನಾನು ಬರುವುದು ಉಚಿತವೆ? ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಧವರ್ಷ ಆದಮೇಲೆ ಕರೆದರೆ, ಬರುತ್ತೇನೆ. ಹೋಗು” ಎಂದನು.

“ಅಕ್ಕಾಜಿಯವರ ಮನೆಗೆ ಏಳು, ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ — ಇದೇನಿದು ನಿನ್ನ ಠಕ್ಕು ಮಾತು?”

“ಠಕ್ಕು ಯಾರದು ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಾ ಎಂದು ಕರೆದೆಯೆ ಹೊರತು, ನಿನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆಯೆ?”

“ಅಕ್ಕನ ಹೆಸರನ್ನು, ಅಕೆ ಮಕ್ಕಳು ವಡೆದರೆ, ಆ ಮಕ್ಕಳು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವರು. ಅದಕ್ಕೂ ನನಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ? ಸಾಕೇಳು. ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಾತು ಬೇಡ.”

“ಎಲಾ! ಸಾಕೇಳು, ಸಲಹೆಗಳು ಎಂದು ಆಗಲೇ ಆಕರ್ಷಣಮಾಡ ತೊಡಗಿದಳಲ್ಲ! ಅಬ್ಬಾಬ್ಬಾ! ಏನು ಕಾತರವೊ ಈಕೆಗೆ!”

“ಆ ಕಾತರ ಗೀತರ ಎಲ್ಲಾ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತು, ನಿಮ್ಮ ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆ ಸುದ್ದಿಗಿದ್ದಿ ನಮಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಮಾತು ಸಾಕು. ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಏಳು, ಭಾವಾ.”

“ ಸರಸಗಳನ್ನು ಅತಿಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ” ಎಂದು ನೆನೆದು, ರಾಯನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿ ಎದ್ದನು. ಮಿನುಗುವ ರತ್ನದ ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಕುಸುಮಾಜಿಯರ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಹೂ ಇದ್ದ ಕಡೆಗೆ ದುಂಬಿ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ, ಅರಸನು ನಾದುನಿಯೊಡನೆ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ನಡೆದನು.

“ ದೊರೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ” ಎಂದು ಸೇವಕಿಯರು ಓಡಿಹೋಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಹೇಳಿದ್ದೆ ತಡ, ಕುಸುಮಾಜಿ ತನ್ನ ಸಖಿಯರ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಡಗರದಿಂದ ತಾನೇ ಎದುರಾಗಿ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯ ದೇಹದ ಸೌಗಂಧಕ್ಕೆ ಸೋತು, ದುಂಬಿಗಳು ಝೇಂಕರಿಸುತ್ತ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದುವು. ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಹೊಸ ಶೃಂಗಾರ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ರತ್ನದ ಆರತಿ. ಬಂದವಳೆ ಕುಸುಮಾಜಿ, ಆರತಿ ತಂದವಳೆ, ಅರಸನಿಗೆ ಆರತಿ ಎತ್ತಿದಳು. ಆರತಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮುಖಕಾಂತಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚೆಲುವಾಯಿತು. ಆರತಿ ಆದಮೇಲೆ ಅರಸನ ಕಾಲಿಗೆ ತಲೆಮುಟ್ಟಿ ಎರಗಿದಳು. ಆ ತಲೆ ತನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಸೋರುವ ಮೊದಲೇ ಅರಸನು “ ಹಾ! ಹಾ! ” ಎಂದು ತಡೆದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಎಳೆಂಟು ಮಾರು ದೂರ ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಕುಸುಮಾಜಿ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಗಂಡನ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದಳು. ತಾನು ಉಟ್ಟ ದುಕ್ಕಾಲದ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಪತಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಒರಸಿದಳು.

ಅರಸನು ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

೨

“ ಅಕ್ಕಾ! ಭಾವ ಬಂದ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ! ದೇವಿ, ಗದ್ದುಗೆ ಹಾಕು! ಭಾವನಿಗೆ ಮೆನ್ನಣೆ ಮಾಡು! ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಗಿಳಿ ಕೂಗಿತು.

“ ಓಹೋ! ಇವನೇಯೋ ಅವೃತವಾಚಕ, ಕುಸುಮಾಜಿ ? ” ಎಂದು ಅರಸನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತ, ಸೂರ್ಯನು ಪೂರ್ವದ ಬಿಟ್ಟವನ್ನು ಏರುವ ಹಾಗೆ, ಆಕೆ ಇಟ್ಟ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತನು.

“ಬಂದೆಯಾ ಭಾವ! ಬಂದೆಯಾ ಸುವ್ರಭಾವಾ! ಐತಂವೆಯಾ ಸುಗುಣಸ್ವಭಾವಾ! ಬಂದುದು ಲೇಸು ಮಹಾನುಭಾವಾ!” ಎಂದು ಕೂಗಿತು, ಆ ಮುದ್ದಿನ ರಾಜಕೀರ.

“ಕ್ಷೇಮವಾಗಿದ್ದೀಯಾ, ಭಾವಾಜಿ? ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದೀಯಾ, ಭಾವಾಜಿ? ಆಗಾಗ್ಗೆ ಈ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರು, ಭಾವಾಜಿ. ಬಡವರನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ಏನು, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಒಡೆಯ ಎಂದು ಗರ್ವವೇನು? ನಮ್ಮಕ್ಕನ ಅರಮನೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಏಕೆ? ಈಗ ಬಂದಿದ್ದೀಯಲ್ಲ; ಅದು ಹೇಗೆ ಹೋಗುತ್ತೀಯೆ, ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಹಗ್ಗದಿಂದ ಸಿನ್ನು ಕುಲು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಿತು, ಗಿಳಿ.

ರಾಜನಿಗೆ, ಅದರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಗು ಬಂತು.

“ನಗುವಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ! ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡು, ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿರದೆ, ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ! ಈಗ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೀಯೆ, ಇರಲಿ. ನಮ್ಮಕ್ಕನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ವವಾದ ಅಲೆಯಲೆ ಕೂದಲಿನ ಕಣ್ಣೆಯಿದೆ, ಅವಳ ಕೋಮಲವಾದ ತೋಳುಗಳೆಂಬ ಪಾಶಗಳೂ ಇವೆ. ಅದು ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೀಯೆ, ನೋಡುತ್ತೇನೆ.

“ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು. ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ಹತ್ತಿರ ಮೈಸೋಂಕಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆಯೋ, ಸರಿ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ, ಏನಾದರೂ ಎದ್ದು ಹೋಗುವೆನೆಂದರೆ, ನಮ್ಮಕ್ಕನ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿಯ ಬಿಳಿಯ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಇಕ್ಕಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಜೋಕೆ!”

“ಆಹಾ! ನಾನು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇನೆ, ನನ್ನ ಕೈಲಿ ಏನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನೀನೇನಾದರೂ ಮೋಸಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದೆಯೋ, ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ದೇಹದ ಕಾಂತಿಯ ಚಿನ್ನದ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ!”

“ಇದೇಕೆ, ಅಮೃತವಾಚಕ, ನನ್ನಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಕೋಪ ನಿನಗೆ? ನಿಮ್ಮ ಅಕ್ಕನಿಗೆ ನಾನೇನು ಕಷ್ಟ ಕೊಟ್ಟೆ? ಶಿಷ್ಯರು ಎಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ನಾನು ಬಂದರೆ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ದುಷ್ಟರ ಹಾಗೆ ಆಡುತ್ತೀರಲ್ಲ!” ಎಂದ, ಅರಸ.

ಗಿಳಿ ಹೇಳಿತು.

“ನೋವಾಯಿತಿ, ಭಾವಾಚಿ? ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ಅಥರೆದಲ್ಲಿ ಸಂಜೇನ ನೆದ ಅಸ್ತುತ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಸವಿವ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಇಲ್ಲಿ ಇರು.”

“ಭಾವಾ! ನನಗೆ ವಸದಲ್ಲಿ ನೇರಿಕೆಹಣ್ಣು ಉಂಟು. ನಿನಗೆ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೇರಿಕೆಹಣ್ಣು ಉಂಟು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿರೂ ಬಿಡು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ರುಚಿನೋಡುತ್ತ ಇಲ್ಲಿ ಇರು.”

“ಭಾವಾ! ನಮ್ಮಕ್ಕನ ನಡು- ಅದೆ ಸಿಂಹಳದೇಶ. ಅದು ಮುಡಿ- ಅದೇ ಕುಂತ್ಲದೇಶ. ಕರ್ಣವೇ ಕರ್ಣಾಕುಕದೇಶ. ವೈಯ ಸುವಾಸನೆಯೇ ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶ. ಈ ದೇಹದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಅಳುವುದು ಬಿಟ್ಟು, ನಿನಗೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಗೊಡವೆಯೇಕೆ, ಭಾವಾ!

“ಭಾವಾ! ಕೃಪಾಂಗಿಯಾದವಳು, ಯಾವನದವಳು, ಅವಾಂಶ್ಯರದ ತಂಪುಪೊಳೆ ಇಲ್ಲಿರುವಾಗ — ವಸಕ್ರೀಡೆ ಚಲಕ್ರೀಡೆ ಆಡಿ, ಕಾತರದ ಬಿಸಿಲನ್ನು ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಹೋಗಬಹುದೆ, ಭಾವಾ!

“ಇದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಭಾವಾ, ಈ ಮಾನಸಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜೀವುತುಪ್ಪದ ಕೊಡ ಉಂಟು. ಅದರೆ, ನೀನು ಜೈನನಲ್ಲವೆ! ಜೈನರಾದ ನಿನಗೆ ಜೀನು ನೀಡದೆ! ಪಾಪ, ಏನು ಮಾಡುವುದು!”

ಅರಸನು ನಕ್ಕನು. “ಈ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಗಿಳಿಯ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಹೆಣ್ಣು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿಸಿರಬೇಕು. ಇನ್ನು ಯಾರು? ಈ ಮಾತು ಈ ಸರಸ ಕಲಿಸಿರಬೇಕಾದರೆ-ಈ ನಡುನಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಳರಾದೆಯ-ತಂತ್ರವೇ” ಎಂದುಕೊಂಡ.

ಅರಸನಿಗೆ ಅವಳ ಜಾಣ್ಮೆಕಂಡು ಅತಿರಂಜನಾದ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅವಳನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಬೇಕು ಎಂದು ಮನಸಾಯಿತು.

“ಕರೆದರೆ, ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೊಂದು ತಂತ್ರಮಾಡೋಣ.” ಎಂದುಕೊಂಡು, “ಮಕರಂದಾಜಿ! ಆ ಗಿಳಿ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ

ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದೆ, ನೋಡು. ಎಲ್ಲಿ, ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಡು” ಎಂದ.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ರಾಜ ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಬಿಗಿದಷ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಅತ್ತಿತ್ತು ಒಲಿದಳು. ಅರಸ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಮುತ್ತುಕೊಟ್ಟ. ಕೊರಳಿಗೆ ಕಂಠ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿದ. “ಮೆಚ್ಚಿದೆ, ಮಕರಂದ!” ಎಂದು ಬಿಟ್ಟ.

ಕುಸುಮಾಜಿ ನಗುತ್ತ ನೋಡಿದಳು. “ದೇವರು ಈ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಏನೆಂದು ಮೆಚ್ಚಿದಿರಿ!” ಎಂದಳು.

ರಾಜ ತಲೆದೂಗುತ್ತ “ನಿಮ್ಮ ತಂತ್ರವೆಲ್ಲ ನನಗೂ ಗೊತ್ತು. ಈ ಗಿಳಿಗೆ ಈ ಹೊಸಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದವಳು ಈ ಮಕರಂದನಿ ಅಲ್ಲವೇ? ಇವಳ ಜಾಣತನಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ, ಅವಳೇ” ಎಂದ.

ಕುಸುಮಾಜಿ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಳು. “ಅಯಿತೇ, ತಂಗಿ! ನಾನು ಆಗಲೇ ಬೇಡವೆಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದೆ! ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಯ ಗುರುತನ್ನು ಕಾಣುವ ನಿನ್ನ ಭಾವನ ಹತ್ತಿರ ನೀನು ವಾದಮಾಡಿದರೆ, ಗೆದ್ದವಾಗಿಯೇ!” ಎಂದಳು.

ಅನಂತರ ರಾಯನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ, “ನಾನು ಆಗ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ನೀವು ಬರುವರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಅದೇಲೆ ಗಿಳಿಗೆ ಏನೋ ಹೊಸ ಮಾತು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ‘ಏನು ಹೇಳು ತಿದ್ದೀಯೆ, ತಂಗಿ?’ ಎಂದೆ. ‘ಅಕ್ಕ, ಇಂದು ಭಾವಾಜಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ಈ ಗಿಳಿಯಿಂದ ಸರಸವಾಡಿಸುತ್ತೀನೆ’ ಎಂದಳು. ‘ಬೇಡ, ತಂಗಿ. ನಿನ್ನ ಭಾವನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳು’ ಎಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ, ಹಠಹಿಡಿದಳು. ನಾನು ಅರಗಿಳಿಯನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದರೆ, ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಎದ್ದೇಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಿರಿ, ಎಂದು ಸಖಿಯರನ್ನು ಅಟ್ಟಿದರೆ, ಹಿತ್ತಿಲಕಡೆಗೆ ಓಡಿಬಿಟ್ಟಳು. ‘ಸರಿ, ಈಗ ಇವಳೊಡನೆ ಆಟಕ್ಕೆ ವೇಳೆಯಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ನಾನು ನನ್ನ ಮನೆ ಕೆಲಸದಲಿರು ಬಿಟ್ಟೆ. ಅವಳು ಅರಗಿಳಿಗೆ ಮಾತು ಕಲಿಸಿ, ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ

ಮತ್ತೆ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು. ಇವಳು ಕಲಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಈ ಮೊದಲು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಿದ್ದೆನಾದರೆ, ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಆಣೆ!” ಎಂದಳು.

“ಅಯ್ಯೋ! ಈ ಹುಡುಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯೆ ಎಂಮಕೊಳ್ಳಲೇಡಿ. ಇವಳು ತುಂಬ ಕುಟಿಲ ಕಲಿತಿದ್ದಾಳೆ” ಎಂಮ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕುಂತು ಕುಸುಮಾಣಿ ಎಂದಳು.

“ನಿನಗೂ ನಿನ್ನ ಅರಸನಿಗೂ ನಾನೇನು ಕುಟಿಲನಾಡಿದೆ, ಅಪ್ಪ? ಮಕರಂದಾಜಿ, ಆ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಾ ಎಂದು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದ ನಿನ್ನ ಗಂಡ - ಅವನಿಗ ಕುಟಿಲ.”

“ಮುಚ್ಚು. ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು, ಧೂರ್ತ ಹುಡುಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಮೆಚ್ಚು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಆದನ್ನು ಚೇಷ್ಟೆ ಎನ್ನುತ್ತೀಯ!”

“ಆ ಮೆಚ್ಚು ಗಿಚ್ಚು ನಿನಗಿರಲಿ. ಬರಸೆಳೆದು ಬಿಗಿವಪ್ಪುವುದಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ನಿನ್ನಂತೆ ಇವನ ಅರಸಿಯೆ? ಅಕ್ಕನನ್ನು ನೋಡೋಣ ಎಂದು ನಿನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಫಲವಾಯಿತು ನನಗೆ! ನಾನಿನ್ನು ‘ಚಿಕ್ಕನೆ ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ನಿನಗಿಂತ ದಿಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ನಾನು ಹೆಣ್ಣೆ! ಅಲ್ಲ ಮತ್ತೆ! ದೊಡ್ಡ ದೊರೆ ತಾನು ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಾನಭಂಗಮಾಡುತ್ತಾನಲ್ಲ ಈ ಭಾವ!”

ಅಳುವದಾಗಿ ಮುಬುಕಿರಿದು ಮಾತಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ತಲೆಬಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಹೊಸೆಯುವಳು. ಒಳಗೆ ನಂತೋಷ. ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರಿಲ್ಲ. ಸುಳ್ಳುಸುಳ್ಳೇ ಬಿಕ್ಕಳಿಸುತ್ತ ಮಾತನಾಡುವಳು. ಓರಿಗಣ್ಣಿಂದ ಅರಸನನ್ನು ಕಷ್ಟ ನೋಡುವಳು. ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕಂಪಕೂದಲಿ ಮುಖ ಮರೆವನಾಡಿಕೊಂಡು ನಗುವಳು.

ರಾಜ ಗಮನಿಸಿದ. ಮುಗುಳು ನಕ್ಕ. ಕುಸುಮಾಣಿಗೆ ‘ಕಣ್ಣಿನನ್ನಿ ಮಾಡಿದ. ‘ಎಲಾ, ಹುಡುಗಿಯ ಶಕ್ತಿನ ಅಳುವೇ!’ ಎಂದು ಅರಸಿ ಬೆರಗಾಗಿ ನೋಡಿದಳು.

“ಏಕೆ ಇಷ್ಟು ವ್ಯಾಕುಲ, ಮಕರಂದೆ?” ಎಂದಳು.

“ಹೋಗಕ್ಕ. ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಮರ್ಯಾದೆ ಕೆಟ್ಟಿ.”

“ಏಕೆ, ತಂಗಿ? ಏನಾಯಿತೇ ನಿನಗೆ ಕೊರತೆ?”

“ಇದೇನು, ಅಕ್ಕ, ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿ! ನೀನೇನು ಜಾತಿಹತ್ತಿರಕ್ಕರ ಹೇಳ್ತಾ? ಅಥವಾ ಎನ್ನ ಶೈಲಿ ಜಾತಿರಾ? ಇಲ್ಲವೆ ತಂದ್ರಪ್ಪಿರಾ? ಹರ ಭುಷಣ ಬಲಿದು ಅಪ್ಪಿದರೆ, ಅದು ಸಾವಿಗೆ ಸಮಾನಲ್ಲವೆ, ಅಕ್ಕ!”

“ಬಿಡೆ, ಬಿಡೆ. ನಿನ್ನ ಭಾವನ ಎದುರಿಗೆ ಈ ಆಟ ಎನ್ನಾ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಕಂಡು, ಅಂಥೋ ಸಾವು ಎನ್ನ ತಿದ್ದಿದರೆ, ನೋಡು.”

ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಂದೆವೆಂದು ಸುಲರೆವೆ ಹೊಡಿದಳು, ಮುಕರಂದನೊಡನೆ ಹನಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

“ಭಲಾ!” ಎಂದ, ಅರಸ.

“ನಮ್ಮ ಅರಸನ ಮುಂದೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದುಃಖದ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಬಂದ ಕಂಬನಿ. ಇವು ಆತಂಕಬಾಷ್ಪ” ಎಂದಳು, ಹುಸುಮಾಜಿ.

“ನೀನು ನಿನ್ನ ಕಂಡನನ್ನು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸು. ಅಸನನ್ನು ಕಂಡರೆ ನನಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ನೋಡುವೆಯಲ್ಲಾ, ನಿನ್ನ ಕಂಡನ ಆಟವನ್ನು!”

“ಸಾಕೆ, ನಿನ್ನ ಚೇಷ್ಟೆ. ಗಿಳಿಯ ಮೂಝಕ ನೀನು ಅಡಿಸಿದ ಮಾತು. ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಈ ಮೋಸ ಅರಸನ ಹತ್ತಿರ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಆ ಅಕ್ಕ ಆ ತಂಗಿಯನ್ನು ನಾಚಿಸಿದಳು.

“ಗಿಳಿಯ ಮಾತಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಿದವರು ಯಾರೊಂದು ಈ ಭಾವ ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ!” ಎಂದು ಮುಕರಂದಾಜಿ ಮೆಚ್ಚಿತಳು. ಕಳ್ಳ ಆಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು. ತಲೆಬಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿನಿಗೆ ನಗುತ್ತ ನಿಂತಳು.

ಅರಸನು ತಾನು ತಿಂದು ಮಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, “ಛಾ! ಛಾ!” ಎಂದು ಉಗುಳಿದಳು. ತುಟಿಯನ್ನು ತೋಡಿದುಕೊಂಡಳು. ಎಂಜಲು, ಎಂದಳು.

“ಎಂಜಲು ಎನ್ನ ತೀಯಾ, ಧೂರ್ತಿ! ಅದು ಸಂಜೀವನದ ರಸ” ಎಂದು ಅಕ್ಕ ಹೇಳಿದರೆ, “ಅದು ನಿನಗೆ ಸಂಜೀವನ. ನನಗಲ್ಲ” ಎಂದು, ಜಿನ್ನದ ನಿಂಡಿಯ ಜಲವಿಂದ ಅರಸನು ಕಾಣುವ ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಯಿ

ಮುಕ್ಕಳಿಸಿ ಉಗುಳಿ, “ಜಿನ! ಜಿನ!” ಎಂದು ಜಪಿಸಿದಳು.

ಹೆಣ್ಣು-ಇಷ್ಟ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚುವಳು. ಇಷ್ಟ ಧ್ಯಾನಿಸುವಳು. ಇಷ್ಟ ತುಟಿ ಬಿಟಪಿಟ ಎಂದು ಜಪಿಸುವಳು. ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಭಾವನನ್ನು ನೋಡುವಳು. ನೋಡಿದೆ ಕೂಡಲೆ ನಾಚಿ, ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸುವಳು.

“ಸಾಕು, ಸಾಕೆ, ನಿನ್ನ ಆಟ. ನಮ್ಮ ಅರಸನ ಎಂಜಲು ಸೋಕಿದಾಗ ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೋಟಿ ಪಾವನವಾಯಿತು!” ಎಂದಳು ಕುಸುಮಾಜಿ.

“ಇಮ್ಮವನು ಮಾತು, ಅಕ್ಕ? ನೀನು ಈತನಿಗೆ ಇಷ್ಟ ಪೋತು, ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಹೀನಯ್ಯುವೆಯಲ್ಲಾ! ಈ ದೊರೆ ಆಳುವಷ್ಟು ನೆಲ ನಮ್ಮವರಿಗಿಲ್ಲವಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಠಕ್ಕೆ ಏನು ಕಡಿಮೆ? ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ತಾನು ಒಲಿದು ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕು, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅಡಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದವರನ್ನು ಕ್ಷೇಣವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ” ಎಂದಳು, ತಂಗಿ.

ಅವಳಿಗೆ ಭಾವನ ರೂಪ ಕುಲ ಶೀಲ ಎಂದರೆ ಬಲು ಮೆಚ್ಚಿಕೆ. ಅವನೂ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ, ತನ್ನರೂರಿನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಗೆ ಹಾಗೆಂದಳು.

“ನೀನೇ ಹೇಳಿ. ಸಣ್ಣ ಏತ್ತರೈದ ರಾಜನ ಮಗಳು ದೊಡ್ಡರಾಜನಿಗೆ ರಾಣಿಯಾದರೆ, ತಾನು ತನ್ನ ಜಾಣತನದಿಂದ ತನ್ನರೂರನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಜೋಡಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬೇಕು. ಬಡದೊರೆಯ ಮಗಳು ಬಲು ದೊರೆಯ ಕೈಹಿಡಿದರೆ, ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಈ ಮನೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡಸಬೇಕು. ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆ, ಹೊಕ್ಕ ಮನೆ ಎರಡನ್ನೂ ಸರಿಗಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಇವು ರಾಜ ಪುತ್ರಿಯರ ಅಕ್ಷಣಗಳು. ನೀನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ನಿನ್ನ ರಾಜನನ್ನೇ ಘನವೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲ, ಕುಸುಮಾಜಿ - ಹೇಳು, ಇದು ದೊಡ್ಡ ತನ್ನವೆ?”

ಅದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕ ಹೇಳಿದಳು:

“ಹೌದಮ್ಮ, ತಂಗಿ. ಆ ಜಾಣತನದ ಗುಣ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತು. ನಿನ್ನ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಕೈಹಿಡಿದಾಗ ನಿನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಯರ ದೊಡ್ಡತನವನ್ನು

ಅಲ್ಲಿ ತೋರಿಸು. ಆ ಒಣಹೆಮ್ಮೆ ನನಗೆ ಬಾರದು. ನಾಡಾಡಿಗಳಿಗೆ ನಾಡಾಡಿಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಸರಿಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ನಾಡೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ಕೊಡೆಯ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ಆಳುವವನಿಗೆ ಯಾರನ್ನು ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು ? ಮೊದಲನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಮಗನೂ, ಮೊದಲನೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮನುವೂ ಆದ ಈ ರಾಯನಿಗೆ ಯಾರನ್ನು ಸರಿಯಿಡಬಹುದೆ ? ಹೊರಗಿನ ರೂಪಗುಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚುವ ಕುರುಬರಿಗೆ ಕುರುಬರನ್ನು ತಂದು ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ, ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಸುಖಿಸುವ ಈ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಎಣೆ ಯಾರು ಉಂಟು ? ಬಿಡು, ಬಿಡು. ನಿನ್ನ, ನಿನ್ನ ತವರೂರಿನ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಚೆ ಕಟ್ಟಿಡು ! ”

ಅದಕ್ಕೆ ತಂಗಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದಳು :

“ ಅಕ್ಕ, ರಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಈ ವೇಷದ ಮಾಯಕಾರ ನಿನಗೆ ಏನು ಮಂತ್ರ ಹಾಕಿದ್ದಾನೆಯೋ ! ಅವನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ! ಆಯ್ತು, ನಿನ್ನಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಾನಹಾನಿಯಾಯಿತು.

“ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಈತನಿಗೆ ನೀ ಮಾತಿಬಿಟ್ಟೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಸೂರಿಯತ್ತೆ. ದೇಹದ ದಂಡವನ್ನು ತೆತ್ತೆ. ನಿನ್ನ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಗ್ನಳಾಗಿ, ತವರೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟೆ.

“ ನೀಳೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಮದ್ದುಂಟೋ ? ಅಥವಾ, ನಿನ್ನ ಅರಸನ ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ವಧ್ಯಯಂತ್ರವುಂಟೋ ? ಇಲ್ಲವೆ, ಈತನ ತಿಲಕದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಮಂತ್ರದ ಶಕ್ತಿಯುಂಟೋ ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಸೋತು ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ ?

“ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ, ಅಕ್ಕ. ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಈತ ಇಷ್ಟು ಅಪ್ಪಿಡಾಗ ಎದೆ ಜುಮ್ಮೆಂದು ಡಿಳ್ಳನೆ ದಿಗಿಲಾಯಿತು. ನನುಮತ್ತು ಕೊಡುವಾಗ ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ನಾನಾದರೂ ಸಾಹಸದಿಂದ ಬೀಳದೆ ನಿಂತೆ.

“ ನೋಡಕ್ಕ. ಮಾನಹಾನಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಅತ್ತರೂ ನನಗೆ ಈಗ ಕಣ್ಣೀರು ಬಾರವು. ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀ, ನಿನ್ನ ಗಂಡನ ಮಾಯವನ್ನು ! ಇತನಿಗೆ ನೀನು ಒಲಿಯುವುದು ಏನು ಸೋಜಿಗ ! ”

೪

ಅವಳು ಕುಸುಮಾಜಿಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗಮಕದ ನುಡಿ ಯನ್ನು ರಾಜನು ಕೇಳಿ ಅನಂದಿಸಿದನು. ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಮನ ಸ್ಸಾಯಿತು. “ಅಲ್ಲಾ! ಈ ಮುರುಕ-ಮುಸು ಬಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಜಾಣ್ಣುಡಿ ಕರೆಮರೆ ಭಯಭಕ್ತಿ ಗರ್ವ - ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಕಲಿತಳೋ! ಇರಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ನೆಲೆಯವ ಯಾವನವಲ್ಲದೆ, ಇದು ಸಂತ ಯಾವನವಲ್ಲ. ರತಿಮಯದ ಗುರುತು ತಿಳಿಯದ ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇವಳು ಬೀಗರಬೇಕಾದರೆ, ಮುಂದೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಹೇಗಿರುವಳೋ! ಏಳುವ ಮೊಳೆ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೀಗೆ ಕೊಂದು ಕೊಗುವ ಇವಳು ಇನ್ನು ಏಲೆಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಳಗೊಡಿಸುವಳೆ!” ಎಂದು ದೊರೆ ಮೆಚ್ಚಿಮೆಚ್ಚಿ ತಲೆಯನ್ನು ತೂಗಿದನು.

“ನಿಜ, ಕುಸುಮಾಜಿ. ನಾವು ನೋಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಮಕರಂದಾಜಯನ್ನು ಕರೆ. ಮನ್ನಣೆಮಾಡಿ ಸಂತೈಸೋಣ.”

“ಬಾ, ತಂಗಿ” ಎಂದಳು ಅಕ್ಕ.

“ಹೋಗು, ಸುಕು. ಮೊದಲು ಒಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ವಲ್ಲಭನ ಹತ್ತಿರ ದೋಗಿ, ನಾನು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದದ್ದಾಯಿತು. ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ಬಂತು” ಎಂದು ತಂಗಿ ಹುಸಿಕೋಪದಿಂದ ಅಕ್ಕನನ್ನು ಗದರಿದಳು.

“ಮೊದಲು ಮನ್ನಣೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಯಿಸಿದ್ದರೆ, ಈಗ ಅದನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ಬಾ.”

“ಜೇಸ ಭಾವಾ! ನನಗೆ ಕೋಪ ಬರಬೇಡ. ನೀನೂ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಮಾನವತೆ! ಮಾನಸಿಯರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನಿನಗೆ ಸದಾ ಧ್ಯಾನ! ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಏನು ರಡಮೆ ನಿನಗೆ? ಅಂತಃಪುರದ ತುಂಬ ಇರುವರಲ್ಲ. ಒಲಿದು ಒಡಂಬಟ್ಟಿರುವರನ್ನು ಅಪ್ಪುವುದು ಆಗಬಹುದು; ಆದರೆ, ಕಂಡ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಾಚಿಹಿಡಿದು ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿನಗೆ ಏನು ಹೇಳೋಣ! ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಿಸುಕುವವರನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದು, ಅವರು ಮುಖ ಅಡ್ಡತೆಗೆದರೂ ಬಿಡದೆ ಚುಂಬಿಸುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ, ನನಗೆ ಹುಚ್ಚುನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ!”

— ಎಂದು ಮಕರಂದಾಜಿ ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕು, “ಮೋರೆ ಅಡ್ಡಮಾಡಿದಳು. ದೊರೆಯ ಎದುರಿಗೆ ತಿರುಗಿ, ಅವಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದಳು. “ಹೌದು! ನಿನಗೆ ದೊಡ್ಡ ತನವೆ, ಭಾವಾ?” ಎಂದು ಮೂಡಲಿಸಿದಳು.

ರಾಜನು ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದನು.

ಕುಸುಮಾಚಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು - ದೊರೆಗೆ ನಾನುನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಸುಗೆಯಾಯಿತೆಂದು. ಅದರೂ ತನಗಿದ್ದ ಪುರುಷಭಕ್ತಿಯೆಂದು ತಾನು ಅದನ್ನು ಉಸಿರದೆ, ಅಹುಸಿಜಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಎಲೆ, ಧೂರ್ತೆ! ಮನ್ನಣೆಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ನಾವುಕರೆದರೆ, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ದೂರುವುದೇಕೆ?” ಎಂದು, ದೊರೆ.

“ಹೋಗು, ಖುಭೂರ್ತ! ನಿನ್ನ ಮನ್ನಣೆ ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲ!”

“ಹೌದು, ಹೌದೇ! ನಾನು ಧೂರ್ತ, ನೀನು ಧೂರ್ತೆ! ಎಂದರೆ, ಅರ್ಥವೇನಾಯ್ತು? ಅಗಬಹುದೇನು?”

ರಾಜನು ಓರೆನೋಟವನ್ನು ಚಿಲ್ಲಿವನು. ಮಕರಂದಾಜಿ ಕಟುಕ್ಟನನ್ನು ಕೆರೆದಳು.

“ನಿನ್ನ ಗಂಭೀರ ಗರ್ವ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು, ಭಾವಾ? ಏನು, ಚಿಲ್ಲಾಟವಾಡಲು ಇಷ್ಟವಾಯಿತೇನು! ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ, ನಾಚ್ಚಿಂಟು ಮೂತು ಕೂಡ ನಿನಗೆ ದುರ್ಲಭ! ಅಂಧನನು ಈಗೇನು - ಬಹು ವಚನ ಸುಲಭನಾದೆಯಲ್ಲಾ!” ಎಂದು ಮಕರಂದಾಜಿ ಜರೆದಳು.

ಅವಳು ಏನೆಂದರೂ ಅದು ರಾಜನಿಗೆ ಸವಿ.

“ನೊಂದಳು, ಪಾಪ, ಎನ್ನಿಸಿತಷ್ಟೆ, ಮನ್ನಣೆ ಕೊರೋಣ, ಎಂದು ಕರೆದೆನಷ್ಟೆ!” ಎಂದು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, “ಹಿಂದೆ ನೀನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಭಾರ ವಾಗಿದೆ ನನಗೆ! ಇದನ್ನು ನೀನೇ ತೆಗೆದುಕೊ” ಎಂದು ಅಕಾಮಿನಿ ತನ್ನ ಕೊರಳಿನ ಸರವನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಹೋದರೆ, ಅದು ಬರಲಿಲ್ಲ. “ಓಹೋ! ಈ ಭಾವ ಏನೋ ಪುಂಭನೆಮಾಡಿದ್ದಾನೆ!” ಎಂದು ಜಗಳಗಳಿಗೆ ಉಬ್ಬಿ ನಕ್ಕಳು. ಏನೂ ಅರಿಯದವಳ ಹಾಗೆ ಭಾವನ ಮುಖವನ್ನು ಎಷ್ಟರ ದಿಂವ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಳು.

“ ಈ ಕೊರಳ ಹಾರ ಏಕೆ ಬಾರದು, ಭಾವ? ಇದೂ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆಯೇ, ಅಂಟಿವರೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನೋಡು, ಬೇಡವೆಂದರೂ, ಸಾಕು ಎಂದರೂ, ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ!”

“ ಕೊಡುವಾಗ, ಮಕರಂದೆ, ಕೊರಳಿಗೊಂದು ಎದೆಗೊಂದು ಬಾಯಿಗೊಂದು ನಾನು ಕೊಟ್ಟೆ; ನೀನು ಎರಡನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವೆನೆಂದರೆ, ಅದು ಒಪ್ಪುವುದೇ, ಹೇಳು. ಅಲ್ಲವೆ, ನಾವು ಕೊಟ್ಟ ಒಡವೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲ. ಮುಟ್ಟದಿರು. ಅದು ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲೇ ಇರಲಿ. ನೀನು ಈಗ ಅಂದು ಆಡಿದ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಮಾತುಗಳಿಗಿಲ್ಲ ನಾನು ತಕ್ಕದ್ದು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ತಾಳು. ಇನ್ನು ಅರು ತಿಂಗಳು ಸೈರಿಸು, ಮಕರಂದೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಆಟವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.”

“ ಯಾರನ್ನು ಬಿಡರಿಸುತ್ತೀಯೆ, ಭಾವ! ಅದೇನು ಮಾಡುತ್ತೀ, ಹೇಳು.”

“ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಲೇಬೇಕೆ?”

“ ಹೇಳಲೇಬೇಕು.”

“ ಕೇಳು, ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಸವತಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ!”

ಮಕರಂದೆ ನಕ್ಕಳು. ಓಡಿದಳು. ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಂಬದ ಮರೆ ಸೇರಿದಳು.

ಕುಸುಮಾಜಿಗೂ ಹರ್ಷವಾಯಿತು. “ ತಂಗಿ, ಅರಸನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದು. ನಾಳೆ ಅಸ್ವಾಜಿಯನ್ನು ಕರಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಮಂಗಲ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೊರೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕೈ ಇರಿಸಿ, ತಂದೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಧಾರೆಯೆರೆಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು.

ತಂಗಿಯ ಒತ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಹೋಗಿ, “ ತಂಗಿ, ಪುರುಷನಿಗೆ ಎದುರು ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದ ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊ, ಹೋಗು. ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತೂ ನೀನೇ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದೆ. ನಿನಗೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಹೋಗಿ, ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ, ಮಾಡಿದ ದೋಷ ಕಳೆದುಕೊ” ಎಂದು ಕೈಹಿಡಿದು ಕರೆದಳು.

ಮಕರಂದಾಜಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಒಲಿದಾಡಿದಳು. ನಾಚಿದಳು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು, ಬಲವಂತದಿಂದ ಅಕ್ಕ ತೆಗೆದಿಳಿದರೆ ಬಂದ

ಹಾಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಂದು, ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಳು. ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೋ - ಆ ಮೊದಲಿನ ನುಡಿ! ಆ ನೋಟ! ಚೆಲ್ಲಾಟ! ಆ ನಗೆಯ ಸೊಕ್ಕು! ನಲ್ಲನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅಂಜುತ್ತ ಲಜ್ಜೆಪಡುತ್ತ ಎಳೆಯ ಹುಲ್ಲಿಯಂತೆ ಇದ್ದಳು.

“ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗು, ನಡೆ” ಎಂದಳು ಅಕ್ಕ.

ಮಕರಂದಾಜಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಲಿಲ್ಲ.

“ಹಾಗಾದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಎರಗು.”

ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಳು.

“ತಪ್ಪಾಯಿತು, ಕ್ಷಮಿಸು, ಎಂದು ಕೇಳಿಕೋ, ತಂಗಿ.”

“ಹೋಗಕ್ಕ, ನನ್ನದೇನು ತಪ್ಪು? ನಿನ್ನ ಪತಿ ನನ್ನ ಗಿಳಿಯ ತಂತ್ರವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ನಾನು ಎರಗಿದೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊ” ಎಂದು ಮೇಲೆದ್ದಳು.

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಉಲ್ಲಾಸವಿದ್ದರೂ ಮೈಯನ್ನು ಅಡಕಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ತನಗೆ ಎರಗಿದ ಆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜನಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನ ಮೇಲೆ ಮೆಚ್ಚು.

“ಸಾಕು, ಇವಳೊಡನೆ ಆಟ. ಭೋಜನಕ್ಕೆ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ಮೇಲಣ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಗೆ ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು” ಎಂದು ಕರೆದಳು, ಕುಸುಮಾಜಿ.

ದೊರೆ ಎದ್ದನು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವೃತವಾಚಕನ ಮೈಯನ್ನು ತಡವಿ, “ರಸಿಕನಯ್ಯಾ ನೀನು!” ಎಂದನು. ಆ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಒಂದು ನನರತ್ತದ ಪಂಜರವನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು, “ಜಿಸಿದ್ಧ, ಶರಣು!” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಆ ರಾಯನು ಮೇಲಣ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗೆ ನಡೆದನು.

ಭಾಗ ಮೂರು : ಮೇಲಿನ ಉಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ

೧

ಸತಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭೂಪತಿಯು ಮೇಲಿನ ಉಪರಿಗೆಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮನೆಯ ಕೈಂಗಾರವನ್ನು ಕಂಡನು. ಕಂಡು, ಮನ್ಮಥನು ರತಿದೇವಿಯೊಡನೆ ನುಡಿಯುವಂತೆ ಲಲಿತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಡಿದನು :

“ ಭಾಪು, ಕುಸುಮೆ! ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮನೆಯೂ ಕುಸುಮಗಳನ್ನು ಕೆದರಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಂಬಾಗಿದೆ. ಈ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕುಸುಮ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಮೇಲ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಹಬ್ಬಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ....ಈ ನಡುವಿನ ರುಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಿ ಪರ್ವತವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಿಸಿದೆ? ಹೇಳು, ನಲ್ಲಿ: ಮಾವಾಜಿಯವರ ಮನೆಯಿಂದ ಬಂದುವೋ ಇವು?....ಈ ಮುತ್ತ ಮಾಣಿಕಗಳ ಗೊಂಡೆ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ! ಇದು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಅಳಿಯನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಉತ್ಸವವಾಗಲಿ ಎಂದು ಅತ್ತಿರುವರು ಕಳುಹಿದರೇನು?....ಈ ಬಿಳುವಾದ ಬಣ್ಣದ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು ಬಲು ಹೊಸತು! ಇದು ಎಲ್ಲಿಯದು, ಎಲೆ ಹೆಣ್ಣು? ತಂಗಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಂಪಾಗಲಿ ಎಂದು ಅಣ್ಣಂದಿರು ಕಳುಹಿದರೇನು?....ಈ ಹೊನ್ನಿನ ಹಾಸುಮಡಿ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹೂಮಾಲೆ, ಬಂಗಾರದ ಹೊಮ್ಮುಗುಳಿನ ಮಾಲೆ - ಇವನ್ನು, ಅಕ್ಕನ ಸುಮ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಇರಲೆಂದು, ತಮ್ಮಂದಿರು ಕಳುಹಿದರೋ?....ಈ ಸಾರಣೆ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು, ಕುಸುಮೆ! ಈ ಕುಂಕುಮದ ಸಾರಣೆ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು, ಕುಸುಮಿ. ತೋರಣ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು, ಕುಸುಮು! ನಿನ್ನಾಣೆ!....ಈ ಚಿಮುಕಿಸಿರುವುದು ಲೇಸು, ಕುಸುಮಾಜಿ! ಈ ಹೊಸ ರಂಗವಲಿ ಲೇಸು, ಕುಸುಮಾಲೆ! ನಿನ್ನ ನಿಲಯದ ಸಿಂಗಾರ ಸೊಗಸಾಯ್ತು, ಕುಸುಮಕೋಮಲೆ!”

ಕುಸುಮು, ಕುಸುಮಿ, ಕುಸುಮಾಜಿ, ಕುಸುಮೆ, ಕುಸುಮಾಂಗಿ, ಕುಸುಮಾಲೆ, ಕುಸುಮಿತಿ, ಕುಸುಮಿನಿ - ಎಂದು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ, ರಾಯನು ಅವಳ ಕುಶಲವನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

“ಈ ಮನೆಯೆಲ್ಲ ನವರತ್ನಗಳೆಂದಲೂ ಚಿನ್ನದಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದೆಯೆ! ನಾನು ಇಷ್ಟು ಬಹು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತರಿಸಿದೆ, ಹೇಳು. ತನರೂರಿನದೆ?” ಎಂದ.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳೆಂದಳು : “ತನರೂರು ಗಿವರೂರಿನ ಹಂಗನ್ನು ನಾನರಿಯೆ. ನಮ್ಮ ದೊರೆಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನವನಿಧಿಯುಂಟು. ಅದರ ಮುಂದೆ ಇಜೇನು ಲೆಕ್ಕ!”

“ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ತನರೂರನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಕುಸುಮಾಜಿಗೆ ಹಿಗ್ಗು. “ಈ ರಾಯನು ಉಳಿದ ರಾಜರನ್ನು, ‘ಇವನು, ಅವನು’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥವನು ನನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಯರನ್ನು ‘ಇವರು, ಅವರು’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ!” ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಸಂತೋಷ. “ಇತರ ರಾಜರನ್ನು ಸೇವಕರನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಕರೆಯುವವನು ನನ್ನ ಹೆತ್ತವರನ್ನು ‘ಮಾವಾಜಿ, ಅತ್ತೆಯವರು’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ!” ಎಂದು ಉಬ್ಬಿದಳು.

ರಾಜನಾದರೂ ಅಷ್ಟೆ: ಏಕಾಂತವಾದ ಕಾರಣ ಪ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ತಾನು ಆಕೆಯ ತಾಯಿತಂದೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ತೂಕದಿಂದ ಮನ್ನಿಸಿದನಲ್ಲದೆ, ಲೋಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳ. ‘ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸದೆ, ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರೇ ಸೊಗಸು’ ಎಂಬ ಅನುವನ್ನು ಅರಿತವನಾದ ಕಾರಣ, ಕಾಶೀಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ.

ರಾಣಿಯಾದರೂ ಅಷ್ಟೆ: ಹೆಡ್ಡು ಕಣ್ಣುಗಳ ಹತ್ತಿರ ದೊರೆ ಏನಾದರೂ ಹಾಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಜಿಡ್ಡು ಉಬ್ಬಿ ಮಂಡೆಗೆರಿಯಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ದೊಡ್ಡ ಜಾಣೆ ಆಕೆ; ಅರಸನಿಗೆ ತಾನು ಸರಿ ಎಂದು ಸೆಟೆದು ನಿಲ್ಲದೆ, ಕುಸಿದು ಮಾತನಾಡಿದಳು.

ಜಾಣ ಜಾಣೆಯರು ಆಡುವ ಆಟ - ಚದುರಂಗದ ಆಟ.

“ಮನೆಯ ಸೃಂಗಾರವೇನು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ! ದೇವರು ಇಂದು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದದ್ದು - ಇದೇ ಪರಮಶೃಂಗಾರ! ಮಹಾಮಹಿಮನೆ, ಮಂಗಲಾಸನಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು” ಎಂದು ಕುಸುಮಾಜಿ ಕರೆದಳು.

ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆ, ಬಟ್ಟಲು, ಹರಿವಾಣ, ಗಿಂಡಿ. ರತ್ನ ಮಯವಾದ ಸ್ಥಾನದೀವಿಗಳು. ಇವುಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಸಿಂಗಾರವಾಗಿರಲು, ನಡುವಿನ ಆಸನದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಒಪ್ಪವಾಗಿ ಕುಳಿತನು.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದಳು. ಬಾಗಿಲಿನ ಹೊರಗೆ ಕಾವಲಿಗೆ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದಳು. ತಾನು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಇಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು, ಗಂಡನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು.

“ಬಾಗಿಲು ಎಕೆ ಇಕ್ಕಿದೆ, ಕುಸುಮಾಜಿ?” ಎಂದು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಅರಸ ಕೇಳಿದ.

“ಅದನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದಳು ಅರಸಿ, ಗುಟ್ಟಾಗಿ.

“ಓಹೋ! ಮೊದಲು ತಾನು ಗಿಳಿಯೊಡನೆ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಅಡಿದ್ದು ಬಹಿರಂಗವಾಯಿತು ಎಂದು, ಈಗ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊರಗಿರಿಸಿದ್ದಾಳೆ! ನಾನು ಕೇಳಿದರೆ, ನನ್ನಲ್ಲೂ ಮುಚ್ಚುನುರೆ ಮಾಡುವಳಲ್ಲ!” ಎಂದು ಅರಸು ಒಳಗೇ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ.

ಚತುರೆಯಾದ ಕುಸುಮಾಜಿ ಸಮುಖದ ಸೇವಕಿಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಎದೆಹಾರು ತನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಉಕ್ಕುವ ಹರ್ಷದಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಎಡೆ ಬಡಿಸತೊಡಗಿದಳು. ತಾನೇ ತನ್ನ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ವಲ್ಲಭನಿಗೆ ಅನ್ನಪಾನ ಶಾಕ ಪಾಕಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಬಡಿಸಿದಳು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದ ಬತ್ತವನ್ನು ಮುಕ್ತಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಮಾಡಿ ತಂದು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಬಡಿಸುವ ಪುಣ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅನ್ನವಿಕ್ಕಿದಳು. ಕಲ್ಪಸೃಕ್ಷದ ಕುಡಿಯಂತೆ ಕೈನೀಡಿ ಮೇಲೋಗರ, ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ, ಹಪ್ಪಳಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿದಳು. ಎಳೆ ಮಿಂಚನ್ನು ಎರೆಯುವಂತೆ ತಿಳಿತುಪ್ಪವನ್ನೆರೆದಳು. ಬಿಳಿಯ ಮೋಡವಂತಹ ಮೊಸರನ್ನು ಕಮಲದಂದದ ಬಟ್ಟಲುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಇಟ್ಟಳು. ಸ್ವೀರಸಮುದ್ರದ ನೊರೆಯ ಉಂಡಿಯನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಬೆಳಗಿನ ಕಜ್ಜಾಯವನ್ನು

ಎಡೆಮಾಡಿದಳು. ಮುಪ್ಪಾದವರು ಒಮ್ಮೆ ಸವಿವರೆ, ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪುಳು ಮೀಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದಪ್ಪವೇರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳ ಹೆರೆ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಬಡಿಸಿದಳು. ಬಟ್ಟೆಹಾಲು, ಚಿಲುಹಾಲು, ಕೆನೆಹಾಲು, ಎಟ್ಟಿಹಾಲು, ತನಿಹಾಲು ಮುಂತಾದ ತರತರದ ಹಾಲುಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಲು ಬಟ್ಟೆಲು ತುಂಬಿ ತಂದು ಎಡೆಮಾಡಿದಳು. ಪಕ್ಷಿನಾದ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಆಗಿ, ಪರಿಮಳ ಘನುಘನಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾರಸಾಯನಗಳನ್ನು ತಂದು ತಂದು ಬಡಿಸಿದಳು. ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂದಾಗ, ಅದು ಅಂಗೈಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಸಿಂಧೂರದ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸಿದರೆ; ಆ ರಾಣಿ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಕೈತೆಗೆದು ನೋಡಿ, ಮತ್ತೆ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತಂದು ನೀಡಿದಳು. ಹೀಗೆ ಪರಮಾನ್ನವನ್ನೂ ಪರಿಫರಿಯ ಪಕ್ಷಿಫಲಗಳನ್ನೂ ದೊರೆಗೆ ಇಕ್ಕಿ, ಆರತಿ ಯೆತ್ತಿ, ನಸುಗುರು ಕುಸುಮಾಜಿ ಬೊಗಸೆಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಅರಸನ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಒಂದುಕಡೆ ನಿಂತಳು.

ಹಣೆಯ ತಿಲಕ, ತಲೆಯ ತುರುಬು, ಎದೆಯ ಯಜ್ಞಸೂತ್ರ, ಕಿವಿಯ ಕುಂಡಲ, ಮೈಯ ಭೋತ್ರ ಇವು ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ, ರಾಜನು ಮೊದಲು ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ, ಸಿದ್ಧರನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಕಳುಹಿ, ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧನಿಗೆ ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ಒಂದು ಅರ್ಪಿಸಿ, ಜಲಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕುಡಿದನು.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಕಾವಲುಂಟೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಅರಸನು ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಹತ್ತವನ್ನಿಟ್ಟ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮೈಗೆ ಉಡಿಸಿದ.

ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ತೆಗೆದು, ಮತ್ತೆ ಆ ದೇಹದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು, “ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಈ ತುತ್ತು ಕೊಡಲಿ, ಚಿನ್ಮಯನೇ?” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಬೇಡಿ, ಆದರಿಸುತ್ತ ತುತ್ತು ಕೊಟ್ಟ.

“ಕರ್ಮದ ಆಹಾರ ಕೊಟ್ಟರೆ ನಿನಗೆ ಭಾರವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ, ನಿರ್ಮಲ ಸಾಧ ಕವಳಾಹಾರವು ನಿನಗೇನು ಮಾಡುವುದು? ನೀನು ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಲೆಯನಲ್ಲವೆ!.....ಮನಸ್ಸು, ಸಂಕಲ್ಪ, ದೇಹ, ಮಾತು, ಇವೆಲ್ಲ

ಜಡ. ಪಾಪವಲ್ಲದ ಈ ಅನ್ನ, ಪಾಪ, ಇದೂ ಜಡ. ಜಡ ಜಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೆ, ನಿನಗೆ ಏನೂ ಕುಂದಿಲ್ಲ, ಚೈತನ್ಯನೇ!.....ಹಿಂದೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಅಖಂಡವಾದ ಪುಣ್ಯವು ನಿನಗೆ ಸುಖವನ್ನು ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ತಂದುಕೊಡುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಉಂಡು ತೀರಿಸಿಬಿಡು, ಹಂಸನೆ!..... ನಾಳೆ ಸುಜ್ಞಾನಸುಖವನ್ನು ಉಣಬಹುದು. ಇಂದು ಕೂಳಿನ ಸುಖವನ್ನು ಸವಿದುನೋಡು” ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತ, ಆ ರಾಯನು ಆತ್ಮದೇವನಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ನೀಡಿದನು.

ಕುಸುಮಾಜಿಯಾದರೋ - ತನ್ನ ನೆರಳು ರಾಯನ ತಟ್ಟಿಗೆ ಮುಸುಕದ ಹಾಗೆ ಜೋಕೆಯಿಂದ ನಿಂತು, ಒಮ್ಮೆ ಬಿಸಿಯನ್ನು ಆರಿಸುವಳು ; ಒಮ್ಮೆ ಪನ್ನೀರಿನಿಂದ ನೆನೆದ ಬೀಸಣಿಗೆಯನ್ನು ಮೈಗೆ ಬೀಸುವಳು ; ಕೈತೊಳೆದು, ಒಮ್ಮೆ ಕಲಸಿ ಕೊಡುವಳು ; ಒಮ್ಮೆ ತುಟಿಗೆ ತುತ್ತಾಕೊಡುವಳು. ಎಡದ ಕೈಯಿಂದ ಮೈತಡಹುವಳು. ಒಮ್ಮೆ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬೆವರು ತೊಡೆಯುವಳು. ಕೂಡಲೆ ಕೈತೊಳೆಯುವಳು, ಕೂಡಲೆ ಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿದು ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬಡಿಸುವಳು.

ಪ್ರಿಯನು ಊಟಮಾಡುತ್ತ, ಮಧ್ಯೆ ನೀರು ಕುಡಿಯೋಣವೇ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದಳೆಂಬ ಹಾಗೆ, ಗಿಂಡಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಡುವಳು.

ಸಿಹಿ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, ಹುಳಿ ಕೊಡುವಳು. ಹುಳಿ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, ಉಪ್ಪು ತೋರುವಳು. ಕಹಿ, ಖಾರ, ಒಗರುಗಳನ್ನು ರುಚಿ ತೋರಿಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಡುವಳು.

ರಾಜನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ನೆನೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ಕೈ ಚಾಚುವ ಮೊದಲೇ ತಾನು ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧ ವಾಗಿರುವಳು.

ಆ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಆ ಕಾಂತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಅದೇ. ಅವಳು ಏನು ಇಷ್ಟವಾಗಿ ಬಡಿಸಿದರೆ, ಅದೇ ಅವನಿಗೂ ಇಷ್ಟ. ದೇಹ ಎರಡು, ಆತ್ಮ ಒಂದು ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಅವಳು ಬಡಿಸಿದುದನ್ನು ರಾಜ ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದ.

ಅನ್ನ ಸಾಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತರಿಸಿದರೆ, ಬೇರೆ ವಿಶೇಷಾನ್ನ ವನ್ನು ಬಡಿಸುವಳು. ದೃಷ್ಟಿವನ್ನೆಯಿಂದ ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೆ, ಕೈಯ ಮುಗಿದು “ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೇವಿಸಬೇಕು” ಎನ್ನುವಳು. ಪರಿಪರಿಯಾದ ಅನ್ನವಾನ ಗಳನ್ನು ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ತರತರನಾಗಿ ಅವಳು ನೀಡಿದರೆ, ರಾಜ ಸಾಕೆಂದು ತಲೆ ಕೊಡಹುವನು. ಅವಳು ಕೈಮುಗಿದು, “ಇನ್ನು ಎರಡೇ ತುತ್ತ!” ಎನ್ನುವಳು. “ಮಾಡಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಎಲ್ಲ ತನ್ನದೆ ಸವಿನೋಡಬೇಕು, ಅರಸ!” ಎನ್ನುತ್ತ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಬಡಿಸುವಳು. ರಾಜನು ನಸುನಗುತ್ತ ಅದರ ರುಚಿನೋಡಿಬಿಡುವನು.

ಆನೆಗೆ ಊಟಮಾಡಿಸುವಂತೆ ಆ ಕಾಂತೆ ಬಲವಂತದಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಊಟಮಾಡಿಸಿದಳು. ಆ ರಾಯನು ತೃಪ್ತನಾಗಿ, ಕೈತೋಳಿದು, ಊಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು, ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ, ಅಂತಃಕುಂಗಲಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿ, ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು.

‘ಜಿನ ಶರಣು’ ಎಂದು ಎದ್ದನು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಜ್ಜೆವನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊದೆದನು. ಅವನ ಮುದ್ದುಮುಖದ ಕಾಂತೆ ಹೂವಿನ ಉಪರಿಗೆಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿ ನಡೆದಳು. ಊಟಮಾಡಿದ ಉಪರಿಗೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಲು ಹತ್ತಿ, ಅರಸನು ಅರಸಿಯ ಕೈಲಾಘವದಿಂದ ಹೂವಿನ ಉಪರಿಗೆಗೆ ಹತ್ತಿದನು.

ಆ ಉಪರಿಗೆಯ ನಮವಿನ ಗುಟ್ಟಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪವಾಗಿದ್ದ ಶಕುನಿಮಂಜದ ಮೇಲೆ, ಎಸದ ಮಗ್ಗುಲಾಗಿ ಊರಿ ರಾಜನು ವೈಸೇಡಿ ಪವಡಿಸಿದನು. ಕುಸುಮಾಜಿ ವೀಳೆಯ ಕೊಟ್ಟು, ಪನ್ನೀರು ಚಿಮ್ಮಿಸಿ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆಯಿಕ್ಕಿ, ಗಾಳಿ ಬೀಸಿ, ಗಂಧ ಲೇಪಿಸಿ, ಪತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದಳು. ಪತಿಯ ಪಾದಸೇವೆಗೆ ಕುಳಿತಳು.

“ಹೊತ್ತಾಯಿತು, ಹೋಗು. ಅನ್ನರಸದ ರುಚಿ ನೋಡಿ, ಮತ್ತೆ ಬಾ” ಎಂದು ರಾಜ ಅವಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ.

“ನನ್ನ ಆತ್ಮ ಬೇರೆ, ನನ್ನ ದೇಹ ಬೇರೆ” ಎಂದು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ, ತಾನು ಅಂತರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಅವನಿಗೆ ಅನ್ನ ಸೊಕ್ಕಿನ ನಸುನಿದ್ರೆ ಕವಿಯಿತು.

ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎಡಗೈ, ಅದರಮೇಲೆ ತಲೆ, ಬಲತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಲಗೈ, ಹಜ್ಜೆಗಳು ತುಸು ದೂರ - ಹೀಗೆ ಮಲಗಿ ರಾಜನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಕೆನ್ನೆಯಲ್ಲಿ, ಕೊರಳ ಮೇಲೆ, ಇಷ್ಟು ಬೆವರು. ತುಟಿ ಉಸಿರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲುಗುವುದು. ಬೇರೆ ಏನೂ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಆ ಮೃದುವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ವೀಣೆಯ ತಂತಿಯನ್ನು ಮಿಡಿದ ಹಾಗೆ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಟ ಕೂಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ದೂರತು, ಆ ರಾಜನು ಮಲಗಿಸಿದ ಕುಂದಾಣದ ಪುಕ್ಕಳಿಯಂತೆ ಇದ್ದನು.

“ ಗಂಡ ಇಷ್ಟು ನಿದ್ರೆಮಾಡಲಿ ” ಎಂದು ಆ ಸತಿ ಗಲಭೆಮಾಡದೆ ಹೋದಳು.

ಆ ಚೆಲುವನ ದೇಹದ ಸುವಾಸನೆಗೂ ಆ ಮನೆಯ ಸುಗಂಧಕ್ಕೂ ಸೋತುಬಂದು, ದುಂಬಿಗಳು ಝೇಂಕಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೊರೆಯುವ ಆ ದುಂಬಿಗಳ ಸುಸ್ವರದ ಗಾನ ತಲೆಗೆರಿದ ತಾನು ಪರವರನಾದ ಹಾಗೆ ದೊರೆ ಇತ್ತ ತೆಳುನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು.

೨

ಇತ್ತ, ಕುಸುಮಾಜಿ, ಗಂಡನು ಉಂಡ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ತಾನು ಅನ್ನ ಪಾನಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟಳು. ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡಾದ ಮೇಲೆ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಳು. ಬಾಳೆಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೂಗಹೇಳಿ, ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ವೈಚಾರ್ಯದಳು. ಅನ್ನಸೊಕ್ಕಿನ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೀರಿಸಿ, ಬೇಗ ಕಣ್ತೆರೆದು ಎಚ್ಚಿತ್ತಳು.

ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಮಲಗಿಸಿದ ಸಜ್ಜನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನಿದ್ರೆ ಬಂದೀತು! ತಪ್ಪುಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ದಿಗಲುಗೊಂಡು, ಆ ಜಾಣೆ ಬೇಗ ಎದ್ದಳು.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ನರ್ತಕಿಯರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು.

“ ಅರಸನಿಗೆ ಹೇಳಿ : ಈ ರಾತ್ರಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ನರ್ತನವನ್ನು ನೋಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ” ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು.

“ಆಗಲಿ. ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಿ” ಎಂದು ಕುಸುಮಾಜಿ ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಊಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ನೂಕಿ, ಬಾಗಿಲನ್ನು ಇಕ್ಕಿಕೊಂಡಳು.

ತನ್ನ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುವ ಮುಖವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಕೊಂಡಳು. ತಿಲಕವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿದ್ದಿದಳು. ಕೆದರಿದ್ದ ಮುಂಗುರುಳುಗಳನ್ನು ಸವರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಉಬ್ಬಿ ನಕ್ಕಳು.

ನಿರಿಯ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಆಚೆ ಈಚೆ ಮಾಡಿದಳು. ಹಾರದ ಕುಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಮೆರೆಗು ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಇಳೆಬಿಟ್ಟಳು. ತುಂಬಿದ ಆಭರಣಗಳ ಓರೆ ಕೋರೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿ, ಹದವಾದಳು.

ಕನ್ನಡಿ ಪುಣ್ಯಗು ಜವಾದಿ ಮುಂತಾದ ಸುವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿ ಕೊಂಡು, ತುಂಬ ಹೂ ಮುಡಿಸಿ, ಬಂದು ಮುತ್ತಿದ ಸಮಸ್ತಭೃಂಗಗಳಿಂದ ತಾನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹಾಡಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಕೆಂಪುಪಾಯಿಯ ದೀಳೆಯ, ಎಡದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಬಿಳಿಯೆಲೆ — ಆ ತುಂಬುಯುವತಿ ನಲ್ಲವ ಎಡೆಗೆ ಶುಕುಕುವ ಅರ್ಥಿಯಿಂದ ಬಳುಕುತ್ತ ನಡೆದಳು.

ಕಾಲಂಕುಗಳೆಗಳ ದನಿ, ಕಟಕೂತ್ರದ ಕಿಂಕಣಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಝಂಝಣ ಝಲಿರೆಸುತ್ತ, ಹಂಸಗಳ ನಡೆಯನ್ನೂ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಆಕೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗೆ ಹತ್ತಿದಳು.

ಮೆಟ್ಟಿಲು ಹತ್ತಿ ಬರುತ್ತ, ಗುಟ್ಟಿನ ಮನೆ ಹತ್ತಿರ ಬಂತು ಎಂಬಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಲಿಸುವ ಆಭರಣಗಳ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ, ಆ ಹೆಣ್ಣು ಜೋಕೆಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಂದಳು. ‘ದೊರೆಗೆ ಈಗ ನಿದ್ರೆಯೋ? ಎಚ್ಚರವೋ?’ ಎಂದು ಜಪಿಸುತ್ತ, ಇಣಕಿ ನೋಡುತ್ತ, ಹೆಜ್ಜೆ ಶಬ್ದಮಾಡದೆ ಕುಸುಮಾಜಿ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು.

೩

ಇತ್ತ, ಈ ಕಾಂತಿ ಹಾಗೆಂದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅತ್ತ ಆ ರಾಯನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ತಾನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಶುದ್ಧಾತ್ಮನೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ

ಇವನು. ಓಡಿಹೋಗುವ ಮಳೆಯ ಮೋಡ ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಹೊತ್ತು ರಾಜನಿಗೆ ಸುಖವಿದ್ದಿ. ಅದು ಮುಗಿದ ಒಂದು ಅರೆಗಂಟೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಜನು ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಆತ್ಮ ಯೋಗದಲ್ಲಿರುವನು.

ನಿದ್ರೆಮಾಸುವನ ಹಾಗೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡು, ಆಗ ಚಿದ್ರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ, ಸುಜ್ಞಾನ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದನು.

“ಕಾಣುವವನು ತಾನೆ, ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುವೂ ತಾನೆ, ಉಣ್ಣುವವನೂ ತಾನೆ, ಉಣ್ಣಲು ಬರುವ ಆ ಆತ್ಮಸುಖವೂ ತಾನೆ” ಎಂದು ಆ ರಾಯನು ಇರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಾಜಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು.

ಅವಳು ಬರುವುದನ್ನು ಅರಿತು, ಭರತನು, ಚಿದಂಬರ ಪುರುಷನಿಗೆ ನಮಿಸಿ, ಯೋಗವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ, ದೊಡ್ಡದ ದಿವ್ಯಾಂಬರವನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಘೈಮುರಿದನು. ಆಕಳಿಸುತ್ತ, ಕಣ್ಣನ್ನು ತೀಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ‘ವೀತರಾಗಾಯ ನಮಃ’ ಎಂದು, ಚಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಿದ ಬಿಳಿಯ ಮೋಡವನ್ನು ಒತ್ತಿ ರಿಸುವ ಹಾಗೆ, ತನ್ನ ಮುಸುಕನ್ನು ಅಚಿ ತಳ್ಳಿದನು.

ಬಾಗಿಲ ಮರೆಗೆ ನಿಂತ ಸತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. “ಬಾ, ಪ್ರಚಂಡೆ!” ಎನ್ನುತ್ತ ಎದ್ದು ಕುಳಿತನು.

ಕೆಂದವನ್ನು ಉಗುಳುವ ಕೆಂಪಿನ ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ನಸುನಗೆಯನ್ನು ಉರುಳಿಸುತ್ತ ಕುಸುಮಾಜಿ ಬಂದಳು. ದತ್ತಿರ ಬಂದು, ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕಾಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪನ್ನೀರು ಕೊಟ್ಟಳು. ತನ್ನ ಕೊರುಗುರಿಸಿಂದ ಸೀಳಿದ ಎಲೆಯನ್ನು ಮಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು.

ದೊರೆ ನಗುತ್ತಾ ನಗುತ್ತ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಎಲೆಯ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮುಖವೆತ್ತಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಇಷ್ಟು ಅಳುಕುವ ಸತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು.

“ಇವಳೊಡನೆ ಎರಡು ಅಟದ ಮಾತು ಕೇಳೋಣ” ಎಂದುಕೊಂಡು, ಹಾಗೇ ಮಲಗಿ, ಮುಸುಕೆಳೆದು, ಕೈಸೀಡಿ ಬಿಳಿಯೆಲೆಯ ಕವಳವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ, ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದ :

“ಕುಸುಮಿ ತಾನೇಕೆ ಬಂದಳೊ, ಈಗ?”

ಕುಸುಮಾಜಿ ಸುಸುನಗುತ್ತ “ ಕುಸುಮಾಜಿ ಏಕೆ ಬಂದಳೋ ನಿಮಗೆ

“ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ, ನಮ್ಮೊಡನೆ ಈಗ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದಹಾಗಿದೆ.”

“ ಜಗಳವಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿ. ಒಂದು ಗಾಢವಾದ ಗೂಢಾರ್ಥವುಂಟು, ಒಡೆಯರ ಕೂಡ ಯೋಚಿಸೋಣ ಎಂದು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.”

“ ಯಾವ ಗೂಢಾರ್ಥ ? ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ? ಕೇಳು.”

“ ಕೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ಮೂಢರಿಗಾದರೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಪ್ರೌಢರು ಬಂದಾಗ ತಿಳಿಯಲಾರರೆ !”

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಲೆಯ ಕವಳ ಸವಿದು ಸಾಕಾಯಿತು. ಕುಸುಮಾಜಿ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಒತ್ತಿದಳು. ಚಿಗುರು ತಾವರೆಯ ಮೇಲೆ ಓಡಿಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ ಕಾಲು ಒತ್ತುವ ಕೌರಲ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ, ಕುಸುಮಿ ” ಎಂದು ಭರತನು ಅವಳನ್ನು ಪಾದಗಳಿಂದ ಅಸ್ಥಿದನು.

“ ಆಗಬಹುದು, ದೇವ. ‘ ಒಡೆಯ ಮೆಚ್ಚಿ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಒದ್ದೆ ’ ಎಂಬ ಗಾದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿತು ” ಎಂವಳು ಕುಸುಮಾಜಿ.

ದೊರೆಯು ನಗುತ್ತ ಎದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವರ ಉದ್ಯೋಗದ ಸೊಗಸನ್ನು ‘ ಹಾಗೆ, ಹೀಗೆ ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನಾದರೆ, ಬಲು ಹಗರಣ ವಾದೀತು. ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ.

೪

ತರುವಾಯ, ಕುಸುಮಾಜಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಳು.

ಅವಳು ಹಾಡಿದ ಗಾನವನ್ನು ಏನು ವರ್ಣಿಸಲಿ ! ವೀಣೆಗೆ ತಾನು ಒಬ್ಬ ಸಖಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಶಾರೀರಸಮಾನವಾಗಿ ಹಾಡಿದಳು.

ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಮೇಲುಗಡೆಯ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರಳಾಡಿಸಿ, ಕೆಳಗಡೆ ತಂತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಗೈಯ ಬೆರಳನ್ನು ಮಿಡಿದು ಹಾಡಿದಳು.

ಅವಳು ತನ್ನ ಕೆಂಪು ಬಾಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರೆದು ಆ ಎಂಮ ರಾಗವನ್ನು

ಬಲದಲ್ಲೂ ಮುತ್ತಿ ಶ್ರುತಿಕೂಡುತ್ತ ಭ್ರಮಿಸಿದುವು.

ರಾಗವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ವೀಣೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುವಳು, ಒಮ್ಮೆ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ತೋರುವಳು. ಒಮ್ಮೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವಳು. ಒಮ್ಮೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಾರಿಸುವಳು. ವೀಣೆಯ ಸಂಗಡ ಅವಳು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಎರಡು ವೀಣೆಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಹಾಡಿದ ಹಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ನೇಳೆ ಅರಿತು, ಶ್ರುತಿ ಅರಿತು, ಕಟ್ಟಣೆ ಅರಿತು, ಆಲಾಪದ ಅನುಭವ ವನ್ನು ಅರಿತು, ಕುಸುಮಾಜಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸಿ ಹಾಡಿದಳು.

ಮೊದಲು ಶ್ರೀರಾಗರಸವನ್ನು ಆಲಾಪಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಮಾಳವ ಶ್ರೀರಾಗರಸವನ್ನು ಎತ್ತಿದಳು—‘ಈ ರೀತಿಯಾದರೆ, ಶ್ರೀರಾಗವಲ್ಲದ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ರಾಗಗಳು’ ಎನ್ನಿಸುವ ಹಾಗೆ.

ಆಲಾಪನಾದುತ್ತಾ ಅರಸನ ಮುಖ ನೋಡುವಳು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತನಗೆ ನಗು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಕೂಡಲೆ, ಹೊರ ತೋರಿಕೆಗೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ, ಒಳಗೇ ನಗುತ್ತ ಹಾಡುವಳು. ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ರಾಯನನ್ನು ಕದ್ದುನೋಡಿ ಹಾಡುವಳು. ನಗೆಕೂಡಿ ಹಾಡುವಳು. ತಂತಿಯನ್ನು ತೀದುತ್ತ, ಆಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಹಾಡುವಳು.

ಒಳಗೆ ಉಕ್ಕಿದ ಆನಂದರಸ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ಹೊರಗೆ ಚಿಲ್ಲುವ ಹಾಗೆ, ಆ ತೆಳುವಾದ ಬಸಿರಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಸುಸ್ವರ ತುಟಿ ಗಳಿಂದ ಹೊಳೆದು ಮೋಹವುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಳಿಯಂತಿದ್ದ ನಾಭಿ ಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮೃದುವಾದ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು, ನುಣುಪಾದ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಪಡೆದು, ಆ ಎಳೆಯವಳ ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರವನ್ನು ಏರಿ, ಆ ಆಲಾಪ ಆಕೆಯ ತುಟಿಗೆ ಇಳಿದುಬಂದು ಮೋಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು.

ಅದೆಲ್ಲಿ ಕಲಿತಳೊ! ಅದೆಲ್ಲಿ ಕಂಡಳೊ! ಪುಂಖಾನುಪುಂಖವಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊಸಹೊಸತಾಗಿ ತಾನಗಳನ್ನು ತಂದಳು — ಜೇನಿನ ಸೋನೆಯನ್ನು ಕರೆದುತಂದ ಹಾಗೆ! ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲು ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡ ಕಂಟದ ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅವಳ ಕಲಕಂಠದಿಂದ

ಹೊಸಹೊಸ ತಾನ ಉಣ್ಣಿತು. ಸೋಕಿ ಚೆಂದುಟೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚುವ ಇನಿಯುನಿಗೆ, ಮುಗ್ಧಿಯಾದವಳು “ಈ ತೊಡಕು ಸಾಕು” ಎಂದು ಕೈ ಅಡ್ಡತಂದು ಒದರುಸಾಗ ಅವ ಕಂಕಣಗಳ ಕಿಂಕಣಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಕೊರಳು ಕಾಣಿಸಿ ದಸಿ ತೋರಿದಳು.

ಉಚ್ಚದಿಂದ ಎತ್ತುವಳು! ಅಡಕದಿಂದ ಅಡಗಿಸುವಳು! ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಕೂಡಲೆ ಎತ್ತರಿಸುವಳು! ಹಂಸವನ್ನು ನಡೆದಾಡಿಸುವಂತೆ ರಾಗದ ಸಂಚು ಕಾಣಿಸಿ ಹಾಡಿದಳು. ಬಂವ ತಾನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬರೆಗೊಡದೆ, ಹೊಸಹೊಸ ತಾನಗಳನ್ನು ತಂದು ತಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಹಬ್ಬಮಾಡಿದಳು.

ರಾಜ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದ. ಗಂಡನ ಅನಂದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಉಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕುಸುಮಾಜಿ ಲಾವಣ್ಯವತಿ. ಅವಳ ರಾರೀರ ತರುಣಿಯ ಶಾರೀರ. ಪರರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಏಕಾಂತ. ಪತಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲೆಂದು ಒಲಿದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ರಾಯನಿಗೆ ಜುಮ್ಮು ಜುಮ್ಮನೆ ಮೈ ರೋಮಾಂಚಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಅಧಿಕವಾದ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ತರುವಾಯ, “ಸಮುವ್ರ ನಾಸಿನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತು! ನೆಲದಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಹೊಳೆಹೋಯಿತು!” ಎಂದು ಆ ರಾಣಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಲೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಹಿತವಾಗಿ ಹಾಡಿದಳು.

“ಒಳಗಿರುವ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕುಣುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಹೊರಗಿನ ಹೆಂಡಿರ ಹೃದಯವ ಸುಷನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಈ ಎರಡಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕ ವಿಧ್ಯೆಗಳು ಏನು ಮಹಾ!” ಎಂದು ಹಾಡಿದಳು.

“ಕುದುರೆಯ ಹಾಗೆ ನೆಗೆದು ಓಡುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕುಣುವುದು ಕಷ್ಟ. ಪ್ರಮದೆಯರನ್ನು ಒಲಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಉಳಿದ ಯಾವುದೂ ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ” ಎಂದು ಹಾಡಿದಳು.

“ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮತತ್ವವೆ ಕಡಿ. ಹತ್ತು ವಿಧದ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಕಡಿ” ಎಂದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಭೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಎರಡನ್ನೂ ತೂಗಿ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ಹಾಡಿದಳು.

ಅನುರಾಗದ ಸತಿಯೊಡನೆ ಅನುರಾಗದ ಪತಿ ಇರುವಾಗ ಏಕೇನು ಸುಖಸಡಬಡಬದು ಎಂಬುವನ್ನು ವಿವರ ವಿವರವಾಗಿ, ಹೂನಾಲೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದ ಹಾಗೆ, ಅತಿ ಕೋಮಲವಾಗಿ ಹಾಡಿದಳು.

“ಜೆನ್ನಾಯಿತು, ಕುಸುಮಿ! ಬಲು ಸೊಗಸಾಯಿತು, ಕುಸುಮಾಜಿ! ಬಿಡಿಸಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹಾಡಿದೆ, ಕುಸುಮಾ! ಎಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ!” ಎಂದು ರಾಜ ಲೇಸುಲೇಸಿದ.

ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಅವಳು ಉಬ್ಬಿ ಹಾಡುವಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ರಾಜನೂ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುವನು. ತಾನು ಅವಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ, ಅವಳು ತನಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ, ಅವರು ಇಬ್ಬರೂ ಆನಂದಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು.

ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಿಯೆ ಒಂದು ಹುಚ್ಚುಮಾತನಾಡಿದರೆ ಸಾಕು, ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಎದೆ ನೊಚ್ಚುಗಾಗುತ್ತದೆ - ಎಂದಮೇಲೆ, ಅರುಮೆಯ ಅರಸಿ ಅಚ್ಚುಗಾನವನ್ನು ಆಲಾಪಿಸಿದರೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮೆಚ್ಚದಿರುವನೆ? ಮೆಚ್ಚಿ, ಗಲ್ಲ ಹಿಡಿದಬುಗುವನು, ತಲೆಯನ್ನು ತಡಹುವನು, ‘ಜೆನ್ನಾಯ್ತು, ಜೆನ್ನಾಯ್ತು’ ಎನ್ನುವನು. ಸೊಲ್ಲುಸೊಲ್ಲಿಗೂ ಅವಳು ಪುಟವೇರಿ, ಹೊಸಹೊಸದಾಗಿ ಹಾಡುವಳು.

ಒಮ್ಮೆ, ಅವಳು ಹಾಡಿದ ಹೊಸಹೊಸದು ಗಾನರಸಕ್ಕೆ ಅರಸನು ಪರವರನಾಗಿ, ಅವಳ ಕೈಯ ವೀಣೆಯನ್ನು ಅರುಗಿಗೆ ಒತ್ತಿ, ಅವಳನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು, ಹಾಗೇ ಹಾಡಿದ. ಅವಳೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ, ಹೊಸ ಪೊಗರಿಸಿಂದ ಹಾಡಿದಳು. ಅರಸನು ಅದರ ಸೊಗಸು ಎದೆತಟ್ಟಿ, ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ನಗುತ್ತ, “ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧಾಯ ನಮಃ” ಎಂದು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು.

ಅರಸನು ಒಂದು ಕೇಲನ್ನು ಒತ್ತಿದ. ತಾಂಬೂಲದ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹೆಣ್ಣುಬೊಂಬೆಗಳು ಮಂಚದ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, ವೀಳೆಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಬೇಸಣಿಗೆಯನ್ನು ಇಕ್ಕುತ್ತೊಡಗಿದುವು.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಹಾದುವಾಗ, ಅವಳಿಗೆ ಎಲೆಯ ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಪುತ್ಥಳಿ ತಡಮಾಡಿತು. ಅರಸ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ. ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಳಿಗೆಯನ್ನೆ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಾಯಿಗೆ ನೀಡಿದ. “ಒಲ್ಲಿ” ಎಂದು ಅವಳು

ಆ ಎಲೆಯ ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ತರೆಯಲಾಡಿಸಿ ನಿರಾಕರಿಸಿ, ನಗುತ್ತಾ ಹಾಡಿದಳು. “ಓಹೊ! ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಸೇವೆ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆ!” ಎನ್ನಿಸಿತು, ಅರಸನಿಗೆ.

“ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹಿಡಿ, ಕುಸುಮಿ! ಪ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಿಯನು ಒಲಿದು ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷ” ಎಂದು ಅರಸನು ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಅವಳ ತುಟಿಯ ಹತ್ತಿರ ತಂದನು.

ಅವಳಂತೂ ಒಲ್ಲಳು. ಹಾಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬಾಯ್ಬಿಚ್ಚಿ, ವೀಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿಸಿದಳು. ಭರತ ಬಿಟ್ಟನೇ! ಬಾಯಿಗೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು, ಕುಟುಕುದಂಬುಲ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟ. ಆ ಕರ್ಪೂರತಂಬುಲದ ಬಲದಿಂದ ಕುಸುಮಾಜಿಗೆ ಜುಮ್ಮನೆ ರೋಮಾಂಚವಾಗಿ, ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಸವಿಗೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಆಗುವಂತೆ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಹಾಡಿದಳು.

ಹಿಂವೆ, ನಲ್ಲನ ಕುಲು ಸೋಕಿದರೆ ಅವೇ ಸವಿಯೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದವಳು ಈಗ ಅವನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೋಹಿಸಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ - ಅವಳ ಹರ್ಷವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳೋಣ! ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಸೇದ ಹಾಗೆ, ಮುಕ್ತಿಯೇ ತನಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ಹಾಗೆ, ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ತನ್ನ ನಲ್ಲನ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿ ಹಾಡಿದಳು.

ಪುತ್ಥಳಿಯು ಉಗುಳುವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೈಗೆ ನೀರೆರೆಯಿತು. ಮೊದಲ ತಂಬುಲವನ್ನು ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿ ಉಗುಳಿ, ಹೊಸ ವೀಳೆಯವನ್ನು ಕೊಂಡು, ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಗಾನಕೇಳಿಯಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿದರು.

ಕುಸುಮಾಜಿ, ಒಮ್ಮೆ ಭೋಗದ ಸಿರಿಯನ್ನು ಹಾಡುವಳು, ಒಮ್ಮೆ ಯೋಗದ ಸಿರಿಯನ್ನು ಹಾಡುವಳು. ರಾಜನಾದರೋ “ಶ್ರೀ ಗುರು ಹಂಸನಃ ಧಾಯ ನಮಃ” ಎಂದು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಎರಡನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುವನು.

“ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಬೊಂಬೆಯೆ! ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹೊಸ ರತ್ನದ ಕನ್ನಡಿಯೆ! ಚಿನ್ಮಯನೆ! ಚೆನ್ನಿಗನಾದ ಭರತರಾಜನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿ ಯಲ್ಲವೆ!” ಎಂದು ಅವನ ಆತ್ಮಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿದಳು.

“ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು, ಕುಸುಮಾಜಿ! ಸೊಬಗಾಯ್ತು, ಕುಸುಮಾಂಗಿ! ಹೆಸನಾಯ್ತು, ಕುಸುಮಕೋಮಲೆ! ಲೇಸುಲೇಸು, ಕುಸುಮಗಂಧಿನಿ!” ಎಂದು ರಾಜ ಅವಳನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಿ ಹೇಳಿದ.

“ ಸರಸಸಂಗೀತವೇ! ತಡಮಾಡಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಭರತರಾಜೇಂದ್ರನ ಮುಖದ ಮುರಿಮೀಸೆಯಂತೆ ಮೋಹಿಸುತ್ತ ಬಾ. ಬಾ!” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಹಾಡಿದಳು.

ಹಾಡುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ “ ದೇವ, ಬಾಯಿ ತೆರೆ. ಬಾಯಿಮುಟ್ಟಿ ನಾನೇ ತಂಬುಲವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಕುಸುಮಾಜಿ ಅರಸನ ಬಾಯಿಂದ ರಸತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅವನ ಚೆಂದುಟಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಹೀರಿದಳು. ದೊರೆಯು “ ಎಲ ಎಲಾ! ಸನ್ಮಾನಕ್ಕೆಂದು ಕರೆದರೆ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಸೊಮ್ಮನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದಹಾಗೆ, ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೋರಿ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೆಯಲ್ಲಾ!” ಎಂದರೆ; ಕುಸುಮಾಜಿ ಹೇಳಿದಳು: “ ಇಲ್ಲ, ನೀನು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಅಡಕೆಯ ಚೂರು ತುಂಟ ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೃದುವಾದುದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡೆ.”

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, ನರುದಂಬುಲದ ರಸ ಚಿಮ್ಮಿ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಕುಸುಮಾಜಿ ಅದನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅರಸನು ಅದನ್ನು ಕೈಯಾರೆ ತೊಡೆದು, ನೀರಿಸಿದ ಕೈತೊಳೆದುಕೊಂಡ. ಕುಸುಮಾಜಿ ಬೆದರಿದಂತೆ ಸೆರಗನ್ನು ಸವರಿಸಿಕೊಂಡು, ರಾಯನ ಮುಖ ನೋಡಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜ “ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ರಸ ಚಿಮ್ಮಿತು, ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ!” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಗುರುಗೆರೆ ಎಳೆದ.

ಹೀಗೆಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಕ್ಕು ನಲಿಯುತ್ತಾ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಾಯಿಕ್ಕೆ ವೀಳೆಯ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಿಸುತ್ತಾ ಕೇಳುತ್ತಾ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಹೊತ್ತು ಹೋದುದೇ ಗೊತ್ತಾಗದ ಹಾಗೆ ಮೈಮರಿತಿರುವಾಗ ಅರಮನೆಯ ಕಾವಲು ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದದ ಧ್ವನಿಯಾಯಿತು.

“ ಗಾನ ಸಾಕು. ಅತಿ ವೇಳೆಯಾಯಿತು” ಎಂದ, ಅರಸ.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಆದಿಜಿನೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಂಗಳವನ್ನು ಹಾಡಿ, ವೀಣೆಯನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿರಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭರತನ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿ, ಎದ್ದಳು.

“ಸಂಜ್ಞೆಯಾಯಿತು, ದೇವ. ಸಂಜೆಯ ಊಟಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ?” ಎಂದಳು.

“ಬೇಡ. ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೇ ತರಿಸು” ಎಂದ, ರಾಜೇಂದ್ರ.

ಕುಸುಮಾಜಿ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಹೋದಳು. ಸಖಿಯರೊಡನೆ ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ನಾದುನಿ ಅದನ್ನು ಬಡಿಸಿದಳು. ಅದೇ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಒಂದು ಕೋಣೆ; ಅಲ್ಲಿ ಆ ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ಊಟ ಮಾಡಿದರು.

ಊಟ ಮುಗಿದು, ಮತ್ತೆ ಮಂಚವನ್ನು ಏರಿ, ಕುಸುಮಾಜಿಯ ಕೈಯಿಂದ ವೀಳೆಯವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅರಸನು ಇರುವಾಗ, ಕುಸುಮಾಜಿ ವೇಳೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು, “ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ನರ್ತನದ ಬಾಲೆಯರು ಬಂದು ಹೋದರು, ಅರಸ!” ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು.

“ಬಂದದ್ದು ಏನು? ಹೋದದ್ದು ಏನು? ನಿನ್ನೊಡನೆ ಏನು ಹೇಳಿದರು? ಹೇಳು, ಹೇಳು, ಸಂಕೋಚವೇನು?”

“ರಾತ್ರಿಗೆ ದೇವರು ಬಂದು, ಅವರ ನರ್ತನವನ್ನು ನೋಡಿ ಪವಿತ್ರ ಮಾಡಬೇಕಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

“ಆಗಲಿ, ಕುಸುಮಾಜಿ.”

“ಇಲ್ಲಿ ಬಾ, ಕುಸುಮಾಜಿ. ಇದೇಕೊ” ಎಂದು ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಕಿವಿಯ ಚೌಕುಳಿ ಒಂದು ಹೊರತು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ಆಕೆಗೆ ಒಲಿದು ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟ.

ಆಕೆ ಅದನ್ನು ಒಲ್ಲಳು. “ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದದ್ದೇ ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಸಂಪತ್ತು. ನಿನ್ನ ಸೇವಕಿ ನಾನು. ನನಗೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಬಾಹ್ಯೋಪಚಾರ?” ಎಂದಳು.

“ಅಲ್ಲಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ನೀವು ಯಾರೂ ಮುಟ್ಟ

ಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಬೇಡವೆನ್ನಬೇಡ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಸೆ ಇದು. ಇದನ್ನು ನಡಸು.”

“ನನಗೆ ಈಗ ಆಭರಣಗಳಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.”

“ಅದರೂ ನನ್ನಾಣೆ. ಬೇರೆ ಏನೂ ಹೇಳಬೇಡ” ಎಂದು ಅರಸನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ ತನ್ನ ಕಾಂತಾಮಣಿಗೆ ತನ್ನ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಸೂರೆಗೊಟ್ಟ.

ಮತ್ತೆ, ನಾದುನಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಿತ್ತ. ಉಳಿದ ಊಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಿದ.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬ ಅಸ್ತಗಿರಿಯ ತುದಿಯಿಂದ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಿಟಕಿಯ ಆಚೆ ಕಾಣಿಸಿತು.

೫

ಅರಸನು ಎದ್ದನು. ಶುಚಿಯಾಗಿ ಬಂದು, ಜಿನರಿಗೂ ಸಿದ್ಧರಿಗೂ ಉಚಿತವಾದ ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ಥಿರವಾದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಆತ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದನು.

ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತೂ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಸುಖದ ಕೇಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಹಳೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ತನ್ನೊಳಗೆ ಕಂಡ ಆತ್ಮದ ಗುರುತು ಹೊಸ ನೆನಪಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಭೋಗದಲ್ಲಿದ್ದವನು ಈಗ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ವಾಸನೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಹೊದಿದಂತೆ ಎರಡು ಭಾಸಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದವು.

ದೇಹವೇ ಜನುಲಯ. ಮನಸ್ಸೇ ಸಿಂಹಾಸನ. ಅನುಪಮವಾದ ಆತ್ಮವೇ ಜನುರೂಪಿ. ಹೀಗೆ ತನಗಾಗಿ ತನ್ನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಸರ್ವಚಿಂತೆಯನ್ನು ನೀಗಿ. ಕರ್ಮ ಜಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಂಕ್ಷೆ ಹಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿವಾನಂದದ ಚಿತ್ಪ್ರಕಾಶ ಮೀರುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೇ ಒಂದು ಬೆಳುದಿಂಗಳಿನಂತಹ ಸಿದ್ಧಬಿಂಬ

ವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನಸಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, “ಸಿದ್ಧೋಹಂ” ಎಂದು ಮುಕ್ತಿಸುಖವನ್ನು ಸವಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ, ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಚಿಂಡನ್ನು ಎಸೆದುಬಿಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಮರೆಯಾದನು. ಕತ್ತಲೆ ಸುತ್ತಲೂ ಕವಿಯಿತು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಭಾಗ ನಾಲ್ಕು : ನಟುವನ ಮಕ್ಕಳು

೧

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು, ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅರಿತು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೀಗೆ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಗಳಿಗೆಯಿದ್ದು, ಅರಸನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು. ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣು “ದೇವ, ಸಮಯ ವಾಯಿತು” ಎಂದಳು. ಅರಸನು ತೃಂಗಾರಮಾಡಿಕೊಂಡು, “ಶರಣು, ದಿವ್ಯ ಜನಸಿದ್ಧ!” ಎಂದು ಎದ್ದನು. ತಾವರೆಯನ್ನು ಏರಿದ್ದ ಕಲಹಂಸ ಮತ್ತೊಂದು ಹೂವಿನ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ, ಆ ರಾಯನು ಹೂವಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಇಳಿದು, ನಾಟಕಶಾಲೆಗೆ ನಡೆದನು.

ಮಣಿಯ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಚಂದ್ರಮುಖಿಯಾದ ಕುಸು ಮಾಜಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು, ಆತನು ಮಾಡದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದರೆ — ನಕ್ಷತ್ರದ ನಡುವೆ ಚಂದ್ರ ನಡೆದಹಾಗಿತ್ತು, ರೋಹಿಣಿಯೊಡನೆ ಚಂದ್ರ ಬಂದ ಹಾಗಿತ್ತು.

ಮಹಡಿಯಿಂದ ಇಳಿದು, ಮೇಲುಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಕೆಳಗೆ ಬಂದು, “ನೀನು ಮಿಕ್ಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಾ” ಎಂದು ಕುಸು ಮಾಜಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅರಸನು ನಾಟಕಶಾಲೆಗೆ ನಡೆದನು.

ಸೇನಕಿಯರು ಹಾವುಗೆ, ಚಾಮರ, ಎಲೆಯ ಚೇಲ, ಗಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊರಟರು. ಕಂಚುಕಿಯರು “ಪಾದಾನಧಾನ! ಎಚ್ಚರಿಕೆ!” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತ ದಾರಿ ತೋರಿದರು.

ರಾಜನು ಆಯ್ದು ಆಯ್ದು ತೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾಣಿಕಗಳು ತಂಪಾದ ಬೆಳಕಿನ ದೀವಿಗೆಗಳಂತಿದ್ದವು. ಕೈದೀವಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನೆಪಕ್ಕೆತ್ತು, ರಾಜನು ಮೈದೀವಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದನು.

ನಡೆದು ಬಂದು, ನಾಟಕಶಾಲೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಅಲ್ಲಿನ ಉನ್ನತ ವಾದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಏರಿ ಕುಳಿತನು.

ಆ ನಾಟಕಶಾಲೆಯನ್ನು 'ಹಾಗಿತ್ತು, ಹೀಗಿತ್ತು' ಎಂದು ನಾನು ಏನು ವರ್ಣಿಸಲಿ! ಕೋಟಿರತ್ನಗಳಿಂದಾದ ಅದು ಸುರರ ವಿಮಾನಕ್ಕೆ ಸಾಟಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ! ಚಿನ್ನದ ಕಂಬ, ಚಿನ್ನದ ಗೋಡೆ, ಚಿನ್ನದ ತೊಲೆ - ಇವುಗಳಿಂದ ಆ ನಾಟಕಶಾಲೆ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲು ಎನ್ನದೆ ತಂಪಿನ ಮಳೆ ಕರೆಯುವುದು. ಕುಂಕುಮ ಪನ್ನೀರು ಕಸ್ತೂರಿಗಳಿಂದ ಸಾರಿಸಿ ಚಿಮುಕಿಸಿ, ಅದರ ಸಿರಿಗಂಪು ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಆ ನಾಟಕಶಾಲೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಟ್ಟು ಚಿನ್ನದ ಕರಡಿಗೆಯಿದ್ದ ಹಾಗಿತ್ತು. ಕಟ್ಟಿದ ಪುಷ್ಪನಾಟಕಗಳಿಂದ, ತೂಗಿದ ಹೂವಿನ ಕುಚ್ಚಿಂದ, ಕೆದರಿದ ಹೂಗಳ ಹಾರಗಳಿಂದ ಆ ನಾಟಕಶಾಲೆ ಪುಷ್ಪಾಯುಧನ ನಾಟಕಶಾಲೆಯ ಹಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲುಕಟ್ಟಿನ ರುಲ್ಲಿಗಲು ನೆಲಕಟ್ಟಿನ ನೀಲರತ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದರೆ, ಸಾಲಾಗಿ ಬಿಳಿಯ ನೊರೆವದ್ದು ಮಡುವೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ ನೋಟಕರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿದ್ದ ಮುತ್ತಿನ ಕುಚ್ಚು, ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳ ಮಾಲೆ ಕೆಳಗಿನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದು ತೋರಿದರೆ, 'ಮುತ್ತು ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬಿತ್ತಿದರು?' ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿನ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ರತ್ನದ ಕನ್ನಡಿಗಳು. ಮೇಲುಕಟ್ಟಿನ ಪಟ್ಟಿಯ ಪರ್ವತದ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೊಂಬೆಗಳು, ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಂಭಿ ಮೇನಕೆಯರ ರೂಪಿನ ಲಲನಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಮನೆಯಿಂದ ಬಾಡಿದ್ದು. ಗೋಡೆಯಲ್ಲೂ ಹಲವು ಹೆಣ್ಣುಗಂಡುಗಳ ರೂಪ — ಕೆಲವು ಮುನಿದು ಮೋರೆಯನ್ನು ಅಡ್ಡ ತೆಗೆದ ಹಾಗೆ, ಕೆಲವು ಕರಗಿ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿ ಕೋಪ ವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಹಾಗೆ, ಕೆಲವು ಗಿಳಿಗೆ ಏನೋ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ಕೆಲವು ವೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸುವ ಹಾಗೆ, ಕೆಲವು ನರ್ತನ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ—ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುರೂಪಿನ ಪುತ್ಥಳಿಗಳು.

ಮತ್ತೆ, ಚಕ್ರನಾಥನಾದ ಭರತನ ಬೆನ್ನಿನ ಹೊನ್ನು ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಚಕ್ರನಾಥನಾದ ಅದಿ ತೀರ್ಥಂಕರನ ವಿಕ್ರಾಂತವಾದ ರೂಪು-ನವರತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಕ್ರಾಂತವಾಗಿ. ಮತ್ತೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲುಗಡೆ, ಚಿನ್ನದ ತೊಲೆಯಲ್ಲಿ, ಹೊಸ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆದ ಎರಡು ಸಿದ್ಧಬಿಂಬಗಳು - ಎಡಕ್ಕೆ ಒಂದು, ಬಲಕ್ಕೆ ಒಂದು.

ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೇ ಭರತಚಕ್ರೇಶ್ವರನನ್ನು ಪರಮ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸುವನು ಎಂದಮೇಲೆ, ಅವನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ರಾಜಭವನದ ನಾಟಕಶಾಲೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದೇನು !

ಹೀಗೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಯವಾದ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸನ ಓಲಗವಾದ ಕೂಡಲೆ, ಕಲಾವಿದರು ತಕ್ಕಂತೆ ಸಿಂಗರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪರಿಮಳಗಳ ಹೊಸ ಕಂಪನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಬಂದರು. ರಾಜಕುಮಾರರು, ರಸಿಕರು, ಪಂಡಿತರು, ಅಧಿರಾಜರು, ಕವಿಗಳು, ಗರುಕಿಗಳು, ಬಂದು ಭರತರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು ಕುಳಿತರು. ಗಣಿಲೆಯರು, ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಲಕ್ಷಣ ತಿಳಿದವರು, ಭಾವಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವವರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅರಸನನ್ನು ಕಂಡು, ಸಾಲಸಾಲಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ಅರಸನಿಗೆ ಅಪ್ಪರಾದ ವಿಟ, ವಿದೂಷಕ, ಪೀಠಮರ್ದಕ ಮುಂತಾದ ಮಿತ್ರರು ಬಂದು ಅರಸನ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು.

ವೃದ್ಧನೂ ಉತ್ತಮನೂ ವಿನೇಕಿಯೂ ಪತಿಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನೂ ಆದ ಬುದ್ಧಿಸಾಗರನೆಂಬ ಮುಖ್ಯಪ್ರಧಾನನು ಬಂದು ಒಡೆಯನ ಎದುರಿಗೆ ಕುಳಿತನು.

ಅರಸನ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ, ತೆರೆಯ ವಸ್ತ್ರದ ಮರಿಯಲ್ಲಿ, ತೆರೆದ ಗವಾಕ್ಷದಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಜನರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಅರಸಿಯರು ಇದ್ದರು.

“ ಒಲೆಯದಿರಿ ! ಒತ್ತದಿರಿ ! ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿ ! ಉಲಿಯದಿರಿ ! ” ಎಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆಕಾರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನುಡಿದು ತಿದ್ದುವರು.

ಪರಿಚಾರಕರು ರಾಜನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಪರಿಮಳ, ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಆಸನ, ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕರ್ಪೂರವೀಳಿಯ - ಹೀಗೆ ತರತರ ಆರಿತು, ಸಭೆಯನ್ನು ಮುನ್ನಿಸಿದರು.

೨

ತಾಳಧಾರಿ ತಾಳವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತನು. ನೃತ್ಯದ ತಾಳ ತೋರಿ ಬರುವಂತೆ ತಾಳವನ್ನು ಕೇಳಿಸಿದನು.

ಮದ್ದಳೆಯವನು ಮದ್ದಳೆಯನ್ನು ತೊಡೆಗಿಟ್ಟು, ಕೊರಳು ಕೊಂಕಿಸಿ, ಎಡಕಿವಿಯನ್ನು ಶ್ರುತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಇಮನರೆಗೆ ಇಂಥದನ್ನು ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತೆ ಬಾರಿಸಿದನು.

ಆವುಜ, ಥಕ್ಕ, ನಾಟ್ಯನಕ, ಚಂಪೆ, ಕಿಂಕಣಿ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಹಲವಾರು ವಾದ್ಯಗಳು ಮದ್ದಳೆಗೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಕೂಡಿದುವು.

ನಾಡ್ಯರಂಜನೆ ಆವಕೂಡಲೆ, ಮಹಾಗಾನವಿದ್ಯರಾವರು ಆಯೆಂದು ರಾಗಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಡಿದರು.

ತಂಬೂರಿ, ವೀಣೆ, ಮುಖವೀಣೆ, ವೇಣು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಖತನ ಒಪ್ಪುವಹಾಗೆ ವಾದಕರು ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಕರೆದು ತೋರಿದರು.

ಆಹಿರಿಯಲ್ಲಿ, ತೋಡಿಯಲ್ಲಿ, ನಾಟಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾಳಂಗದಲ್ಲಿ - ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ, ಸಭೆಗೆ ಸಮ್ಮೋಹನದ ರಸವನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿದರು.

ಮೊವಲು, ಆವಿಜನೇಶನನ್ನು, ಸಿದ್ಧರನ್ನು, ಮುನಿಗಳನ್ನು, ಶ್ರೀ ದಿವ್ಯ ಹಂಸನಾಥನನ್ನು ನಾವಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಿ, ಆ ಗಾಯಕರು ಭರತ ಚಕ್ರೇಶನಿಗೆ ಸಂತೋಷಮಾಡಿದರು.

ಅನಂತರ ಗಾನದಲ್ಲಿ ಅನುಗತವಾಗಿ, ಆ ವಾದ್ಯಸಂಕುಲದಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸಿ, ತಾವೆಲ್ಲ ಒಳಗೆ ಸರಿದರು. ಅಲ್ಲಿ, ಆ ತೆರೆಯ ಮರೆಯ ಪಾತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಿಂತು ಹಾಡಿದರು.

ಮೇಘದ ಬಣ್ಣದ ತೆಳುತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ಆ ಅಮೋಘದ ಪಾತ್ರದ ತರುಣಿಯರು ನಿಂತಿದ್ದರೆ, ಘನಕೂಚದ ತಾರಾಸತಿಯರು ಕೆಂಪುಮೇಘದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಹಾಗಿತ್ತು.

ನರ್ತನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಗಾನವನ್ನು ಹಾಗೇ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ನೃತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರನೆಂಬ ನಟುವನು ರಂಗದ ಮುಂದೆ ಬಂದನು. ತಲೆಗೆ ಚುಂಗು ಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಚ್ಚಡ, ಕೈಗೆ ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದ ಸೆಳೆಬೆತ್ತ. ಬಂದವನು ಭೂಪತಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮಾಡಿ, ಎದ್ದುನಿಂತು, ನಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

“ವಿವಿಧವಾದ ವಿದ್ಯಾಂಗಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡುವ ಕುಶಲಿ ನೀನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಸುಮಾರ್ಗದ ನಾಟಕ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೋ ಇಲ್ಲವೋ! ಆದರೂ, ಇದು ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಎರಡು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಕೊನೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಸಾಕು. ಈ ಪಾತ್ರವ ತರುಣಿಯರು ಇವರೂ — ಒಬ್ಬಳು ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ — ಇವರು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು.”

— ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು, ನೃತ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥನು ಪಾತ್ರಗಳು ಇನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸರಿದು ಮರೆಯಾದನು.

ಸಾಳಂಗರಾಗವನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಮದ್ದಳೆ ತಾಳ ಮೇಳ ಶ್ರುತಿಗಳು ಒಂದು ಗೂಡಿ ಲೋಲನಿರಂಜನಸಿದ್ಧನನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿದರು.

ಸಂಜೆಯ ಕೆಂಪು ಸರಿದುಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ತೆರೆ ತೊಲಗಿತು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆ ಕಂಜಾಕ್ಷಿಯರು ಕಾಣಿಸಿದರು. ರಂಜಿಸುವ ತಮ್ಮ ನಳಿತೋಳ್ಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಬೊಗಸೆ ತುಂಬ ಎರಚಿದರು.

ನಡುವಿನಲ್ಲಿಟ್ಟ ಕೈ, ಪಸರಿಸಿದ ತೊಡೆ, ಉಬ್ಬಿದ ಮಡ — ಮಿಡುಕದೆ ನಿಂತು ನಿಲುನಿನ ರೇಖೆ ತೋರಿದರು. ಪಚ್ಚೆಯ ಚಲ್ಲಣ, ಪಂಚವರ್ಣದ ಕಾಸೆ, ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮುತ್ತಿನ ಮೊಲೆಕಟ್ಟು — ನೋಡುವವರ ಮನಸ್ಸು ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಆ ಅಚ್ಚಜವ್ವನೆಯರು ಇದ್ದರು. ‘ಇದನ್ನು ಇನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ’ ಎಂಬಂಥ ಮೈಯ ಕಟ್ಟಾಯ, ಒಳ್ಳೇ ಏರುವ ಪ್ರಾಯ. ‘ನಟ್ಟುವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲು ಇನ್ನರೇ ತಕ್ಕವರು’ ಎಂಬಂಥ ಕಟ್ಟಾಣೆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು. ತೊಟ್ಟ ಶೃಂಗಾರದ ಕೊಂಕುಬಿಂಕ. ರಸ ತೊಟ್ಟಡುವಂಥ ಲಾವಣ್ಯ. ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಕಂವಿಹೋಗುವ ಮೈ ಎನ್ನಿಸುವ ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ನಿಂತ ನಿಲವು ಆ ರಾಜಸಭೆಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿತು.

೩

ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಲಿದು, ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ, ನೇತ್ರಸುಖವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ ನೋಡಿ, ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೂತ್ರದಂತೆ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದಳು.

ಹಜ್ಜೆ ಸರಿದು, ಮೆಲ್ಲನೆ ಚಲಿಸಿದರು. ಕಾಲಿನ ಹೊನ್ನೆಗೆಜ್ಜೆ ಝಲಿರು ಝಲಿರು ಎಂದಿತು. ಸಜ್ಜಾದ ಮೊಲೆಯ ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಮುಖಕಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ನಡೆದರು. ಒಮ್ಮೆ, ನೋಟಕರನ್ನು ನೋಟದಿಂದ ಕೊಂದರು - ತಮ್ಮ ನಸುನಗೆಯನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಟಿ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, ಅವರ ಎದೆಯ ಕೋಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೈಯ ಒಲೆದಾಟದಿಂದ ಕೊಂಡು, ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಒಬ್ಬಳು ಬಲಮುರಿಯಾಗಿ, ಒಬ್ಬಳು ಎಡಮುರಿಯಾಗಿ, ಹೊಂದಿ ಕೊಂಡು ಹರಿದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಸುಳಿದಾಡಿ, ಒಬ್ಬಳು ಹಿಂದೆ ನಿಂತಳು, ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಡಿದಳು.

ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ ತಾಳಲಯಗಳನ್ನು ಅರಿತು, ಹೊಂಗಿ ಹೊಳೆದು ನರ್ತಿಸುತ್ತ ರಂಗದಲ್ಲಿವರೂ ಅವಳು ನೋಡುವ ಜನದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಳು. ತೋಳು ನೀಡಿದಳು - ಮನ್ಮಥನು ಒರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ನೀಳವಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನೋ ಎಂಬಂತೆ; ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರರ ಎದೆ ಹೋಳಾಗಿಹೋಯಿತೋ ಎನ್ನುವಂತೆ. ಅವಳು ಎತ್ತೆತ್ತ ಹಸ್ತ ನೀಡಿದರೆ ಅತ್ತತ್ತ ಅವರ ವೃಷ್ಟಿ. ಅಲ್ಲೇ ಅವರ ಚಿತ್ತ. ಅಲ್ಲೇ ಅವರ ಎಲ್ಲ ರಸಭಾವ. ಅವಳು ತಟಪುಟ ಎಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ವಿಟರ ಎದೆ ಪಟಪಟ ಎಂದು ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅವಳು ಒರೆದು ಕಾಲಾನೀಡಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜ ಸುತರು ತಮ್ಮನ್ನು ಮುಸುಗಿಸುವ ಒದೆವ ತಮ್ಮ ನಲ್ಲೆಯರನ್ನು ನೆನೆಯುವರು. ನೂರೆಂಟು ಕರಣ, ನೂರೆಂಟು ನಿಲುವು, ಹದಿಮೂರು ಶಿರೋಭೇದ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ಭೇದದ ಹಸ್ತ — ಇವುಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಆ ನೀರೆ ನರ್ತನಮಾಡಿದಳು. ಭಾವ ವಿಭಾವ ಅನುಭಾವ ಮುಂತಾದ ಕಲಾವಿರ ಚನೆಯ ರೇಖೆಯನ್ನು ತೋರಿ, ಭಾವುಕರೆಲ್ಲರ ಚಿತ್ತವನ್ನೂ ರಂಜನೆಮಾಡಿ, ಆ ಭಾವೆ ಹಿಂಗಡೆಗೆ ಗಾರುವಳು.

ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ ಬಂದಳು, ನಿಂತಳು - ನೋಟಕರ ಚಿತ್ತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಿಗುರಿಸುತ್ತ. “ಈ ವೃತ್ತಕುಚಗಳ ಬಲುಭಾರವನ್ನು ಈ ಬಡನಡು ಹೊತ್ತು ನಿಂತದ್ದು ಚಿತ್ರ! ಈ ತೋರವಾದ ಕಟಗಳನ್ನು ಈ ತೊಡೆ ತಾಳಿ ದುಡು ವಿಚಿತ್ರ! ಈ ದೊಡ್ಡ ಮುಡಿಯನ್ನು ಈ ನುಣುಗೊರಳು ಹೊತ್ತಿರು

ವುದು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ! ನಡೆದು, ಒಲಿದು, ನರ್ತಿಸಿದರೆ ಏನಾಗುವಳೋ!” ಎಂದು ನೋಟಕರು ಏಣಿಸಿದರು.

ಮದ್ದಲೆಯ ತಾಳದ ಅನುಗತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆದಳು. ಬೋಡ ಅಲೆಯಂತೆ ಮುಂದೂತ್ತಿ ಬಂದಳು; ಕಡಲಿನ ಉಬ್ಬರ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಇಳಿತೆ ವಾಗುವಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ದಿಗದಿಗಿ ಎಂದು ಎದುರಿಗೆ ಬರುವಳು - ನಸುನಗುತ್ತ ರಾಜನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ. ಭುಗಿಲ್ಲನೆ ತಿರುಗುವಳು - ಅರಸನಲ್ಲಿ ಮುಸಿದು, ಅಷ್ಟ ಮುಖವಿಕ್ಕಿ ಹೋಗುವಳು ಎಂಬಂತೆ.

ಅವಳು ಬರುವಾಗ, ಅವಳ ಮುಖ ಮೊಲೆ ನಡು ಹಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಜಪುತ್ರರು ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವರು. ಅವಳು ಹೋಗುವಾಗ ಅವಳ ಹಿಮ್ಮಡಿ ಕಟಿ ವಂಡಿ ಬೆನ್ನು ನೋಡಿ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುವರು.

ಸಮ್ಮೋಹನದ ಸಮುದ್ರದ ಸುಳಿಯೊ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಸುತ್ತುವಳು. ಎಳೆಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಎಳೆನಾಗ ಹರಿಯುವಂತೆ ಎಡಕ್ಕೂ ಒಲಕ್ಕೂ ಒಲಿದು ತಿರುಗಿ ಹರಿಯುವಳು.

ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಟಿಸಿ ಮೊಲೆ ನೆಗೆಯುವಳು - ಪುಟವೇರಿದ ಹೊಯ್ ಕಂಡಿನಂತೆ; ‘ಕಟಿ ಕಚ ಕುಚಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಈಕೆ ಹೊತ್ತು ನೆಗೆದ ಈ ಪಟುತನ ತುಂಬಾ ಲೇಸು!’ ಎಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಕೊಂಡಾಡುವಂತೆ.

ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡುವಳು, ಕೂಡಲೆ ಓರೆಮುಖದಿಂದ ನೋಟಕರನ್ನು ನೋಡುವಳು. ಹೊನ್ನಬುಗುರಿ ಮೊಲೆಯ ಆ ಮೋಹನಾಂಗಿ ಬುಗರಿಯಂತೆ ಒಲಿದಾಡುವಳು, ನಿಲ್ಲುವಳು. ಮೋರೆ ತಿರುವನೋಡಿ ನಗುನಗುತ್ತ ರಾಜಸುತರಿಗೆ ಹುಬ್ಬು ಹಾರಿಸುವಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಎದೆ ಹಾರುವುದು. ಮಾರನ ಮದದಾನೆ ಆ ನಾಟ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡಿದಂತೆ ಆರಣ್ಯದ ಸೃಷ್ಟವನ್ನಾಡಿ, ಆ ಹೆಣ್ಣು ಹಿಂದೆ ಸರಿದಳು.

ಸಂಗೀತಗಾರರು ತಾಳಮೇಳವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಜೋಕೆಯಿಂದ ದುಂಬಿಗಳ ಝೇಂಕಾರದಂತೆ ತಂಗಾಳಿಯ ತನಿಸುಯ್ಯಂತೆ ಹಾಡಿದರು.

ಆ ಆಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಿಂತರು. ನಾಟ್ಯಬಾಲೆ ಮೋಹನದಲ್ಲ ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು.

ಮತ್ತೆ, ಅವರು ಸೀಳಿ, ಮತ್ತೆ ಪಾರಿವಾಳದ ಹಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಬೆರಸಿ - ಈಗ ಇದಿರಾಗುವರು, ಆಗ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬೆನ್ನಾಗುವರು. 'ಇದೆ! ಅದೆ! ಇಲ್ಲಿ! ಅಲ್ಲಿ! ಇತ್ತ! ಅತ್ತ!' ಎನ್ನುವಂತೆ ಹೊಳೆದು, ಬಯಲಾದರು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ, ಆ ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ ಎಂಬ ಪಾತ್ರದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಹೊಕ್ಕು, ಹೊಳೆದರು. ಕಣ್ಣುತೆರೆದು ನೋಡುವ ಸಭೆಗೆ ಮೋಹನದ ಇಂದ್ರಜಾಲವನ್ನು ಬೀಸಿದರು.

೪

ಅರಸನು ಗಿಂಡಿಯ ನೀರಿನಿಂದ ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿ, ವೀಳೆಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಪಾತ್ರದ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಆಟವನ್ನು ನೋಡಿ ತಲೆದೂಗಿದನು. ನಟ ನಟಿ ಎಂದು ಬಿಳಿಯೆಲೆಯನ್ನು ಸೀಳಿ ಗಳಿಗೆ ಮಡಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಅದನ್ನು ಕಟಕಟ ಎಂದು ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ರಾಜನು ಆ ನಟನವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಿದನು.

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿವೆ ವಿಟ ವಿರೂಪಕಾದಿಗಳು "ಸೊಬಗಾಯ್ತು, ಸ್ವಾಮಿ. ಇದು ತಾಂಡವನೃತ್ಯದ ಅಂಗ. ಇವರು ಕೊಂಡಾಡತಕ್ಕ ಪಾತ್ರಗಳೇ ಸರಿ! ಇವರ ರೂಪು ಚೆನ್ನ, ಇವರ ಶೃಂಗಾರ ಚೆನ್ನ, ಇವರ ಮೇಳ ಚೆನ್ನ, ಇವರ ಆಟ ಚೆನ್ನ. ಸುಗುಣವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತವರು ಸುಮುಖನಿಗೆ ತೋರಿದರೆ, ಅದು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆ. ಅದನ್ನೇ ಸುಮುಖರಿಗೆ ತೋರಿದರೆ, ಅದು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ನೋಡಿದಂತೆ. ಪೂರ್ಣ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪೂರ್ಣ ಯಾವನೆಯರ ನೃತ್ಯ ಹೇಗಾಯಿತೆಂದರೆ - ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ಹಾಲಕ್ಕಿಗಳು ಇಚ್ಛೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಣಿದ ಹಾಗೆ" ಎಂದು ತಮತಮಗೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಅನಂತರ "ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರವುಂಟು. ಇವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ವೇಳೆಯಾಯಿತು" ಎಂದು ಅರಸನಿಗೆ ವೇಳೆಯರಿತು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡರು.

ರಾಯನು ತನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಅಂದಿನ ನರ್ತನಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯಮಂಗಲವಾಗಲಿ ಎಂದು ನಟುವನಿಗೆ ಸೂಚನೆಯಾಯಿತು. ಪಾತ್ರದ ಹೆಣ್ಣುಗಳೊಡನೆ ಅವನೂ ಜೋಕೆಯಿಂದ ನಿಂತು, ಜಿನಸ್ತುತಿಮಾಡಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಗೊಳಿಸಿದನು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ನರ್ತನದ ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ದೇಹ ಬೆವರಿಟ್ಟಿತ್ತು, ಹಣೆಯ ತಿಲಕ ಕಲಕಿತ್ತು, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುರಾಗ ಏರಿತ್ತು. ಅವರ ಮೈಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಕಂಪು ಬಂದು ಸಂಗಡಿಸಿತ್ತು.

ರಾಜನು ಮೀಸೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುತ್ತ, ನಗುತ್ತ, ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಾಂತಿ ಸೂಸುತ್ತ ತನ್ನ ಆಪ್ತನಾದ ದಕ್ಷಿಣನಾಯಕನ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಅವನು ಆ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅರಿತು, ನಟುವನನ್ನು ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆದನು.

ಮುಂದೆ ಮಕ್ಕಳು, ಹಿಂದೆ ಮೇಳದವರು, ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ ಭುಜ ಹೊಂದಿಸಿ ತಾನು - ಬಂದು, ಆ ನೃತ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥನು “ ದೇವ! ಜೀಯಾ!” ಎನ್ನುತ್ತ ಆ ರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಂತನು.

“ ಸ್ವಾಮಿಯ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬಂತೆ ?” ಎಂದನು.

“ ಈ ನೀರಿಯರು ಪಾತ್ರಶಿಖಾಮಣಿಗಳೈಯ್ಯಾ. ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಸಿದ್ದೀಯೆ ” ಎಂದು ದಕ್ಷಿಣನಾಯಕನು ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು. “ ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ, ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ ಎಂದು ನೀನು ಇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುವುದು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇವರು ರಸಿಕರ ಚಿತ್ತಗಳನ್ನೂ ನೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಂಡರು ” ಎಂದನು.

“ ಕೇಳು, ದಕ್ಷಿಣನಾಯಕ: ರಾಯನ ಪಾತ್ರದ ಲಕ್ಷಣಾಂಗಿಯರ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಕ್ಷಣ ಏತೆಂದು? ಹಂಸಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಕಪಕ್ಷಿ ನಡೆದ ಹಾಗೆ!” ಎಂದ, ನೃತ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ.

ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆ ನಕ್ಕು, “ ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಡ, ನೃತ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಿಯರ ಸಾಧನೆ ಚೆಲುವು. ನೀನು ಒಂದು ಇವರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಿದ್ದು ತುಂಬ ಮಧುರವಾಗಿದೆ ” ಎಂದ.

“ ಬದುಕಿದೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ನೀನು ಅಹುದು ಎಂಬಮೇಲೆ, ನನಗೆ

ಇದಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಭಾಗ್ಯವೇನುಂಟು ?” ಎಂದು ನೃತ್ಯಸಿದ್ಧಾಧರನು ಅರಸನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮಾಡಿ, ಎದ್ದು ನಿಂತನು.

ಆ ನೃತ್ಯನನ್ನು ಸಭೆಯೆಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳಿತು.

ಆಗ ಅರಸನು, ನಟವನಿಗೂ ಅವನ ಮೇಳದವರಿಗೂ ಅವರು ಹೊರುವಷ್ಟು ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿ ಯರಿಗೂ ಪವಿತ್ರವಾದ ಅಭರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಅವರು ಅವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾಸೆಯ ಸರಗನ್ನೊಡ್ಡಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡರು.

ತಾವು ಪಡೆದ ಅಭರಣಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಯವರ ಕೈಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಆಯಿಬ್ಬರೂ ತಮಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಏನೋ ಆಸೆಯಿರುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಅರಸನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತರು.

೫

ನಾಟಕರಂಗದ ತೆರೆ ಮರೆಯಾಗಿ, ಅರಸನನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಅರಸನ ಮೇಲೆ ಆಶೆ ಅಂಕುರಿಸಿತು. ಹೊತ್ತು ಕಳೆದಹಾಗೆಲ್ಲ, ಅದು ಬೆಳೆದು, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ತುಂಬಾ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನನ್ನು ಕಂಡದ್ದಕ್ಕೇ ತಮ್ಮ ಎದೆ ಜುಮ್ಮಿಂದಿತು, ಪುನಃ ಪುನಃ ನೋಡಿದರೆ ಆಟವೇ ಮರೆದೀತು - ಎಂದು ಅವರು ರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಡದೆ, ಓರೆಮುಖದಿಂದ ನೋಡಿ, ಗೆದ್ದರು.

ಆಟದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿರುವ ವರೆಗೆ ಆಶೆ ಅಡಗಿತ್ತು. ಆಟ ಅಡಗಿ ದೊಡನೆ ಆಶೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಕೂಟಕ್ಕೆ ನೆನೆದರೆ, ಅದು ದೊರಕದು ಎಂದು ಕೋಟಲೆಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಳಗಿನ ಕಾತರ ‘ನೃಪತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿ’ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ. ‘ಹಿಡಿಯಹೋದೀಯೆ, ಜೋಕೆ!’ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ಎದೆ. ‘ಸೋತೆ ನೆನು ಹೇಳು’ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ಇಚ್ಛೆ. ‘ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಾರದು’ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ಭೀತಿ, ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ಲಜ್ಜೆ. ‘ಸೂಳೆ ಕರೆಯಬಹುದು. ಚೆಲುವನನ್ನು ಕರೆ’ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ಅವರ ಜಾತೀಲ. ‘ಈ ದೊರೆ ಪರಪತ್ನಿಯರನ್ನೂ ಸೂಳೆಯರನ್ನೂ ದಾಸಿಯರನ್ನೂ ಸೋಂಕನು’ ಎಂದು ಜೋಕೆಕೊಡುತ್ತಿದೆ, ಮನಸ್ಸು. ಮನಸ್ಸು ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ, ತವಕ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ

ನಂಜಿನಂತೆ ಏರುತ್ತಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಅಂಜಿಕೆಯಾದರೂ, ಅರಸನ ಮುಂದೆ ಸೋತು ನಿಂತಿದ್ದರು ಅವರು.

“ ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಹುಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವ ಹುಲ್ಲಿಯನ್ನು ಕಾಮಿಸಿ ಸಿಂತ ಹಾಗೆ, ನಮಗೆ ಈ ಭರತರಾಜನಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕೆ ಆಯ್ತಲ್ಲಾ ” ಎಂದು ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕೊರಗಿದರು.

ರಾಜನು ಅವರ ಎದೆಯ ಕಾತರವನ್ನು ತಿಳಿದನು. “ ಈ ನೆರೆಯದ ವರಿಗೆ ನೆರೆದಂತೆ ಸುಖ ತೋರಿ, ಇರರ ಕೋಟಲೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವೆನು ” ಎಂದುಕೊಂಡನು. ಅಂಗಜಾಗಮದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾದ ಅವನು “ ಇವರಿಗೆ ಇದು ಇದು ಕಾಮೋದ್ರೇಕದ ಸ್ಥಾನಗಳು ” ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡನು.

“ ಇನ್ನು ನೀವು ತೆರಳಿ ” ಎಂದ, ದಕ್ಷಿಣನಾಯಕ.

“ ಅರಸನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಹೊರಡಿ ” ಎಂದ, ನೃತ್ಯನಿದ್ಯಾಪರ.

ಅರಸನಿಗೆ ಎರಗುವ ನೆಪವಿಂದ, ಅವನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಕಿರಿದು ಸುಳ್ಳುವನ್ನು ಕಾಣುವೆವೆಂದು, ಆ ಪಾತ್ರದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಬಂದು, ಅರಸನ ಪಾದಗಳ ಬಳಿ ಕುಕ್ಕುರಿಸಿದರು.

ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲೆಬಂತು, ಅವರಿಗೆ. ಮೈ ಕಂಪಿಸಿತು, ಅವರಿಗೆ. ಅವರು ಅವನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ - ಅವರ ಕೈ ಬೆಚ್ಚಗಿದ್ದವು, ಆತನ ಕಾಲುಗಳು ತಂಪಾಗಿ ಇದ್ದವು.

ಅಂಗಜಾಗಮಸಿದ್ಧನು ಒಂದು ಉಂಗುಪ್ಪದಿಂದ ಒಬ್ಬಳ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು, ಇನ್ನೊಂದು ಉಂಗುಪ್ಪದಿಂದ ಒಬ್ಬಳ ಮೊಲೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿದನು. ಆ ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಮೂರ್ಛಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಂದರು.

ಕೂಡಲೆ, ರಸಿಕನಾದ ದಕ್ಷಿಣನಾಯಕನು ಅವರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ವಲ್ಲಿಯ ಮುಸುಕನ್ನು ಇರಿಸುತ್ತ, “ ಎಲ್ಲಿ! ಹೊಸ ಮದ್ದಳೆಯ ಶಬ್ದ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೇಳಿಬರಲಿ! ” ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ರಸಭಂಗವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿದನು.

ಮದ್ದಳೆಕಾರನು “ ತತ್ತತ್ತ್ಯೆ! ತಿತ್ತಿತಿ! ” ಎಂದು ಅತ್ತ ಗಲಭೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇತ್ತ ಆ ಗಣಿಕೆಯರು ತಾವು ಅರಸನೊಡನೆ ನೆರೆದಂತೆ ಸುಖಮಗ್ನೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಸಾರ್ವಭೌಮನ ರೂಪ ಅವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಹೊರಗಿನ ಜಾಣರನ್ನು ಮರುಳುಮಾಡುವ ಆ ನೇತ್ರಮೋಹಿನಿ

ಚಿತ್ತಮೋಹಿನಿಯರು ತಾವೇ ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಅರಸನಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು.

ರಾಜನು ಮಾತ್ರ “ಇವರು ನನ್ನನ್ನು ಆಶಿಸಿ, ಪಾಪ, ದಣಿದರು. ನಾನಾದರೋ ಇವರನ್ನು ಆಶಿಸಿ ಮುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲ. ಹಸಿಯ ಚರ್ಮದ ಚಮ್ಮಾವುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆ ಇವು!” ಎಂದು ಎಣಿಸಿದನು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛ ತಿಳಿದು, ಅವರು ಎದ್ದರು. “ನಿಲ್ಲ, ಹೋ! ಮದ್ದಳೆ ಸಾಕು!” ಎಂದು ದಕ್ಷಿಣಾಂಕನು ಅವನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ದಕ್ಷಿಣಾಂಕನ ತಂತ್ರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿವ್ವನು ಕೆಲವರು ತಿಳಿದರು. ತಿಳಿದರೆ ತಾನೆ ಏನು, ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಲುಂಟೆ? ಅದು ಬಲುಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಭೆ! ಆಸ್ಥಾನ ಮಾನವಾಗಿ ತೊಲಗಿತು.

“ಬುದ್ಧಿಸಾಗರ ಒಬ್ಬ ಇರಲಿ” ಎಂದು ಅರಸನು, ಉಳಿದ ಸಮೃದ್ಧ ಸಭಾಜನಗಳಿಗೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಳಿದ ಮೇಲೆ, ಪರಿಚಾರಿಣಿಯರು ನಾಟ್ಯಗೃಹವನ್ನು ತೊಳೆದು, ಚೆಲುವಾಗಿ ಶೃಂಗಾರಮಾಡಿದರು.

“ನೃಪನ ಅರಮನೆಯ ಪಾತ್ರದವರನ್ನು ಬರಹೇಳು” ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಯಿತು.

ನೀಟಾದ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಸತಿಯರು. ಎದುರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿ. ಎದ್ದ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ.

ಅರಮನೆಯ ನಾಟಕಸತಿಯರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭಾಗ ಐದು : ರೂಪಾಣಿ, ಪದ್ಮಿನಿ

೧

“ ಪೂರ್ವ ನಾಟಕ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ಉತ್ತರ ನಾಟಕದ ಅಪೂರ್ವ ಕಾಂಗನನ್ನು ನರ್ತಿಸಿ ತೋರಿಸೋಣ ” ಎಂದು ಅರಮನೆಯ ನಾಟ್ಯ ಸತಿಯರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಯವಕ್ಕೆ ಅಳವಟ್ಟ ಶೃಂಗಾರದಿಂದ ಆ ನೀರಿಯರು ಅವನಿಪತಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ತೆರೆಯ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಂಕಣಗಳ ಕಣಕಣಧ್ವನಿ. ಕಟಿಸೂತ್ರಗಳ ಕಿಂಕಿಣಿ ಕಿಣಿಮಿಣಿ. ಕಾಲಿನ ಅಂದುಗೆಗಳ ಝೇಂಕಾರದ ಝಣಝಣ. ಹೊನ್ನಿನ ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಝಲ್ಲುಝಲ್ಲು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತಾವು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಿರುದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ ನಾಡುತ್ತ, ನಗುತ್ತ, ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅವರ ವೀನಲುಕಂಪಿನ ಗಾಳಿ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ನಾಟ್ಯವಾಸವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿತು.

ಪರದೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಪಕ್ಕದ ಒಂದು ಕುಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ನೋಡಿದರು. ರೋಮಾಂಚದ ಹಿಂಡನ್ನು ಎಳಿಸುವಂತೆ ಗಂಡನು ಗದ್ದುಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡರು.

ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಪುತ್ರಳಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಶೃಂಗಾರಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ಪ್ರಾಣ ಬಂದು ಕಾಣುವುದೊ ಎಂಬಂತೆ ಆ ಚೆಲುವರ ದೇವನಿದ್ದನು. ಒಳ್ಳೇ ತೋರವಾದ ದೇಹ, ನರೆತ ಗಡ್ಡ, ಕಿವಿಯ ಕುಂಡಲ, ಕೈಯ ಕಂಕಣ, ಎದೆಯ ಹಾರ — ಮಂತ್ರಿ ಮುಂದೆ ಇದ್ದ.

“ ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂದೆ ಮಾತ್ರ ಮಂತ್ರಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಯಾರೂ ಹತ್ತಿರಿಲ್ಲ ಉಳಿದವರು ಉಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ” ಎಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡರು.

“ ಈ ಮಂತ್ರಿ ಜಾಣ. ಈ ರಾಯ ಜಾಣ. ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ರುಚಿ ತೋರುವಂತೆ ನಾವು ಇಂದು ರಚನೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು, ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ” ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಮೆರೆಯುವ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದೊಳಗೆ ಅಡಗಿದ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ಆ ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರಗಳು ಮುತ್ತಿನ ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಎದೆಯೊಡ್ಡಿ ನಿಂತರು.

೨

ತೆರೆಯ ಮುಂದುಗಡೆ ಮದ್ದಳೆಗನು ನಿಂತು, ಭರತಚಕ್ರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, “ವರಿಕಟ ತದಿಕಟ ರಿಕ್ಕರಿಕ್ಕಟ ದಿಮಿ ದಿರುದಿಮಿಕ್ಕು ” ಎಂದು ಕೇಳಿಸಿದನು. ತಾಳಧಾರಿ ಕಾಲವನ್ನು ಅರಿತು, ಕಟ್ಟಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಜಾರದೆ ಲಯತಾಳಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಸಿದನು, “ ರೀವಿರೀವಿಳಿ ಜೆಜೆಜೆಂಜೆ ಝಿಂಝಿಂ ಮಿರುಕ್ಕು ಚಾವುಚಾವುಲು ಜುಮ್ಮುಜುಮ್ಮು ” ಎಂದು ಆವುಜಕಾರ ಕೇಳಿಸಿದ. ಇತರ ವಾದ್ಯಗಳೂ “ಜೆಂಜೆಕ್ಕು ತಕದಿಕ ತೋದಿಗಿ ದಿಮಿಕ್ಕು ” ಎಂದು ಜತೆಕೂಡಿದುವು.

ಪಾತ್ರದ ಭಾವಕಿಯರ ಹಜ್ಜೆ ನಲಿಯಿತು.

ಆಗ, ಅಂಗೈಯನ್ನೆತ್ತಿ ಸಂಜ್ಞೆಮಾಡಿ, ವಾದ್ಯರವಗಳನ್ನು ಜೋಕೆ ಯಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ರಂಗಶೇಖರನೆಂಬ ನಯಕಾರನು ಅಂಗಜರೂಪನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದನು. ಆ ನಾಟ್ಯಾಂಗವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯೂ ಅವನೆ, ಅದನ್ನು ಆ ಪ್ರಿಯೆಯರಿಗೆ ಕಲಿಸಿದವನೂ ಅವನೆ. ಅವನು ಉಭಯಕರ, ಎರಡು ವಿದ್ಯೆ ಬಲ್ಲವ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಗಡ್ಡ, ಕಿವಿಯ ಕುಂಡಲ, ಧೋತ್ರ, ನಡುಸುತ್ತಿದ ವಸ್ತ್ರ, ದೊಡ್ಡ ಮುಂಡಾಸು, ಚಂದನದ ಅಡ್ಡಬೊಟ್ಟು, ಅಪರಂಜಿಯ ಸೆಳೆಬೆತ್ತ. ಬಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದನು.

“ ಸಕಲಕಲಾಧರ! ಸಾರ್ವಭೌಮೋತ್ತಮ! ಬಿನ್ನಹ! ನಾನು ಒಂದೂ ಅರಿತವನಲ್ಲ. ಸುರಲೋಕದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸುರಸುದತಿ ಯರು ಬಂದ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಸತಿಯರು, ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಹದಿನಾರ ನೆಯ ನುನುವೆ, ಹದಿನಾರು ವನುಗಳ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿ ಒಂದುಗೂಡಿ ನಿಂತ

ಹಾಗೆ, ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರಗಳು ಇದ್ದಾವೆ. ನೀನು ಇಂದ್ರ, ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯೋ ದೇವಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ನಿನ್ನ ನಾರಿಯರು ದೇವಲೋಕದವರು — ಈ ಇವರ ನಾಟ್ಯ ಸಮಗಿ ಮೋಹವುಂಟುಮಾಡುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ” — ಎಂದು ರಂಗಶೇಖರನು ಕೈಮುಗಿದು ಹೋದನು.

ಹೀಗೆ ರಂಗಶೇಖರನು ತೆರೆಯ ಎದುರಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೃತ್ಯದ ಗೆರೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು, ಹೆಂಗುವರ ದನಿಯಿಂದ ರಾಗ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಯಾಗಿ ಕಿವಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಶಿಖರಿಣಿ ಸಿಂಜಿನಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಾಯಕಿಯರು ನಿಂತು, ತಿತ್ತಿ ಮುಖವೀಣೆಗಳನ್ನು ಶ್ರುತಿಕೂಡಿಸಿ, ಮೇಳ ತಪ್ಪದೆ ಆಲಾಪ ಮಾಡಿದರು. ಸರಳಸರಳವಾಗಿ, ಸಪುರಸಪುರವಾಗಿ, ತರಳತರಳವಾಗಿ ತೋರಿ, ಕೊರಳಿನಲ್ಲೂ ಬೆರಳಿನ ಸರಿತದಲ್ಲೂ ವಿರಳವಿರಳವಾಗಿ ಸ್ಥಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿದರು. ಮಂಜುಳವಾದ ತೆಳುಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೀಳಿದ ಹಾಗೆ, ಅಪರಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿಗೆ ತೆಗೆದ ಹಾಗೆ, ಕಮಲದ ಕಂಪನ್ನು ಉಂಡು ಎದ್ದೇಳುವ ದುಂಬಿಯ ಗಾನರಂಜನೆಯ ಹಾಗೆ ರಾಗ ತೋರಿದರು. ರಾಗವನ್ನು ಅಳಿಯುವ ಹಾಗೆ, ಜಾಡ್ಯವನ್ನು ತುಳಿಯುವ ಹಾಗೆ, ಮೋಹನರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಹಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ಹಾಗೆ, ಸಂಜೀವನದ ಅಮೃತವನ್ನು ತಳಿಯುವ ಹಾಗೆ — ರಾಗವನ್ನು ತೋರಿದರು. ರಾಗವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಸುವಂತೆ, ರೋಮಾಂಚಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವಂತೆ, ಕಬ್ಬಿನ ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನು ಮೀಟಿದ ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಇಂಪನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತ ಹಾದಿದರು. ಉಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಎತ್ತುವರು, ಅಡಕದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸುವರು, ಒಡನೆ ಮತ್ತೆ ಉಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಎತ್ತುವರು ; ಸಂಚುಮಂಚನೆಯಿಂದ, ಸರಸವಾಗಿ, ಮಿಂಚುಮಿಂಚುಗಳು ಫಳೆಂದ ಹಾಗೆ, ಅಮೃತವನ್ನು ಹಂಚುವ ಹಾಗೆ ಹಾದಿದರು. ಇಂಪಾದ ಸ್ವರವು ಅತ್ತಿತ್ತ ಜಾರದ ಹಾಗೆ, ರಾಗದ ಮಿಂಚು ಮಾಸದ ಹಾಗೆ, ಕೇಳಿದವರ ಪಾತಕ ಹರಿಹಂಚಾಗಿ ಹರಿದುಹೋಗುವಂತೆ ಆ ಸೊಬಗಿಯರು ಪಂಚಗುರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾದಿದರು. “ಜಂಜಡವಿಲ್ಲದ ಸುವಸ್ತುವೇ, ನಮೋಸ್ತು ! ಕರ್ಪುವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಅಂಜನವೇ, ಜಯತ್ಯ ಜಯ !” ಎಂದು ಸಿಂಜಿನಿ ಶಿಖರಿಣಿಯರು ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧನನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದರು.

೩

ಅತ್ತ, ಲಯವಾದ್ಯಗಾನಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಾಟ್ಯದ ರಂಜನೆ ಯನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಉಭಯಕಾರನ ಅನುಮತದಿಂದ ತೆರೆಯೊಳಗೆ ಪಾತ್ರದ ಮೃಗನೇತ್ರಿಯರು ಅನುವಾದರು. ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರಗಳೂ ಒಂದೇ ಸಾಲಾಗಿ, “ಇದೆ ಇದೆ ಈಗಲೋ ಆಗಲೋ ಅರಸನನ್ನು ನೋಡುವೆವು” ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದರು.

ಎತ್ತಿದ್ದ ತೆರೆಯನ್ನು ಕೊರಳುತನಕ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒತ್ತಿ ತಗ್ಗಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿದರು ; ಕಾಂತಿಗೊಂಡ ದುಂಡುಕನ್ನಡಿಯ ಸಾಲಿನಂತೆ ಆ ಕಾಂತೆಯರ ಮುಖಪಂಕ್ತಿ ರಾಜಿಸಿತು. ಹಾಲುಕಡಲಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಏಳುವ ಬಂದ್ರರ ಸಾಲೋ, ವದ್ತಗಳ ಸಾಲೋ ಎಂಬಂತೆ — ಎಳೆಮುತ್ತಿನಿಂದ ಬಿಡಗಾದ ತೆರೆಯ ಮೇಲುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮುಖಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸಿವು.

ಬಳಿಕ ತೆರೆಯನ್ನು ನಡುವರಿಯಂತ ಕುಸಿಯಿಸಿದರೆ — ನಳನಳಿಸುವ ತೋಳುಗಳೂ ಮೊಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೊಲೆಗಳ ಸಾಲೂ ಮೋಹನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಅನರ್ಘವಾದ ಸಮ್ಮೋಹನಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿ ನೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿದಹಾಗೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಮೊಲೆಗಳ ಸಾಲು ಮೊಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯಿತು.

ನಡುಮಟ್ಟ ತೆರೆಯಿಳಿಸಿದಾಗ ಆ ಲಲನೆಯರು ತೋಳುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ, ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಅರಸನನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಾಮನು ಹೂಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೆದರಿದ ಹಾಗೆ ಬಿಡಗಿನಿಂದ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಎರಚಿದರು. ಅವರ ಕೈಯ ಹೂಗಳು ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಯಂತ್ರದ ದಾರವನ್ನು ತಾಕಲು, ಅರಸನಿಗೂ ಅರಸನ ಹಿಂದಿನ ಆದಿಜನನ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ಹೂಮಳೆಯಾಯಿತು. ತಟಕ್ಕನೆ, ಅದೇ ಗಳಿಗೆ, ಆಕಾಶದಿಂದ ರತ್ನ ಪುಷ್ಪದ ಮೂರು ಪೊಟ್ಟಣ ಹರಿದುಹೋದ ಹಾಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹೂಮಳೆಯಾಯಿತು.

ಒಡನೆ ತೆರೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದರು. ರಮಣಿಯರ ರೂಪ ಮರೆ ಯಾಯ್ತು. ಗಾಯಕರು ಉಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಾಡಿದರು.

ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಹರಡಿದ್ದ ತೆರೆ ತೊಲಗಿತು. ಮತ್ತೆ ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೆದುರಾಯಿತು. ಹಿಮ್ಮಡಿ ಹಿಮ್ಮಡಿ ಎದುರಾಗಿ, ತೊಡೆ ಕಾಸೆ ಪಸರಿಸಿ,

ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ನಡುವಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಮೈಯನ್ನು ಕೊಂಚ ಕೊಂಕಿಸಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸವಿಯನ್ನು ಸಾಲಿಟ್ಟು ತೋರಿದರು. ಸಂಚರತ್ನದ ಕಾಸೆ, ನವರತ್ನದ ಭೂಷಣ, ಮಿಂಚುವ ಮುತ್ತಿನ ಮೊಲೆಕಟ್ಟು — ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊಂಚಿ, ರತ್ನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪುತ್ಥಳಿಗಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಇದ್ದರು. ಎಣ್ಣೆಕಪ್ಪಿನ ಮೈಗೆ ಕರಿದಾದ ಮೈಗೆ, ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಮೈಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಸಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕಾಸೆ, ಮೊಲೆಗಟ್ಟುಗಳು ಹಲವು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿದುವು. ಹಳದಿ ಬಿಳಿದು ಕೆಂಪು ಕರಿದು ಸಚ್ಚಿ ಎಂಬ ಬೇರೆಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನರವರ ದೇಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಮೊಲೆಗಟ್ಟು ಕಾಸೆ ಚಲ್ಲಣ ಕಾಲುಕುಪ್ಪಸ ಇವು ಹೊಂದಿ ಮೆರೆದುವು. ಮುತ್ತಿನ ಬೊಟ್ಟು, ಮುತ್ತಿನ ಸರ, ತುರುಬಿನ ಮುತ್ತಿನ ಬಲೆ, ಮುತ್ತಿನ ಓಲೆ, ಮುತ್ತಿನ ಮೂಗುತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಆ ಮುಖಗಳು ತಾರೆ ಮುತ್ತಿದ ಬಹುಚಂದ್ರರಂತೆ ಇದ್ದುವು. ನೀಲ ಮುತ್ತ ಪುಷ್ಯರಾಗ ಮಾಣಿಕ್ಯ ಪಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಕೀಲಿಸಿದ ಕಾಸೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಆ ಬೋಲಾಕ್ಷಿ ಯರಿಗದು ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಬಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬಿಸಿದಹಾಗಿತ್ತು.

ಹಿಂದುಗಡೆ ಬೀಸುವ ಸಿಡಿದಾದ ಚಾಮರ. ಎಡಗಡೆ ಬಲಗಡೆ — ಹೊನ್ನಿನ ಕೊರಳಿನ ಇಂಸಾದ ಗಾನ. ನಡುವೆ ಸಾಲಾಗಿ ತ್ರಿಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರದ ವಸಂತಿಯರು.

ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ಹಸ್ತವನ್ನು ತೆಗೆದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಒತ್ತಾದ ಮೊಲೆಗಳ ಬಳಿಗೆ ತಂದರು ; ಚಿನ್ನದ ಕಳಶಕ್ಕೆ ಕೆಂಪಿನ ಚಿಗುರನ್ನು ಮೇಲಿಟ್ಟು ಹಾಗಾಯಿತೆಂದು ರಾಜ ಮೆಚ್ಚಿದ. ಮೊಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೈಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಎಡಕ್ಕೂ ಬಲಕ್ಕೂ ಚಿಮ್ಮಿಸಿದರು ; ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸಿದರೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ. ಕಾಲನ್ನು ಕದಲಿಸಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಲಿದಾಡಿ ನಡೆದರು — ತಂಗಾಳಿಗೆ ಬಳುಕುವ ಬಳ್ಳಿಗಳಂತೆ. ಸಾಲುಗೊಂಡದ್ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ಹರಿದರು — ಕಬ್ಬಿನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಾಗಿಸಿದ ಮನ್ಮಥನ ಚಕ್ರದಂತೆ. ಸುಳಿ ಕೆಡದ ಹಾಗೆ ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಸಾಲಾದರು.

ಅನರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಪಾತ್ರ ಗಳಿಲನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಒಂದು ಪಾತ್ರ ಮಾತ್ರ ಮುಂದೆ ಉಳಿಯಿತು.

೪

ಮಂಗಳವತಿ ಎಂಬ ಪಾತ್ರದ ಸ್ತ್ರೀ ನಾಟ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಲಿದಾಡಿ, ರಾಜನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುವಂತೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಮ್ಮೆ ಗಾಸನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವಳು — ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವ ಯೋಗಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ತರುತ್ತ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಚಳಿಚಳನೆ ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ಸುಳಿಯುವಳು — ಮಾರನ ಮೆಚ್ಚಿನ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಝಳಪಿಸುವಂತೆ.

“ಮಾರನ ಭಾಗ್ಯ ಇಷ್ಟೆ! ಒಂದೇ ಮಾರು!” ಎಂದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಭುಜಗಳನ್ನು ನೀಡುವಳು. “ಅರಸನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಕಣ್ಣು ಹೀಗೆ ತೋಳಲಿದುವು!” ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸುತ್ತುವಳು.

ಉರ್ಧ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮೇಲೆ ನೆಗೆಯುವಳು; ದೇವ ಲೋಕದವಳು ಬರುವಂತೆ ಕೆಳಗಿಳಿಯುವಳು. ದುಗುಡವನ್ನು ಸೊಪ್ಪು ಸೊಪ್ಪನೆ ತುಳಿಯುವ ಹಾಗೆ ದೊಪ್ಪುದೊಪ್ಪನೆ ಹಜ್ಜೆಯಿಡುವಳು.

ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿನ ಬರವೆಲ್ಲ ಇಂಗಿಹೋಗುವಂತೆ ಕಿರುನಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಖವನ್ನು ರಾಯನತ್ತ ತಿರುಹುವಳು. ಗದಗದಿಸುವ ಮೊಲೆ, ಗಡಗಡಿಸುವ ತೊಡೆ, ಬೆಳಕನ್ನು ಕೆದರುವ ಕಡೆಗಣ್ಣು, ಮದನಾನು ರಾಗವನ್ನು ನೂಸುವ ಮುಖ — ಆ ಮದದ ಹೆಣ್ಣು ನಾಟ್ಯವಾಡಿದಳು.

ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹಾವ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವ, ಹುಬ್ಬುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭ್ರಮ, ಬಗಸೆಗಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಏಲಾಸ — ರಸ ಉಕ್ಕುವಂತೆ ಮಂಗಳವತಿ ನಾಟ್ಯ ತೋರಿದಳು.

ತಾಳ ಡಾಡೆ ಆವುಜ ಮದ್ದಳೆ ಚಿನುಚಂಪೆ ಇವುಗಳ ಘುಳುಘುಳು ಧ್ವನಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಅವಳು ಕುಣಿದಳು — ಗುಡುಗಿನ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಸೋಗೆ ನವಿಲು ಕುಣಿಯುವಂತೆ. ಕಿನ್ನರಿ ದಂಡಿಗೆ ತಿತ್ತಿ ಕೊಳಲು ಇವುಗಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗಾನರಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಡಿದಳು — ನಾಗಸ್ವರಕ್ಕೆ ನರ್ತಿಸುವ ನಾಗ ಕನ್ನಿಕೆಯ ಹಾಗೆ.

ನಡೆದಾಡುವ ಬಳ್ಳಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ನಾನಾರೀತಿಯ ನಾಟ್ಯಾಂಗದ ನಟನೆ ತೋರಿ, ಮುಂದುಗಡೆಗೆ ಬಂದು, ಹಿಂದುಗಡೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಮಂಗಲವತಿ ಮರೆಯಾದಳು.

ಬಳಿಕ ಪದ್ಮಿನಿ ಎಂಬವಳು ಬಂದಳು; ಆಡಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಮತ್ತೆ, ಚಂದನವತಿ ಬಂದು ಆಡಿಹೋದಳು. ಕುರುವಿಂದಾಸಿ ಬಂದು ನಟಿಸಿ ನಡೆದಳು. ಮಕರಾಣಿ, ಚೂಡಾಣಿ, ಹಂಸಿಸಿ, ಮಿಂಚಿಸಿ, ಮುಕುರಾಣಿ, ರೂಪಾಣಿ ಎಂಬ ಕೋಕಿಲಕಂಠೆಯರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಬಂದು, ಆಡಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದರು. ಚಂದ್ರಾಣಿ, ಪುಷ್ಪಾಣಿ, ಸುಪ್ಪಾಣಿ, ಕಟ್ಟಾಣಿ, ಮಂದ್ರಾಣಿ, ಮಧುರಾಣಿ ಎಂಬ ಚಂದ್ರನ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳಂಥ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಬಂದು, ಇಂದ್ರಸಮಾನನಾದ ಅರಸನ ಎದುರಿಗೆ ಆಡಿದರು.

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಾವೆಲ್ಲ ಉಬ್ಬಿಂದ ನಟನೆ ಮಾಡಿದರಾದರೂ, ಒಬ್ಬಳು ಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಒಬ್ಬಳು ಬೆರಸದೆ, ಅಪೂರ್ವದ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿ ತೋರಿದರು.

❦

ಅನಂತರ ಅವರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನ ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿಕೊಂಡು, 'ದಿಕ್ಕುಸ್ಯಕಾ ನಾಟ್ಯ'ವನ್ನು ಆಡಬೇಕೆಂದು ರಂಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಅದರ ಸೊಬಗನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ!

ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದಿಕ್ಪಾಲರ ಭಾಗ್ಯವು ಈ ರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿತೋ ಎನ್ನಿಸಿ ಆ ಸಿಂಹೇಂದ್ರನುಧ್ಯಮೆಯರು ಇಂದ್ರ ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಎಂಟು ಪಾತ್ರಗಳು ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಂಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಪ್ರೀತಿಯ ನಡೆಕೋಟೆಯು ಸುತ್ತುವ ಹಾಗೆ ಸುತ್ತಿದರು.

ಮೊದಲು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಮೊತ್ತನಾಗಿ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಯ ಸುತ್ತ ನಲಿದರು; ಅನಂತರ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಒಬ್ಬರು ಇಬ್ಬರು ಮುಂದೆ ನಡೆದು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ನಟಿಸಿದರು.

“ ಭರತಭೂಪಾಲನು ಮುಂದೆ ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ ” ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಮುಂದೆ ಬರುವರು ; “ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು ” ಎಂಬುದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವರು.

“ ಮುಂದೆ ನಾಗಧೀಂಪ್ರನ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಹೋಗಿಬರುವೆ. ಮುಂದೆ ವರತನುವಿನ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ” ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಹೋಗುವರು, ಮತ್ತೆ ತಿರುಗುವರು.

ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ವಾಹನಸತ್ತ್ವವಾದ ಪಟ್ಟದ ಕುದುರೆ ಲಂಘಿಸುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಹಾಗೆ ಅವರು ಲಂಘಿಸುವರು ; ಕಾಲಿನ ಗೆಜ್ಜೆ ಝಲಿರುಝಲಿರು ಎನ್ನುವಂತೆ ನಾಟ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತ ಸುಳಿಯುವರು.

ಮುಂದೆ ವಜ್ರದ ಕವಾಟವನ್ನು ರಾಜನು ದಿಗ್ವಿಜಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನೂಕಿ ಒದೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಟಕದಿಂದ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಮೈಯೊಲೆದು ಒತ್ತಿ ಕಾಲಿಸಿದ ಒಪ್ಪೆದು ತೋರಿದರು.

‘ ಮುಂದೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛರಾಜನು ಅಹಮ್ಮಿಸಿಂದ ನಿನ್ನಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಹೊನ್ನಿನ ಮಳೆ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ ’ ಎಂಬಂತೆ ಒಮ್ಮೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಒತ್ತಿ ರಾಜನಿಗೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ಪನ್ನೀರನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿಸಿದರು.

‘ ಮುಂದೆ ಗಂಗಾಸಿಂಧುಗಳು ಹುಟ್ಟುವ ಗಿರಿಕೂಟದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಹೀಗೆ ಸ್ನಾನವಾಗುವುದು ’ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವಂತೆ ನಗೆಯ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರು.

‘ ಮುಂದೆ ವಿಜಯಾರ್ಥದೇವನೂ ಹಿಮವಂತದೇವನೂ ನಿನಗೆ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಆಭರಣಗಳು ಹೀಗಿರುವುವು ’ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಆ ನೀರೆಯರು ತಮ್ಮ ಕೆಂಪುಹಲ್ಲಿನ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ಕುಣಿಸಿದರು.

ಮುಂದೆ ರಾಜನಿಗೆ ವಿಜಯಾರ್ಥಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸ್ತೀರತ್ವವೊಬ್ಬಳು ದೊರೆಕೊಳ್ಳುವಳು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ — ಮುಂದೆ ನರ್ತಿಸಿ ನಿಂತ ಹೆಣ್ಣಿನ ಒತ್ತಿಗೆ ಉಳಿದವರ ಮೊತ್ತದಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಬಂದು ಸೇರಿದಳು.

ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಅಂದುಗೆಯೇ ಹೊನ್ನಸಂಕಲೆ, ಮೊಲೆಗಳೇ ಕುಂಭ, ನೀಟವಾದ ತೋಳೇ ಸುಂಡಿಲು — ಎಂಬ ಹಾಗಿರಲು, ಎಂಟು ಪಾತ್ರಗಳು ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎಂಟು ದಿಗ್ಗಜಗಳಂತೆ ಹಜ್ಜೆಯಿಡುವರು.

ರಾಯನಿಗೆ ನೋಗಸಾಗುವಂತೆ ನೋಡುತ್ತ, ಆಡುತ್ತ, ಮುಖವನ್ನು ಅಡ್ಡ ತೆಗೆದು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ನೋಡುತ್ತ, “ಈ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಿಮಗುಂಟಿ?” ಎಂದು ದಿಕ್ಕನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನೋಡಿ ಅಪಹಾಸ್ಯವಾಡುವಂತೆ ನಗುತ್ತ ಸುತ್ತ ಹರಿದಾಡಿವರು.

ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬಳಾಡುವಳು. ಒಮ್ಮೆ ಇಬ್ಬರಾಡುವರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೂವರು, ನಾಲ್ವರು ಆಸುವರು. ಒಂದೊಂದು ಸಲವೂ ಹಿಂದೆ ಆಡಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ, ಹೊಸಹೊಸ ಪರಿಯಾಗಿ ಸರ್ವರೂ ನಟಿಸುವರು.

ಹೀಗೆ ಆ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಪಾತ್ರದವರೂ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿನ ಕನ್ನೆಯ ರಂತೆ ನಟಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಾವು ಹೋಗುವಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದುಹೋದರು.

ಆ ಕೂಡಲೆ ಇನ್ನೆಂಟು ಮಂದಿ ಕೋಮಳಿಯರು ದುಳದುಳನೆ ರಾಯನ ಮುಂದೆ ಬಂದು; ‘ಜಲಕನ್ನಿಕಾನಾಟ್ಯ’ಕ್ಕೆ ಎಂದು ನಿಂತರು. ಮರು! ಆ ಚಿಲುಪನ್ನು ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಿ!

ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾಶದ ಉಪಸಮುದ್ರದ ಹಾಗೆ ದೇವಗಂಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತೋ. ಎನ್ನಿಸಿ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯಿಂದ ಆ ಎಂಟು ಪಾತ್ರಗಳೂ ರಾಜನೆದರು ನಿಂತರು, ‘ಆಕಾರ ಚಂದ್ರನಾದ ಮೇಲೆ ನೀರು ಸಿಹಿಯಾಗ ಬೇಕು! ಅದೇಕೆ ತಾನ್ಮ ಉಪ್ಪಾಯಿತು?’ ಎಂದು ಆ ಕಡಲನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ನಿಂತ ದೇವಗಂಗೆಯ ಹಾಗಿದ್ದರು.

ಲಾವಣ್ಯವೇ ಜಲ, ತೋಳೇ ಅಲೆ, ಹೊಕ್ಕುಳೇ ಸುಳಿ, ಚಂಚಲವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯೆ ಎಳೆಮೀನು — ಭಾವಿಸಿದರೆ, ಜಲದೇವಿಯರಾಗಲು ಇವರೇ ತಕ್ಕವರು ಎಂಬಂತೆ ಆ ವನಿತೆಯರಿದ್ದರು.

ಅರ್ಥಚಂದ್ರಾಕಾರ ತಪ್ಪದ ಹಾಗೆ ದೊರೆಯ ಇದಿರಿಗೆ ನಲಿದು ಬಂದರು. ಆಗಲೇ ತಿರುಗಿದರು — ಡೊಂಕನ್ನು ಕಳೆದು, ಗಂಗೆ ಹರಿಯುವಂತೆ ನೇರವಾಗಿ.

ರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೊತ್ತವಾಗಿ ನಿಂತರು ಮತ್ತೆ ಎಂಟು ದೆಸೆಗೆ ಕನಲಾದರು. ಬಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬಿದಂತೆ ಹಬ್ಬಿ ಹರಿದಾಗ, ಶೃಂಗಾರದ ಗಂಗೆ ಹರಿದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಅಲೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟುವ ಅಲೆಯ ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬರು ಅಟ್ಟಿ ಹರಿಯುವರು. ತಿರುಗಿ, ಎಂಟುನುಂದಿ ಸುಳಿಯಂತೆ ಭುಗಭುಗನೆ ಇರದೆ ಸುತ್ತುವರು.

ಒಮ್ಮೆ ಡೊಂಕಾಗಿ ಹರಿಯುವರು, ಒಮ್ಮೆ ನೇರವಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ತಡೆದು ತಡೆದು, ಒಮ್ಮೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮೇಲೆ ಉಕ್ಕುವ ಸುಳಿಹೊಳೆಯ ಹಾಗೆ ಬಿಂಕದಿಂದ ಅಟಿ ತೋರುವರು.

ಮಿರುಮಿರನೆ ಆದ ಮೈಯ ಹೊಳಪಿನಿಂದ, ಅಲೆಯಲೆಯಾಗಿ ನಿರಿ ಹಿಡಿದು ಎಳುವ ಚಿನ್ನದ ಕಾಸೆಯಿಂದ, ಕುರುಕುರನೆ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ಟುವ ಹಜ್ಜೆಯಿಂದ, ಅವರು ತಂಪಾದ ಬಯಲಿನ ತೊರೆ ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಹೊಳೆದರು.

ಅಲೆಅಲೆಯಾಗಿ ಕಿಂಕಿಣಿಯ ನಾದ, ಕಂಕಣದ ಧ್ವನಿ, ಕೈಯ ಬಳೆಗಳ ಶಬ್ದ ಇವು ಕೂಡಿ ಗಳಗಳ ಗುಳುಗುಳು ಎಂದು ನಲಿಯುತ್ತ ಹರಿಯುವ ತಂಪುಹೊಳೆಯಂತೆ ಹೊಳೆದರು. ಏನು ಹೇಳಲಿ!

“ಇದು ನೆಲ ನೆನೆಯದ ಗಂಗೆ! ಇದು ಕಣ್ಣುಮೀನಿನ ಗಂಗೆ! ಇದು ಹಲವು ಬಣ್ಣದ ರಸಗಂಗೆ! ಮೊಲೆ ಮುಡಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಗಂಗೆಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಬಂದುವೋ!” ಎಂದು ಅರಸನು ತಿರತಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದನು.

ಅರಸನ ಲಾವಣ್ಯದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಪಾತ್ರಸತಿಯರ ದೃಷ್ಟಿಮತ್ಸ್ಯಗಳು ಆಡಿದುವು. ಅದೇ ತರುಣಿಯರ ದೇಹಕಾಂತಿಯ ಹೊಳೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಕಣ್ಣುಮೀನುಗಳು ಆಡಿದುವು.

ಶೃಂಗಾರದ ಸಮುದ್ರವೇ ಮೇಲೆ ಕವಿಯಿತು ಎಂಬಂತೆ ಅವರು ಭರತೇಶನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಡೆದರು. ದೊರೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು, ಸಮುದ್ರ ನಾಚಿ ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಅತ್ತ ಜಾರಿದರು.

ತಾವರೆಯಂತಹ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಂದ, ತಾವರೆಯಂತಹ ಮುಖ ಮೊಲೆಗಳಿಂದ, ತಾವರೆಯ ಕೊಳವೇ ಎದ್ದು ನರ್ತಿಸುವುದೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಆ ವಧುಗಳು ನಟಿಸಿದರು.

ನೈದಿಲೆಯ ಹಾಗಿರುವ ದೇಹದ ಕಂಪು, ನೈದಿಲೆಯ ಹಾಗಿರುವ ಮೈಯ ಬಣ್ಣ, ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ಹಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣು — ಉಳ್ಳ ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಮೈದೋರಿ ಸೃತ್ಯವಾಡಿದರೆ, ನೈದಿಲೆಯ ಕೊಳ ಎದ್ದು ಕುಣಿದ ಹಾಗಿತ್ತು.

ತಕದಿಕ ಕಿಣತೋಂಗ ತದಿಕಿಟ ದಿಮಿದಿಮಿ ದಿಕುದಿಕು ದಿಮಿಕೆಂಬ ಧ್ವನಿಗೆ ಚಕಚಕನೆ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಸೂಚಕಮಾಡಿ ಸೊಬಗು ತೋರಿದರು.

ಚಿನ್ನ ರತ್ನಗಳ ಆಭರಣದ ಕಿರಣ ಅವರ ದೇಹಕಾಂತಿಯೊಡನೆ ಬೆರೆತರೆ, ಮಿಂಚಿನ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಮಿಣಿಮಿಣಿಸುತ್ತ ಕಂಚುಮಿಂಚಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊಳೆಯುವರು.

ಮುಖದ ರಸದಿಂದ, ಕಣ್ಣು ಬೆಳಗಿನ ಹೊಳೆಯಿಂದ, ನಗೆಯ ಒಂದು ಅನ್ಯತಧಾರೆಯಿಂದ ಮೊಗೆದು ಮೊಗೆದು ಆ ಪಾತ್ರದ ಕನ್ನೆಯರು ಜಲದೇವಿಯಂತೆ ರಾಯನಿಗೆ ಒಲಿದು ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರು.

ಬಳಿಕ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಮೈ ಬೆವರಿತು. ಆಗ ನೋಡಿದರೆ, “ಖಂಡಿತ ವಾಳ್ಕೊಡು ಇವರು ಜಲದಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ ಜಲಕನ್ನಿಕೆಯರೇ, ನಿಜ!” ಎಂಬಂತೆ ಅಜ್ಞಜಲಜಗಂಧಿನಿಯರು ಒಪ್ಪಿದರು.

ನಡು ನುಣುಪು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂತೆ ಜಲಕನ್ನಿಕಾ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಆ ಭೂಪತಿಯ ಕಣ್ಣೆದಿರಲ್ಲಿ ಆಡಿ ತೋರಿ, ಆ ಪಾತ್ರದ ಸತಿಯರು ಅನುರಕ್ತಿಯಂತೆ ಆದ್ಯಶ್ಯವಾದರು.

೭

ತಾಳಮೇಳವನ್ನು ಹೂಂದಿಕೊಂಡು ಸಂಗೀತದ ಬಾಲೆಯರು ಆಯೆಂದು ಕಾಂಬೋದಿರಾಗವನ್ನು ಆಲಾಪಮಾಡಿದರು. ಪಾತ್ರವಾಡಿದ ಆ ಸತಿಯರಿಗೆ ತಂಪಾಗುವಂತೆ, ದೊರೆಗೆ ಇಂಪಾಗಿ ಅವನು ತಲೆದೂಗುವಂತೆ, ಸೂತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯುವಂತೆ ರಾಗವನ್ನೆತ್ತಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆತ್ಮಕಲೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದರು.

“ ಬೆಳಗಿನ ಬೊಂಬೆ! ಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಬೊಂಬೆ! ತಿಂಗಳ ಬೊಂಬೆ! ಜೊನ್ನದ ಬೊಂಬೆ! ತಿಳಿವಿನ ಬೊಂಬೆ! ಬೋಧನ ಬೊಂಬೆ!” ಎಂದು ಆತ್ಮಕಲೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಹಾಡಿದರು. “ಸುರರನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಸೊಬಗಿನ ನಮ್ಮ ಭರತಭೂವರನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಗುರು ಹಂಸನಾಥಾ, ಮಹಾದೇವ! ನಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡು” ಎಂದು ಸೊಗಸು ತೋರಿ ಹಾಡಿದರು.

“ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಮರೆಯಾಗುತ್ತ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ವರ ಹಂಸನಾಥಾ, ನಮಗೆ ಸನ್ಮತಿಯನ್ನು ತೋರು” ಎಂದು ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರದ ಹೆಣ್ಣುಗಳೂ ಒಂದುಗೂಡಿ ಬಂದರು. ಹಂಸನೆಂಬ ಆತನ ಕಲೆಯೆಂಬ ತಾನರೆಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಸನಂತೆ ವಿಹರಿಸುವ ನೃಪರಾಜಹಂಸನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ‘ಹಂಸಮಂಡಳಿ’ಯೆಂಬ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ತೊಡಗಿದರು. ಇನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಏನು ಸೊಬಗಾಯಿತೋ!

ಎರಡೆಂಟು ಪಾತ್ರಗಳು ಎರಡೆಂಟು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಓರಣವಾಗಿ ನಡೆದು ನಿಂತಾಗ, ಆ ನಾಟ್ಯರಂಗವೆಂಬ ಪದ್ಧದ ಹದಿನಾರು ಎಸಳುಗಳಿಗೆ ಓರಗೆ ಯಾಗಿ ಮೆರೆದರು. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ನಾಟ್ಯಮಂಟಪವೆಂಬ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಹದಿನಾರು ಕಮಲಗಳೂ ಎಂಬಂತೆ ಆ ಕಮಲಮುಖಿಯರು ಬಳಸಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆ ಮಣಿಮಂಟಪವೆ ಕೊಳ, ಹದಿನಾರು ಹೆಣ್ಣುಗಳೇ ಹದಿನಾರು ಕಮಲಗಳು, ರಾಜನೇ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜಹಂಸ, ಮಂತ್ರಿಯೇ ದಡದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾನಂದನೆಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ - ಎಂಬಂತೆ ಆಗ ಕಂಡಿತು.

ಹದಿನಾರು ವಸ್ತ್ರಿಯರೂ ಎಡದ ಚಾರಿ ಬಲದ ಚಾರಿ ಕೂಡಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಿರುಗಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಮೂಡಪಡುವಲು, ಒಮ್ಮೆ ತೆಂಕಬಡಗಲು ನಡೆದು, ಮತ್ತೆ ನೀಡಿ ಸಾಲಾದರು. ಹೆಣ್ಣುಹಂಸಗಳು ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವಂತೆ ಆ ಎಳೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಪಣ್ಣಪಣ್ಣನೆ ಸುಳಿದು, ಭರತೇಶನಿಗೆ ಕಣ್ಣಹಬ್ಬವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿದರು. ಹಂಸಗಳಿಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕು ವುದನ್ನು ಕಲಿಸುವುದು ಈ ಸತಿಯರಿಗೆ ಸಂಸಿದ್ಧವಾದ ಕುಲದ ಬಿರುದು ಎಂಬಂತೆ ‘ಹಂಸಮಂಡಳಿ’ ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಸದರದ ಅಟ!

ಹಂಸಗಳು ಗುಂಪುಕೂಡಿ ನಡೆಯುವಾಗ ಚಲಿಸಿಲಿ ಎಂದು ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತ ನಡೆಯುವಂತೆ, ಕಾಲಿನ ಅಂದುಗೆ ಘಲಿಘಲಿ ಝಲಿಝಲಿ ಎಂದು ಎನ್ನುವಂತೆ ಚಂದದಿಂದ ಹಜ್ಜೆಹಿಡಿದರು.

ಹಕ್ಕಿ ಹೋದ ದಾರಿಹಿಡಿದು ಹಕ್ಕಿ ಹೋಗುವಂತೆ, ಒಮ್ಮೆ ಸಾಲಿಕ್ಕಿ ಹೋಗುವರು. ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚೆದರುವಂತೆ ಅಗಲುವರು ಎನ್ನುವಷ್ಟರೊಳಗೆ, ಅಹೋ ! ಚಿಕ್ಕನೆ ಒಂದಾಗುವರು.

ರೆಕ್ಕೆಯ ಆಟವನ್ನು ಭುಜದಲ್ಲಿ ತೋರುವರು. ಹಜ್ಜೆಯಿಕ್ಕಿ ಕಾಲ್ನಡೆಯನ್ನು ತೋರುವರು. ಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಮುಗಿದ ಕೈಯನ್ನು ಕೊಕ್ಕಿನಂತೆ ಇಕ್ಕಿ, ಕೊಕ್ಕಿನಾಟದ ಕಾಶಲವನ್ನು ತೋರುವರು.

ತಾವರೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಗಂಧಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಒಲೆದಾಡುವ ಹೆಣ್ಣುಹಂಸಗಳು ಬಯಸಿ ದೃಷ್ಟಿಸುವಂತೆ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಚೆಲುವ ನನ್ನು ಕ್ರಮವರಿತು ನೋಡುವರು.

ಹೆಣ್ಣುಹಕ್ಕಿಯೊಂದೊಂದನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ, ಗಂಡನಮೇಲೆ ತನಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಟದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ, ಜಾಣತನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿದರು.

ಗಂಡು ಹಂಸ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಒಲಿದರೆ, ಅವನ್ನು ಕಂಡು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮುನಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬಳು ಹಿಡಿದನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋದರೆ — ರಾಜ ಅವನ್ನು ಕಂಡು, ಒಳಗೊಳಗೇ ನಗುವನು. ಆ ಹಕ್ಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋಗಿ, ಮುಂದೆ ಕಾಲೇಳದೆ, ಕೋಪವನ್ನು ಮರೆತು ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಹಾಗೆ — ಹೋದಾಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ತನ್ನ ರಮಣನ ರಸಿಕತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವಳು.

ಒಮ್ಮೆ, ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ಹಂಸ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಆ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವರು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂತೆ ಕುಳಿತಿರುವರು. ಪವನಾ ಭ್ರಾಸದ ಬಲದಿಂದ ಚಲಿಸದ ಹಾಗೆ ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಮುಂಡಿಸಿ ಕುಳಿತು, ಜೋಕೆಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಯುವರು.

ಕೊಳದಿಂದ ಕೊಳಗಳಿಗೆ ಹಂಸ ಹಾರುವ ಹಾಗೆ ಘಳಿಲನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆದು, ತೋಳನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ, ಕಾಲನ್ನು ನಾಲ್ಕುಮಾರು ನೀಡಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಇಳಿದು ಬರುವರು. ರಾಜನು ತಲೆದೂಗುವಂತೆ, ಮಂತ್ರಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯವಾಗುವಂತೆ, ಅವರು ಇಳಿಯುವ ಹಂಸಗಳಂತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೆಂಟುಮಾರು ಬಂದು, ಜೋಕೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಯುವರು.

ಮತ್ತೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯುವರು. ಹಕ್ಕಿ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಹೋಗುವರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೆಂಟುಮಾರು ಹೋಗಿ, ರಾಜೋತ್ತಮನನ್ನು ಕಂಡು, ಅವನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುವರು. ಹಾಗೆ ಅವರು ಹಾರಿಬಂದು ಇಳಿಯುವಾಗ 'ರಾಯನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಿರುವ ಸುರನಾರಿಯರೋ,' ಗರುಡಕನ್ನಿಕೆಯರೋ, ಅಥವಾ ಗಂಧರ್ವಕನ್ಯಕೆಯರೋ, ಇಲ್ಲವೆ ವೇಚರಿಯರೋ' ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಮುಖ ಮೊಲೆಯಡಿಯಾಗಿ, ಕಾಲುನೀಡಿ, ಕಾಸೆಯನ್ನೂ ತೋಳುಗಳನ್ನೂ ಅಲುಗುತ್ತ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಆ ಮುಗ್ಧೆಯರು, ಗಗನಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಈಜಿ ಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರು. ಆ ಲಲನೆಯರನ್ನು ನೋಡಿ, ಭೂಪಾಲನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು 'ಮಲೆತು ಎದುರಿಗೆ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ ಮೊಲೆಗಳಿಂದ ಇವರು ಇಷ್ಟು ತಳೆಕೆಳಗಾದರು' ಎಂದುಕೊಂಡು ಒಳಗೇ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಕ್ಕನು.

ಗಗನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಬಂದು, ನೃಪನ ಬೆನ್ನಿನ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಆದಿಜನನ ಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಎದುರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಗಗನವುರುಷ ಸಿದ್ಧಬಿಂಬಗಳಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಇಳಿದರು. ಕೆಲವರು ಕೈಮುಗಿದು ಇಳಿದರು. ಕೆಲವರು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ, ನೃಪನ ತಲೆಗೂ ಆದಿಜನ ಬಿಂಬದ ಎದುರಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಹೂವಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಇಳಿದರು. ಭೂಷಣಗಳ ಕಾಂತಿ, ಕಾಸೆಯ ಕಾಂತಿ, ಚೆಲ್ಲಣದ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಗಲಭೆ - ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ,

ವನಿತೆಯರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಗುಂಪು ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದ ಹಾಗೆ ಠಣಠಣನೆ ಇಳಿದರು.

ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಜನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಬಂದು ಇಳಿಯುವವರು ; ಅವರೆ ಇಂದು ಹತ್ತಿರ ಮಂತ್ರಿ ಇದ್ದನಾದ ಕಾರಣ, ಆ ಕುಲವನಿತೆಯರು ಹಿಂದೆ ಇಷ್ಟುದೂರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು, ರಾಜನ ಸಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು.

೮

ರಾಜನು ತುಂಬ ಹರ್ಷಪಟ್ಟು, 'ನಾಟ್ಯ ಸಾಕು' ಎಂದು ಕೈಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದಿನಾಥನ ಗೀತದೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಮಿಸಿ, ಭಾಪು ಭಾಪು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಇತ್ತ ರಾಜನು ರಂಗಶೇಖರನನ್ನೂ ಮೇಳವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಸಿಂಜಿನಿ ಶಿಖರಿಣಿಯರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅಪರಂಜಿಯಾಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಬಳಿಕ ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖ ನೋಡಿ, "ನಿನಗೆ ಬಳಲಿಕೆಯಾಯಿತು!" ಎಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತು ಹೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಮಂತ್ರಿವರ್ಯನು ಹೇಳಿದನು :

"ಇದು ಪುಣ್ಯನಾಟಕ, ಸ್ವಾಮಿ. ಇದು ವಿವೇಕಶರಣ್ಯನಾಟಕ, ದೇವಾ. ಇದು ಗಣ್ಯನಾಟಕ, ಚಕ್ರಿ. ಇದು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಲಾವಣ್ಯನಾಟಕ, ರಾಯಾ....ಇದು ಹೊರಗೆ ಭೋಗದ ಅಂಗವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದೆಯಾದರೂ ಒಳಗೆ ಯೋಗವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ರಾಗಗಳು ರಾಗದ ಅಂಗವನ್ನು ತೋರಿದರೂ, ಅವುಗಳ ಭಾವದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗತ್ವವಿದೆ....ಲೋಕದವರಿಗೆ ಇದು ತಾಂಡವನೃತ್ಯ; ಆದರೆ ಹಂಸನಾಥನನ್ನು ಆಲೋಕಿಸುವವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಸುಖದ ಅನುಭವವುಳ್ಳ ಇದು ಸಿದ್ಧಲೋಕವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದೆ....ಜನಜನ! ಏನು ಕಲಿತೆ! ಏನು ಕಂಡೆ! ನಿನ್ನ ಅನುಭವ ಇದು ವಿಚಿತ್ರ, ಸ್ವಾಮೀ! ನಿನ್ನ ಮನುಜೇಂದ್ರಪದದಲ್ಲಿ ದಿವಿಜೇಂದ್ರಪದವಿದೆ! ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮುನಿಯಂತೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ!....ನೀನು ಹೇಗೆ ಪಾಣನೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪಾತ್ರದ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯರೂ - ಮರು! ಮಮ್ಮಾ! — ಈ ನುಣುಪು ನೇವಣಿ ರೂಪು ರೇಖೆಗಳ ಲಾಘವವನ್ನು ಏನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ!....ಇದನ್ನು ಮಿಂಚಿನ ಕೂಡ ಸಾಧಿಸಿದರೂ! ತಂಗಾಳಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಆಡಿ ಕಲಿತರೂ! ಪಂಚಪಾಣನೊಡನೆ ಅತಿ ಸಂ ಮಿಗಲು ಎಂದು ತಾಗಿದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಆಯ್ದೋ!....ನೆಲದಮೇಲೆ ಇವರು ಆಡಿದ ನೃತ್ಯದ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ನಾನೇನು ಬಲ್ಲೆ! ಗಲಗಲನೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಂಸದಂತೆ ಬರುವ ಆ ಚೆಲುವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ನಾನೇನು ಬಲ್ಲೆ!....ಇದರಲ್ಲಿ

ವಿಚಿತ್ರವೇನು ? ನೀನು ಆತ್ಮನೆನ್ನುವ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಆಡುವೆ. ನಿನ್ನ ಮಾನಸಿಯರು ನಿನಗೆ ಸಹಚರಿಯರು ಆದ ಕಾರಣ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ ! ...ನಿನ್ನ ರಾಜರ ಪತ್ನಿಯರು ಹೀಗೆ ಬಂದರೆ, ಅದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ನೀ ಬಿಳಿದಾದರೆ ಚೋದ್ಯ ಪಡಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಹಂಸ ಬಿಳಿಯದಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು !....ದಿಕ್ಕುಸ್ಯಕಾ ನಾಟ್ಯ, ಜಲಕನ್ನಿಕಾ ನಾಟ್ಯ, ಹಂಸಮಂಡಲಿ ಇನೇ ಹೀಗಿರಬೇಕಾದರೆ - ಇನ್ನು ಅಮರಕಾಂತಾ ನೃತ್ಯ, ನಾಗಕನ್ಯಾ ನೃತ್ಯ, ತುರಾಂಗನಾ ನೃತ್ಯ, ಸೂರ್ಯತಾಂಡವ, ಚಂದ್ರ ತಾಂಡವ ಇವುಗಳನ್ನು ಇವರು ಆಡಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೆಂತೋ !....ಮತ್ತೆ, ಪುಷ್ಪಲತಾ ನೃತ್ಯ, ಕಬ್ಬಲತಾ ನೃತ್ಯ, ಬಾಷ್ಪವಿಮೃಲ್ಲತಾ ನೃತ್ಯ, ಪುಷ್ಪಕ ನೃತ್ಯ ಇವು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ತೋರಿದರೆ - ಅನುವದಿಂದ ಬಾಷ್ಪಾಂಬು ಬೀಳದಿರುವುದೆ ! ...ಇನ್ನೂ ದರಪದ್ಮಲಾಸ್ಯ, ವಿಂಶತಿ ಪದ್ಮಲಾಸ್ಯ, ಸೋಡಶ ಪದ್ಮಲಾಸ್ಯ ಮುಂತಾದ ಕುಶಲವನ್ನು ತೋರುವ ಸೊಗಸು ಹೇಗೆ - ಅದನ್ನು ಭೋಗಕುಶಲನಾದ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ. ”

ಅದಕ್ಕೆ ರ್ಘವ ಹೇಳಿದ :

“ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಗರ ಮಂತ್ರಿ ! ಇದನ್ನು ಏನು ದೊಡ್ಡದೆಂದು ಇಷ್ಟು ಹೀಗೆ ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡಾಡುವೆ ? ಸ್ವಾನುಭವದ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಈ ಪಾತ್ರಗಾನ ಮುಂತಾದ ಸುಖಗಳು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಅಧಿಕವಾದಾವೆ ? ...ಮುಕ್ತಿಯ ಸುಖ. ಅದು ಬರುವ ನಡುವೆ ಪಿಡಕ್ತಿಯ ಸುಖ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಕ್ರಾತ್ಯಭಾವವೆ ಸುಖ. ಮತ್ತೆ, ವಿಸಯ ಸಂಯುಕ್ತಿ ಎತರ ಸುಖ ?....ಪುಣ್ಯವು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಸುಖವನ್ನು ಆಚೆ, ತಳ್ಳದೆ, ಉದಾಸೀನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಂಡುಬಿಟ್ಟು, ಭಾಸುರವಾದ ಆತ್ಮಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುವೆನು....ಇದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ವೆಂದಲ್ಲ. ನೀನು ಇದನ್ನು ಬಲ್ಲೆ. ಆದರೂ ಲೋಕಾನುರಂಜನೆಗಾಗಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ಹೊಗಳಿದೆ....ಹೋ, ನಿಲ್ಲಾ, ಸಾಕು. ಇನ್ನು ಉಡುಗೊರೆ ಯನ್ನು ಹಿಡಿ ” ಎಂದು ಆ ನೃಪನು ಕೈನೀಡಿದನು.

“ ಬೇಡ; ಸ್ವಾಮಿ. ಮತ್ತೆ ಒಯ್ಯುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಆ ಪ್ರಧಾನಿಯು ಎದ್ದು, ತಾನೆ ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಲು ನಿಂತನು. ‘ಯಾರೂ ತೋರವ ಅಂತಃಪುರದ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ಈ ರಾಯನು ನನಗೆ

ತೋರಿದನು. "ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ವಸ್ತ್ರ ಕರುಣೆ!" ಎಂದು ಆ ಮಹತ್ವ
ನಲಿದು, "ತಾನು ತೊಟ್ಟ ಕವಚವನ್ನೂ ಮೇಲಿನ ಹಚ್ಚಡವನ್ನೂ ಮೇಳದ
ಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಕೊರಳ ಹಾರವನ್ನೂ ನಯಕಾರನಿಗೆ ನೀಡಿದನು.
ಕೈಯ ಕಡಗವನ್ನೂ ಸಡಿಲಿಸಿ, "ಇಂಚಿನ ತಿರುಣೆಯೊಗೆಂದು ಉರುಳಿಸಿ
ಬಿಟ್ಟನು; ಅನ್ಯ ಗುಡುಗುಡು ಘುಮುಘುಮು ಗಡುಗಡು ಏನ್ನುತ್ತ ಗಲಿಯಂತೆ
ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಕವಚವನ್ನೂ ತೆಗೆದು ನೃಪನಿಗೆ ನಿವಾಳಿಸಿ,
ಅದನ್ನು ಸೇವೆಯ ಸೂತ್ರವಾಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಕಂಠವಾಚಿಯನ್ನು ಕೆತ್ತು
ಕೈತಂಬಿತುಂಬಿಕೊಡನು; ಅವರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಮನೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು,
ಅಹವನೆಯ ಮುತ್ರಗತಿಗೆ ನಿವಾಳ ತೆಗೆದು ಚಿಲ್ಲಿವನು; ಉಳಿದ ಮನೆ
ಗಳನ್ನು ರಾಜನ ಸಕ್ಕದ ತೆತೆಯಲ್ಲಿ ಮತೆಯಾಗಿದ್ದ ಅರಸಿಯಿಗೆ ನಿವಾಳಿಸಿ
ತೊರಿದನು. "ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದರೂ ಪಿತ್ತವೇರಿತೋ" ಎಂದು ನೋಡು
ವವರಿಗೆ ಎನ್ನಿಸುವ ಹಾಗೆ, "ತಾನು ಉಟ್ಟ ತೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತೆಗೆದು ಸೀಗಿ,
ವತ್ತಿದ ಜಿನಬಿಂಬ ಸಿದ್ಧಬಿಂಬಗಳಿಗೆ ಮುತ್ರವು ಭಕ್ತಿ ಭಾವದಿಂದ ಚಿಲ್ಲಿದನು.
ಅನಂತರ, ಅರಸನು ತನಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು
ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಲೆಬಾಗು ಸ್ವಪನಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, ಮಂತ್ರಿ ಸಭೆಯಿಂದ
ಹೊರಟನು.

ಸಭೆಯಿಲ್ಲ "ಪುರೇ!" ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳಿತು.

ಬಿಳಿ ಮೇಳವಹಿತವಾಗಿ ನಯಕಾರನು ತೆರಳಿದನು. ಮತ್ತೆ, ಆ
ಗಾನಸತಿಯರೂ ತೆರಳಿದರು. ಹೊರಗಿನ ಜಯಘಂಟೆ ತೊಣ್ಣೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡಿ,
ರಾತ್ರ ಹನ್ನೆರಡು ಘಳಿಗೆಯಾದದನ್ನು ತಿಳಿಸಿತು. "ಗಡುಗಡು ಅತ್ತ ಅನ್ಯರು ಹೋದರು. ಇತ್ತ ತನ್ನ ಮರು ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂತೆ
ಮೆನ್ನೆ ಕೊಟ್ಟ ಈ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿ ಸೋಣ" ಎಂದು ಅವನು
ನಗೆದನು.

ಪ್ರಾಣಿ ರೈಲ್ವೆಗೆ ಅತ್ತ ಹೋದ ಮೇಲೆ, ಮುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರಿ
ಯನ್ನು ಹಾರನೂಕಿ, ರಾಣಿಯರಲ್ಲಿ ಅರಸನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದರು. ತೆರೆಯಿಂದ

ಈಚೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ರಾಣಿಯರ ಮೋಹನ ಅದುವರೆಗಿನ ಆ ಪಾತ್ರದವರ ಮೋಹನಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿತ್ತು. ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಅರಿತು ಸಿಂಗರಿಸಿದ ಶೃಂಗಾರ, ಮಗಮಗಿಸುವ ಕಂಪಿನ ಹೊಮ್ಮು, ನಗುಮುಖದ ಅರಸಿಯರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಅಧಿಕಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದಣಿಸಿದ್ದರು.

ರಾಜನು ಎಡಕ್ಕೂ ಬಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದುಗಡೆಗೂ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ, “ಚಪಲಾಕ್ಷಿಯರಿಗೆ ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ತುಂಬ ಉಪಸರ್ಗ ವಾಗಿತ್ತು, ಅಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಉಪಚಾರದ ಮಾತನಾಡಿದನು.

ಉಪಸರ್ಗ ಎಂದರೆ ಹಿಂಸೆ. “ಉಪಸರ್ಗವೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ, ಅರಸೆ. ಇದು ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿತ್ತು. ನಿನ್ನೊಡನೆ ಓಲಗ ದಲ್ಲಿರುವುದು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಸುಖ ಕೊಡದು? ವ್ಯಾಕರಣದ ಪ್ರಕಾರ, ಸ್ವರ್ಗದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಉಪಸ್ವರ್ಗ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪಸರ್ಗ ವೆನ್ನಬೇಡ. ಉಪಸ್ವರ್ಗವೆನಬೇಕು. ಲಿಪಿಯ ಕೆಳಗೆ ಒತ್ತು ತಪ್ಪಿತು. ನರ್ತನಮಾಡಿ ಪಾತ್ರದ ಅಂಗನೆಯರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಾಯಿತು. ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಇದು ಸ್ವರ್ಗದ ಸಮೀಪವಲ್ಲವೆ, ನೋಡು!” ಎಂದು ಅವರು ಮಾತಾಡಿ ಪತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದರು.

“ದೊರಯೆ, ಆ ಪಾತ್ರಸತಿಯರು ಬಳಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕರೆದು ಮನ್ನಿಸು” ಎಂದರು, ಆ ರಾಣಿಯರು.

“ಬನ್ನಿ, ಪಾತ್ರಕಾಂತೆಯಿರಿರಾ!” ಎಂದು ಆ ರಾಯನು ಅವರನ್ನು ಬಾಯಾರೆ ಕರೆದನು.

ಆ ಚೆನ್ನೆಯರು ಆನಂದದಿಂದ ಬಂದು ಅವನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಬೆವರಿನ ಕಿರುಹನಿಯ ಮೈ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕದರಿದ ಬೊಟ್ಟು, ಮಿರುಮಿರುಗುವ ಮುಖಕಾಂತಿ. ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಒಂದು ಹೊಸರೀತಿಯ ಮೈಗಂಧ-ಮೆರೆದು ಬಂದು ನಿಂತರು. ಕಿಡಿ ಕೆದರುವ ಕೆಂಪುಬಾಯಿ, ಮಿಂಚು ಏಳುವ ಕಣ್ಣು, ನಸುಹೊಯ್ಯುವ ಅಕ್ಕಿ, ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಹೆಚ್ಚಿದ ಉಸುರು, ವಿಶಾಲವಾದ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ನುಣುಪಾದ ಕುರುಳ ಸಾಲು — ಬೆಡಗಿನಿಂದ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಮೈಯನ್ನು ಸವರಿಸುತ್ತ, ರಾಜನ ಮುಖವನ್ನು ನಗೆಗಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುತ್ತ,

ಕಾಸೆಯ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಬೆವರನ್ನು ತೊಡೆಯುತ್ತ — ಚೆಲುವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತರು.

ಅರಸನು ಆ ಸತಿಯರನ್ನು ಮುಖದಿಂದ ಕೈಕಾಲುಗಳವರೆಗೂ ನೋಡಿ, ಗಂಡುಗೋಗಲೆ ತುಟಿ ತೆರೆಯುವಂತೆ, ಎಳನಗೆಯನ್ನು ಮಿನುಗಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದನು :

“ ಭಾಪು, ಪ್ರಚಂಡೆಯರಿರ! ಈ ದಿನ ಮಹಾ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಾಟ್ಯ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಆದಿಜನನ ಅಣೆಗೂ ಅತಿ ಅಪೂರ್ವವಾಯಿತು! ಮಹಾ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು!....ಬುದ್ಧಿ ಸಾಗರನು ಇರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ನಾಟಕವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಮಾಡಿದಿರಿ. ಮನಸ್ಸಿನ ಜಾಡ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಎದ್ದುಹೋದುವು. ನಿಜವಾಗಿ, ನೀವು ತುಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಕಾತಿಯರು!”

“ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಗರನನ್ನು ಕಂಡು ನಮಗೇನು ಗೊಡವೆ, ಸ್ವಾಮಿ? ನಾವು ಬುದ್ಧಿ ಸಾಗರನ ಒಡೆಯನ ಮುಂದೆ ತಾಂಡವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತೋರಿದೆವು.” ಎಂದರು, ಅವರು.

“ ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ. ಹುಸಮಂಡಲಿಯನ್ನು ತೋರುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಮರೆಯಾಗಿ ಒಡ್ಡಿ, ಮೆಲ್ಲನೆ ನೀವೆಲ್ಲ ನೋಡಲಿಲ್ಲವೆ? ನನ್ನೊಡನೆ ನಿಮಗೆ ಹುಸಿಮಾತೇಕೆ?”

“ ಅದಕ್ಕೇನು? ನಮ್ಮ ಅನುರಾಗ ಪರರಿಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಆ ಮುದುಕನಿಗೆ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ, ಚದುರಿಂದ ನಟಿಸಿದೆವು. ಇನ್ನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಏನು ಕೊರತೆ?”

“ ಅವನು ಇದ್ದನೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವೆ, ನಿಮಗೆ? ನೆಪ ನೆಪ್ಪು ಇವು ಯಾವುವೂ ಬೇಡವೆ? ನಿಜ ಹೇಳಿ.”

“ ಯೋಚನೆ ಉಂಟು, ಉಂಟು. ದೊರೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆತ ನಾಟಕ ಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಕುಲಸತಿಯರಿಗೆ, ದಾಟಿ ನರ್ತಿಸುವ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯೋಚನೆ ಯುಂಟಾಗದಿರುವುದೆ? ನಾಟಕವೆಂಬುದು ಗಂಭೀರಕಲೆಯಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಆಡಿ, ಅನ್ಯಜನದ ನೋಟಕ್ಕೆ ತರುವಾಗ, ಕುಲಪಥುಗಳಿಗೆ ಯೋಚನೆ ಯಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಒಂಟಿಯಾಗಿ ದೇವರು ಎಂದೆಂದು ನೋಡಿದರೂ ಅದ್ವಿ ಆತಂಕವಿಲ್ಲದೆ ನಟಿಸುವೆವು. ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ನಮಗೆ

ಚಿಂತೆಗಂಟಿಕ್ಕಿತು. ವನಿತೆಯಾದವಳು ತನ್ನ ಪುರುಷನಿಗಾಡಲು ಮರೆಯು
ಅಂಗವನ್ನು ತೋರದೆ ವಸರಣೆಯಿಂದ ನರ್ತಿಸಬೇಕು. ಅಂಥದ್ದರಲ್ಲಿ, ಪರ
ಮೃದ್ವಿನ ನರ್ತಿಸುವಾಗ ಮೈಗೆ ಮರೆ ಬೇಡವೆ, ದೊರೆಯೆ? ಅದರ ಮೇಲೋ
— ನೀನು ಅತಿ ಜಾಣ, ನಿನ್ನ ಮೋಹದ ಮೂಲ ತಾನು ವಿವೇಕ
ಅದರಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ನಟಿಸಿದೆವು. ನೀನು ಕಂಡದ್ದು ತಪ್ಪದೆ ತೀರದು.”

“ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ನಡತೆಗೆ ನಾನು
ಮೆಚ್ಚಿದೆ. ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ಬೇಡಿದಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯೇನೋ ಅದನ್ನು ತಪ್ಪದೆ
ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.”

ನಮಗೆ ಒಂದು ವಸ್ತುವಾದರೂ ಬೇಕೆಂಬ ಅಸೆಯಿಲ್ಲ. ಅರಸ
ಸರ್ವಭಾಗ್ಯವೂ ನಮಗೆ ಮೊದಲೇ ಇದೆ. ಅವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಅನುಧಿನವೂ
ಹೀಗೆಯೇ ನಲಿಯುವ ಅನುಭವವೊಂದೇ ಸಾಕು, ನಮಗೆ.”

“ಇವಳನ್ನು ಕೇಳು. ಇವಳನ್ನು ಕೇಳು. ಈಕೆಗೇನು ಬೇಕು? ಆಕೆ
ಗೇನು ಇಷ್ಟ?” ಎಂದು ಆ ಹದಿನಾರು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನಾಗಿ
ನೋಡುತ್ತ ಖಂದರೆ — ಏನು ಇದು ವಿಚಿತ್ರ! ಇಬ್ಬರು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ!

೧೦

“ಹದಿನಾಲ್ವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಇಲ್ಲ!” ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ
ಎದೆಹಾರುಗೊಂಡು, ಬೆದರಿದಂತೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿದರೆ — ಹಿಂದೆ ಕಂಬಡ
ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು, ಆ ಇಬ್ಬರು!

ರೂಪಾಣಿ, ಪದ್ಮಿನಿ ಎಂಬವರು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅರಸನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟ
ಮುನಿಸು ಮನುಡಿಕೊಂಡು, ಕೋಪದಿಂದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರದೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರು.
ತಾವು ಆಡುವಾಗ, ಅರಸನು ಹಿಮ್ಮೆ ಮುಖವನ್ನು ಅಡ್ಡಮಾಡಿದನೆಂಬ
ನೋವಿನಿಂದ, ನೃತ್ಯವನ್ನು ಆಡಿ ಮುನಿದು, ಜೊತೆಗೆ ಬಾರದೇ ದೂರ
ನಿಂತರು. ತಮ್ಮ ನೃತ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಅರಸನು ಹಿಮ್ಮೆ ಮೀಳೆಯ ಕ್ಯಾಣಿ
ಹೊಣ್ಣು ಪುಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೂ, ಒಂದೆರಡುಸಲ ಮಂತ್ರಿಯ ಕಡೆಗೂ ತಿರುಗಿದುದಕ್ಕೆ
ತುಂಬ ದೇವಪಟ್ಟು ದೂರ ನಿಂತರು.

ತಾವು ಒಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡದೆ, ನಗದೆ, ಮಾತಾಡದೆ, ಕಂಬವನ್ನು ಒರಗಿ, ಜೋಡಿಸುತ್ತಲೆಯಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಅವರ ಚಿಂತೆಯ ಗಾಢವನ್ನು ಆ ರಾಯನು ಕಂಡನು.

ಇದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಆದ ನೋವೋ? ಅಥವಾ, ನಮ್ಮಿಂದ ಆದದ್ದೋ? ಮತ್ತೇಕೆ ಮುನಿದು ದೂರ ನಿಂತರು? ತಿಳಿಯೋಣ” ಎಂದು ರಾಯನು ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ, “ಕರೆ, ಕರೆ! ತಾವಿಬ್ಬರೇ ಏಕೆ ಆಕಡೆ ನಿಂತರು?” ಎಂದು ಅರಸನು ತನ್ನ ಸೇವಕಿಯರನ್ನು ಕಳುಹಿದನು.

“ಸ್ವಾಮಿ ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಬರಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಅವರು ಕರೆದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು “ಹೋಗಿ, ಹೋಗಿ. ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಲಾಘವದ ನರ್ತನ ಸೊಗಸಲ್ಲ. ಆಗು ಕೇಳುವವರನ್ನು ಕರೆಯುವುದು ಏಕೆ?” ಎಂದು ಅವರು ರಾಜನಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವಂತೆಯೇ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟರು.

“ನಮ್ಮ ಆಟ ನಿಮ್ಮ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಸೊಗಸಲ್ಲ. ಈ ಹೆಡ್ಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ನೃತ್ಯವೇನು ಎಂದು ಅಡ್ಡವೋರಿನಾಡಿ, ಮಂತ್ರಿಯ ಗಡ್ಡವೊಂದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಜಡಪಾತ್ರವೆಂದು ನಮ್ಮ ಕಡೆ ನೋಡದೆ, ತನ್ನ ಎಲಡಿಕೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ಬಯ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಗೆ ಕಡೆಗೆ ಕರೆಸಿದರೆ, ನಾವು ಹೇಗೆ ಬರಬಹುದು? ಉಳಿಗವ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಹತ್ತಿರ ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ, ನೀವೇನು ಮಾಡೀರಿ? ಹೋಗಿ, ಬಾಲೆಯರೆ: ನಾವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ರಾಜನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆಯೇ ಹೇಳಿದರು.

“ಓಹೋ! ನನ್ನಿಂದಲೇ ಇವರಿಗೆ ನೋವಾಯಿತು” ಎಂದು ಅರಸನು ತಿಳಿದು, “ಇನ್ನು ಇವರ ಮುಸುಕನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಉಪಾಯವಾವುದು?” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ನೆನೆದನು.

“ಭಾರಾ, ರೂಪಾಣಿ! ಭಾರಾ, ಪದ್ಮಿನಿ! ಹತ್ತಿರ ಬನ್ನಿ. ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ?” ಎಂದು ಗದ್ದುಗೆಯ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು “ದೇವ, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಏಕೆ ಕರೆಯುವುದು? ನಾವು ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳೆ? ಯಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೇವು?” ಎಂದು ನೋವಿನಿಂದಲೇ ನುಡಿದರು.

“ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುವುದು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಾಗದ ನಮ್ಮನ್ನು ಈಗ ಬರಿಯ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆಗೆ ಕರೆವುದು ಏಕೆ?” ಎಂದರು.

“ಕೇಳಿ: ನಿಮ್ಮ ನೃತ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ನಾನು ಅಲಸ್ಯಪಟ್ಟವ ನಲ್ಲ. ವೇಳೆಯವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಮುಖ ತಿರುವಿದರೆ, ನೀವು ಇಷ್ಟು ನೋವುಗೊಳ್ಳಬಹುದೆ? ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯೂ ನೋಡದೆ, ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ‘ಹೆಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ನೋಡು ತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ, ಈ ಅಧಿಕಕಾಮಿ!’ ಎಂದು ಮಂತ್ರಿ ಎಂದುಕೊಳ್ಳದಿರುವನೆ? ನನಗೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರ ಎದುರಿಗೂ ಕಾಣಿಸಬೇಕೆ! ಕಲ್ಲೆದೆಯಸರಂತೆ ಹೀಗೆ ಮುನಿದು ಕಾಡಿಸುವುದು ಇದು ತಿಳಿದವರ ತೆರನೆ, ನೋಡಿ!”

“ಮಾತನಾಡಿ, ನಮಗೆ ಆಸೆ ತೋರಬೇಡ, ರಾಯ. ನಾವೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಆಡಿದವರು. ಬಿಡು, ಬಿಡು. ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಎಡಹಿಬಿಟ್ಟು, ಈಗ ವರ್ಣಸುತ್ರೀಯೇನು? ಉತ್ತರನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ಗಂಭೀರವೃತ್ತದ ನಾಟ್ಯವಾಡಿದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಜ್ಜಿಯ ಪೂರ್ವನಾಟಕದವರಂತೆ ಕಂಡರೆ, ಕೋಪಬರದೆ ಮತ್ತೇನು? ನಾವೇನು ಕೊರವಂಜಿ ಕಟ್ಟಣೆಯಂಥ ತಿರುಕವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿದೆವೆ? ಅಥವಾ, ಕೊಡಲಿ ತಮಟೆಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತಿ ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ಹೆಣ್ಣುವೇಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಂಡುವೇಷವನ್ನೇ ನಾವರೂ ಹಾಕಿ ಬಂದೆವೆ? ಬೇಡ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಗೆ ಬಲೆಬೀಸಿ, ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತನ್ನ ಅಕ್ಕೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಾಯನ್ನೂ ಹೊಯ್ದುಕೊಂಡು, ಘೊಳ್ಳನೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಗಿಸುವ ಕೊರಮರ ವೇಷ ಕಾಣಿಸಿದೆವೆ? ಇಲ್ಲ, ಭಂಗಿಯನ್ನು ತಿಂದಂತೆ ತೂಕಡಿಸುತ್ತ, ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆಯುತ್ತ, ಕಂಫೆಯ ಜೋಗಿಣಿಯಂತೆ ನಾಟ್ಯವಾಡಿದೆವೆ ನಾವು?....ನಾವೂ ಅಗಲೇ ಆಜೆ ಸರಿದು ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಏನೋ ಬುದ್ಧಿಸಾಗರನಿಧನಾಗಿ,

ಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಗಂಭೀರದಿಂದ ನಟಿಸಿದೆವು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಅಟ ಸಾಕು. ಅರಸ.”

“ಬೇಡ; ನೀವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟು ಕೋಪ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಮಾಡಿದ ದೋಷವೇನು? ಸುಮ್ಮನೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುವುದು ಉಚಿತವೆ?”

“ಅಬ್ಬ! ಎಲ್ಲಿ ಕಲಿತೆಯೋ! ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಸು, ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾದರ್ಸ! ನಿನ್ನ ನುಡಿಯಿಂದ ನೀನು ಕಲ್ಲನ್ನೂ ಕರಗಿಸುವೆ. ಅದನ್ನು ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ಸಾಕು, ಸುಮ್ಮನಿರು. ಅಡುವಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಿ, ಈಗ ‘ಬೇಡ. ಬನ್ನಿರಿ. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುವುದು ಉಚಿತವೆ?’ ಎಂದು ನಮ್ಮನ್ನೇ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಅಮ್ಮಾ!”

“ಹೌದು. ನಿಮಗೆ ನೋವಾಯಿತು. ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಯಿಸಿದೆ. ಆ ನೊಂದ ನೋವನ್ನು ನೀಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇತ್ತ ಬನ್ನಿ. ನೀವು ಏನು ಕೇಳಿದರೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.”

“ಅಯ್ಯಯ್ಯಾ! ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೆಂದು ಕಂಡೆಯೋ! ನಾವೇನು ಕೇಳಾಸೆಯವರೆ? ವೈಯಾಸೆ ನಮಗಿಲ್ಲ. ಮಹಿಮನ ವಂದನೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವೆವು, ಕಾಣಾ. ನೀನು ಕೊಡುವುದೇನು, ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಂಬುದೇನು! ಅಭಿಮಾನ ತಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ಜೀವಿಸ್ತವಳಾದರೇನು, ಆಭರಣಗಳಾದರೇನು? ಈ ಕಲ್ಲು ಲೋಹ ಇವೆಲ್ಲ ಏನು ದೊಡ್ಡದು? ಗುಣವೇ ಭೂಷಣ, ಅಭಿಮಾನವೇ ವಸ್ತ್ರ ಎಂದೂ ಎಣಿಸಿ ಕೈಹಿಡಿದಿರುವ ನಮಗೆ ಈ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ತೊಡಿಗೆಗಳ ಆಸೆ ತೋರಿ ಕರೆಯಬೇಡ.”

—ಎಂದು ಒಕ್ಕುಣಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು.

೧೧

“ಹೋಗು, ಚಂದನವತಿ! ಹೋಗು, ಮಂಗಲವತಿ! ನೊಂದ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನಿರಿ. ಇಂದಿನ ನೋವನ್ನು ಮರೆತರೆ, ಮುಂದೆ ನೀವೆಂದ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ರಾಜ ಹೇಳಿದ.

“ಹೌದು, ಹೌದು, ದೇವ. ತಪ್ಪದೆ, ಖಂಡಿತವಾಗಿ! ಅದೇ ಸರಿ!”

ಎಂದು ಅವರು ಬಂದು, “ರಾಜನೊಬ್ಬನು ಒಂದುಬಾರಿ ಸೈರಿಸಿ ಬನ್ನಿ. ಆಗ್ರಹ ಬೇಡ” ಎಂದು ಕರೆದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು “ಅಕ್ಕ, ನೀವೇಕೆ ಬಂದಿರಿ? ನಮಗೆ ಖಂಡಿತ ವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸೋವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಾರದ ಈ ನೃಪನ ಬಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯುವುದು ತರವೆ?” ಎಂದರು.

“ಹಾಗಲ್ಲ, ತಂಗಿಯರೇ: ಬನ್ನಿ. ದೊರೆಯೊಮ್ಮೆ ದೈನ್ಯರಸವನ್ನು ತೋರಿ ಕರೆದರೆ, ನಮ್ಮ ಕೋಪವನ್ನು ಹಿಂಗಳಬೇಕು. ಇದು ರಾಜನ ನೃತ್ಯವ ಅಂಗನೆಯರಿಗೆ ಗುಣ.”

“ಆ ಗುಣ ನಮಗೆ ಇರುವುದು, ಅಕ್ಕ. ನಮಗೆ ಕೋಪ ಹೋಗದೆ. ನೀವು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೇಸರಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ಹಿರಿಯರು, ಹೋರ ಬನ್ನಿ”

— ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿದರು.

“ಸುಪ್ಪಾಣಿ! ಪುಪ್ಪಾಣಿ! ಕಬ್ಬಾಣಿ! ನೀವು ಒಪ್ಪದಿಂದ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುತನ್ನಿ. ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸೋಕಿದ ಹಾಗೆ, ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಲೇಸಾಗುವಂತೆ ನಡಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದ, ದೊರೆ.

ಅವರು ಮೂವರು ಬಂದು ಕರೆದರು. ಕರೆದರೇನು? ಅವರಿಗೂ ಅವೇ ವಿನಯವನ್ನು ನುಡಿದು, ರಾಜನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಏನನರ ಗಂಭೀರವೋ! ಏನನರ ಮುನಿಸೋ!

ಚೂಡಾಣಿ, ಮಕರಾಣಿ, ಮುಕುರಾಣಿ, ಮಿಂಚಿನಿ, ಹಂಸಿನಿ, ಮಧುರಾಣಿ, ಕುರುಮಿದಾಣಿ - ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಬಂದು ಮಾತನಾಡಿಸಿ, ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಮತ್ತೆ ಚಂದ್ರಾಣಿ ಮಂದ್ರಾಣಿಯೂ ಬಂದು, “ಸ್ವಾಮಿಯು ಇಷ್ಟು ಕರೆಯುವಾಗ ಹೀಗೆ ಸಿಡುಕಿಕೊಂಡಿರಬಾರದು. ಬನ್ನಿ” ಎಂದು ಮೆತ್ತಗೆ ಕರೆದರು.

ಅದಕ್ಕೂ ಅವರು ಬಾರದೆ ಇದ್ದದನ್ನು ಕಂಡು, ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಕೆದರಿ ಕೆಕ್ಕಳಿಸಿ, “ಅಬ್ಬಾ! ಈ ಪಾತ್ರಕಾಂತೆಯರಿಗೆ ಏಕೆ ಇಷ್ಟು ಮದ?” ಎಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಕೋಪಿಸಿದರು. “ಸ್ವಾಮಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ಕರೆಯುವುದೇನು! ಏಕೆ ನಮಗೆ ತಾವು ಈ ಮುನಿಸನ್ನು ಮುಂದು

ಮಾಡಿ ಮುರುಕುತ್ತಿರುವುದೇನು! ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ವಿನಯ! ಸ್ವಾಮಿಯ ಇವಿರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಮ್ಮೆಯೇ! ಇವನ್ನು ಕಂಡು ನಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇ!” ಎಂದುಕೊಂಡರು.

ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ರೂಪಾಣಿ ಅಂಜಿ, “ ಇಷ್ಟು ಜನರ ಕೂಡೆ ಕಷ್ಟವೇಕೆ? ಇಷ್ಟರಾವಸರ ಮಾತು ಕೇಳಬೇಕು ” ಎಂದುಕೊಂಡು, ಅರಸನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು.

ಚಂದ್ರಾಣಿ ಮಂದ್ರಾಣಿಯರು ಅವಳನ್ನು ಕರೆತಂದು, ‘ರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ನಮಿಸು’ ಎಂದರು. “ ತಪ್ಪಾಯಿತು, ಸ್ವಾಮಿ. ತಡಮಾಡಿದ ತಪ್ಪು ನನ್ನದು ” ಎಂದು ಆ ಚಂದ್ರನದನೆ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿದಳು.

ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿದ ನಲ್ಲಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ, ಆ ರಾಯನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿಕೊಂಡು, “ ಕಾದರೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಯಿಸಿದೆ, ನಿಜ. ಆ ದೊಡ್ಡ ನೋವನ್ನು ನೀನು ಮರೆತುಬಿಡು ” ಎಂದನು.

ರಾಜೇಂದ್ರನ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ಅವಳು ಮೊಲೆಗಟ್ಟು ಒಡೆಯುವಂತೆ ಹಿಗ್ಗಿದಳು. ಸಟಿಯ ಮುಸು ಆಗಲೇ ಬಿಟ್ಟೋಡಿತು. ಪುಟವಿಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು.

೧೨

“ ರೂಪಾಣಿ ಬಂದಳು. ಪದ್ಮಿನಿ ನಿಂತಳು. ಇನ್ನು ಆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮುಸಿನನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ” ಎಂದು ರಾಜನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ—

“ ಪದ್ಮಿನಿ ಏಕೆ ಬಾರದೆ ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತಳು? ಈ ಕಷ್ಟಗುಣವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಲಿತಳೋ? ಸಾಕಿನ್ನು. ಬಾರೆ, ಹೆಣ್ಣೆ! ” ಎಂದು ಅರಸಿಯರು ಅವಳಿಗೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದರು.

“ ಹೌದಮ್ಮ. ನಾನು ಕೆಟ್ಟಗುಣದವಳು ಇಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಅಲ್ಲಿ ಇರಿ. ಸಾಕು ನಿಮ್ಮಾಟ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ, ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಗದರಿಸಿ. ಅರಸನಿಗೆ ಹಿತವಾಗಲಿ. ಅರಸನು ಉದಾಸೀನನಾದಿದರೆ, ಅರಸಿಯ ರಾದರೂ ನನ್ನವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಎಂದಿದ್ದೆ. ನೀವೂ ನಿಮ್ಮ ಅರಸನ

ಹಾಗೆಯೇ ಅದಿರಿ, ಅಕ್ಕ!.....ಎಳೆ ಎಂಬ ರಾಯನಿಗೆ ತುಳಿ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಿ - ಎಂದು ಒಂದು ಗಾಡೆ. ಅದು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಫಲಿಸಿತು..... ಕಡಲನ್ನು ಒತ್ತದೆ, ಕಡಲ ನೀರನ್ನು ತುಂಬುವ ಕೊಡವನ್ನು ಒತ್ತುವ ಹಾಗೆ, ಬಲುದೊಡ್ಡನೃಪನಾದ ಇವನನ್ನು ಒತ್ತದೆ ನನ್ನನ್ನು ಒತ್ತುವ ಬಿಡಗು ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ!”

“ಅವಕ್ಕಲ್ಲವೆ, ತಾಯಿ. ಸುಖಿಗಳಿಗೆ ಮುನಿಸು ಮಿತಿಮೀರಿದರೆ ಸೊಗಸಲ್ಲ. ನಾಯಕನಿಗೆ ಅತಿಚಿಂತೆಯನ್ನು ತೋರಬೇಡವೆಂದು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯವಾದೆವು, ಅಷ್ಟೆ. ಬಡಮುಸಿಸಾದರೆ, ಅದು ಹದನಾಗಿ ಕಾಸಿ ಹಾಲು ಕುಡಿನಂತೆ ಮೆರೆಯುವುದು. ಅದೇ ಮುನಿಸು ತುಂಬ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ, ಅಡಿಹತ್ತುವ ಹಾಗೆ ಕಾಸಿದ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ರೀತಿಯಲ್ಲವೆ, ತಂಗಿ?.... ಅತಿಯಾಗಿ ತಿಕ್ಕಿದರೆ, ಶ್ರೀಗಂಧದಲ್ಲೂ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲವೇನೆ ಬರುವುದು? ಪತಿಯೊಡನೆ ಅತಿನಾದ ಬೇಡ ಎಂದೆವು. ಇದು ನಿನಗೆ ಹಿತವೋ? ಅಹಿತವೋ? ಹೇಳು.”

“ಹೌವಕ್ಕು. ನೀವು ಎಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಹಿತವೆಯರು. ನಿಮ್ಮ ಭೂಸನೊಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಹಿತವನಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನೂ ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ವಹಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಹೋರಾಡಿಸುತ್ತ, ತಾನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ!”

“ಇವಳಿಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಣಯಕಲಹವಾಡುವ ರುಚಿ ಯುಂಟು!” ಎಂಬುದನ್ನು ರಾಜನು ಕಂಡು, “ನೀವು ಸಿಲ್ಲಿ, ಯುವತಿ ಯಿರಿರ. ನಾನು ಇವಳ ಕೋಪವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದ, ಅರಸ.

“ಅವಳಿಗೆ ಅರಸನೊಡನೆ ನುಡಿದಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ. ನಮ್ಮ ಅರಸನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆ. ನಮಗೇನು? ನೋಡೋಣ....ನಾಟಕಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲವೆ! ನೀನು ತಾನು ಎಂದು ಜಾಟಾಗಿ ನುಡಿದರೆ, ರಾಜನಿಗೆ ರುಚಿ ಏರುತ್ತಿದೆ. ನಾವೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಇವರ ಆಟವನ್ನು ನೋಡೋಣ” ಎಂದು ಅರಸಿಯರು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಿಕೊಂಡರು.

ರಾಜನು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತ ಪದ್ಮಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ.

“ ಇವಳು ಬಾಳೆಯಲ್ಲ, ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಮುಗ್ಧೆಯಲ್ಲ. ಇವಳು ಖಂಡಿತ ಮಧ್ಯಮ. ಇವಳ ಎದೆಯಾಳ ಇಷ್ಟು. ಇವಳು ಪದ್ಮಿನಿ ಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣು. ಇವಳ ಹೆಸರು ಕೂಡ ಪದ್ಮಿನಿಯೇ. ಇವಳ ಕಾತರ ಇಷ್ಟು, ಇವಳ ಕಾಮದ ರಕ್ತಿ ಇಷ್ಟು, ಇವಳ ಆಶುರ ಇಷ್ಟು. ಇವಳಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟು. ಅದಕ್ಕೇ ಮುಖ ನೋಡಿ ನುಡಿಯದೆ, ತೇಲು ನೋಟದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳನ್ನು ಈಗ ಹೀಗೆ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿಸು ತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಆಶೋಚಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು :

“ ಎಲೆಗೆ, ಪದ್ಮಿನಿ! ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಒಳಗಾದ ವೇಲೆ, ನಿ ನು ಇನ್ನೂ ಛಲಮಾಡುವುದು ಸಲ್ಲದು. ಬೇಡ, ಕಾಣೆ. ನಿನ್ನ ಪಂಥ ನಿಬ್ಬಲಾಗದು.”

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಧೀರೆ ಹೇಳಿದಳು :

“ ಅಕ್ಕಿದೆಯವಳು ರೂಪಾಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿನಗೆ ಎರಗಿದಳೆಂದರೆ — ಈ ಪದ್ಮಿನಿ ಡಿಕ್ಕಿಹೋಗುವಳೆ! ವಿರಾಪನಿದ್ದ ಕಡೆ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಬಹುದು. ಉದಾಸೀನಕ್ಕೆ ಎರಗುವವರು ಯಾರು? ಕಾಸೆಯಲ್ಲವೆ ನಾನು ಕಟ್ಟಿರುವುದು? ನೀನೂ ನೋಡು, ನಿನ್ನ ರಾಣಿವಾಸದವರೂ ನೋಡಲಿ!”

“ ಅಷ್ಟುಂಟೆ ನಿನಗೆ ಮನೋಧೈರ್ಯ ! ”

“ ಉಂಟು. ಉಂಟು.”

“ ಎಲ್ಲಿ : ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ, ಮಾತಾಡು.”

“ ಭ್ರಷ್ಟರಂತೆ ಅಡ್ಡಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ನುಡಿದೇವು ? ”

“ ಭಲಾ! ಉತ್ಕೃಷ್ಟಧೀರೆ ! ”

“ ನೋಡಿದರೇನು ಮುಖವನ್ನು ? ”

— ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂದ ತುಂಬಿದಂತೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು.

ಕೂಡಲಿ ವ್ಯಸನ ಓಡಿತು. ನಗೆ ಮೂಡಿತು. ನಗುತ್ತ ಆಕೆ ಒಡನೆಯೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿದಳು.

ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತವಳನ್ನು ಕಂಡು, “ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ತಲೆ

ಬಾಗಿದರೆ, ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ನಲಿದು ಬಂದು ನನ್ನ ಕಾಲಿಗೆರಗಬೇಕು” ಎಂದನು.

“ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರು ನಿನಗೆ ಎರಗಿದವರು ? ” ಎಂದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಅವಳು ನೋಡಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ನಗೆ ಸೇರಿತು. ಒಡನೆಯೆ ತಲೆಬಾಗಿದಳು.

“ ನೋಡು. ನಾರಿ ಮತ್ತೆ ಎರಗಿದಳು ” ಎಂದ, ಅರಸ.

ವ್ಯಸನವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಚೆಲುವರ ಅರಸನ ಮುಖ ಕಂಡೊಡನೆ ಅದು ಜಾರುವುದು. ನಗೆಯನ್ನು ಒತ್ತರಿಸುವಳು. ಆದರೂ ಅದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೆ ನಲವಿಂವ ನೆಗೆಯುವುದು. ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಗಿಪಡಿಸುವಳು. ಅದು ಸಿಲ್ಲದೆ ಜರಿದು ಓಡುವುದು. ‘ಒಲ್ಲೆ, ಹೋಗು’ ಎಂದು ಕಾತರವನ್ನು ನೂಕುವಳು. ಅದು ಮೈಗೆ ಹಬ್ಬಿ ಕೊಲ್ಲುವುದು.

“ ಇನ್ನೂ ಪಂಥವೆ, ಪದ್ಧಿ ? ” ಎಂದ, ಅರಸ.

“ ಇವನನ್ನು ಇನ್ನು ಹೇಗೆ ಜಯಿಸುವುದು ? ” ಎಂದು ಆ ಚೆನ್ನೆ ಯೋಚಿಸಿ, ಉಪಾಯಕಾಣದೆ, ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದಳು :

“ ಎಲೆ ಮಾಯಕಾರ ! ನಿನಗೆ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡರೆ, ನನಗೆ ನಗೆ ದಳವೇರುತ್ತಿದೆ. ತಲೆ ಕುಸಿದರೆ, ನಮಿಸಿದಳು ಎನ್ನುತ್ತೀಯೆ. ಇನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಹೇಗೆ ? ...ಇನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ನೋಡದೆ, ಓರೆಮೋರೆಯಲ್ಲಿರುವೆನು. ಅದು ಹೇಗೆ ಜಯಿಸುವೆಯೋ ಜಯಿಸು.”

“ ಕೊಂಕುಮೋರೆಯ ಹೆಣ್ಣಿನೊಡನೆ ನಾನು ನುಡಿದವನಲ್ಲ, ಎಲೆ ಕುಂಕುಮವರ್ಣೆ ! ನೋಡಿ, ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಖ ಕೊಟ್ಟು ಮಾತನಾಡದೆ, ಅಡ್ಡಮುಖವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಈ ಡೊಂಕು ನಮ್ಮ ಆಟವಲ್ಲ. ಇದು ಸರ್ಪವನ್ನು ಕಂಡ ಕೋಡಗದ ಆಟ. ಹೋಗು.”

ಪದ್ಧಿನಿ ಸುಮ್ಮನೆ ತಲೆವಾಗಿ ಮೌನದಿಂದ ನಿಂತಳು.

ರಸಿಕರ ದೇವನಾದ ಆ ರಾಜ ಮತ್ತೊಂದು ತಂತ್ರವನ್ನು ನೆನೆದ :

“ ನಿಂತೆಯಾದರೆ, ಪದ್ಧಿ, ನನ್ನಾಣೆ. ನಡೆದು ಬಾ.”

ಆಣೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ಅವಳು ಹತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು, ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು. ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ತಿವಿಯುತ್ತಾ ಹೇಳಿದಳು :

“ಜಾಣತನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರದೆ, ತಾನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸಾಕು, ಮತ್ತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಬೇಡ.”

—ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ನಿಂತಳು.

“ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದೆಯಾದರೆ, ಪದ್ಮಿ, ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವವನ ಮೇಲೆ ಆಣೆ!”

ಪದ್ಮಿನಿ ವಲ್ಲಭನ ಎದುರಿಗೆ ಬಾರದೆ, ಬಲಗಡೆಗೆ ಎಂಟು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿ, ನಿಂತಳು.

“ಮಡದಿ! ನೀನು ಅತ್ತ ಸಾಗಿದೆಯಾದರೆ, ಈಗ ನಿನೊಡನೆ ನುಡಿವವನ ಮೇಲೆ ಆಣೆ!”

ಅದರೂ ಅವಳು ನೃಪನ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯದೆ, ಮೌನದಿಂದ ಎಡದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಾಗಿ, ನಿಂತಳು.

ಎದುರಾಗಿ ಬಾರದೆ, ಎಡಬಲಗಳಿಗೆ ಒಲೆದು ಆಕೆ ಆ ಮುಟ್ಟಪದ್ದಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಟ್ಟದನ್ನು ಕಂಡು, “ತಾಳ ಮದ್ದಲೆಯಿಲ್ಲ. ಕಟಿಸೂತ್ರ, ಕಂಕಣ, ಕಾಲಂದುಗೆಗಳ ನಡದಲ್ಲಿ ಚಾಲುಚಾಲನೆ ನಡೆದಾಡಿ ನರ್ತಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಈ ಲಾಸ್ಯ ಸೊಗಸಾಯಿತು, ಪದ್ಮಿ!” ಎಂದ, ರಾಜ.

ಪದ್ಮಿನಿ ಆಗ ಆ ದುಗುಡಕೋಲಾಹಲನ ಮುಂದೆ, ದುರ್ಗ ಕೋಲಾಹಲನ ಮುಂದೆ, ಪಗೆಕೋಲಾಹಲನ ಮುಂದೆ ನಗುವಳು, ತಲೆ ಬಾಗುವಳು, ನೋಡುವಳು, ಮುಖ ತಿರುಹುವಳು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬುವಳು.

೧೩

ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಹದವಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅರಸಿಯರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಎದ್ದು ಓಡಿಬಂದು, “ಪದ್ಮಿನಿ, ಇನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಡು” ಎಂದರು. “ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯ ಓಡಿತು. ಸ್ವಾಮಿಯ ಮಾತು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ತಡಮಾಡದೆ ಒಡೆಯನ ಕಡೆಗೆ ಬಾ” ಎಂದು ಕರೆದರು.

ರಾಣಿಯರ ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಪದ್ಮಿನಿ ರಾಜನ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿದಳು. ಅವಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ರಾಜನು ಅವಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಮುಸುಕಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡನು. ಚಾರುಚಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಧವಳಾಕಾರದ ಮುಗಿಲು ಮುಸುಕಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವೇರೋದಕವೆಂಬ ಆ ಪಟ್ಟವಸ್ತ್ರವು ರಾಜನ ದೇಹವನ್ನು ಮುಸುಕಿತು.

ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರು ತಳಮಳಗೊಂಡರು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ, ರಾಯನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಬಳಸಿ ನಿಂತು, “ಕಾಲಿಗೆ ನಮಿಸಿದವಳನ್ನು ನೋಡದೆ, ಮುಸುಕಿಕ್ಕುವುದೇಕೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

“ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೊಬ್ಬ. ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದವಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಅದು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಉನ” ಎಂದು ರಾಜ ಮುಸುಕಿನ ಒಳಗಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದ.

“ಆಣೆಯನ್ನು ಮೀರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಅವಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆದಳಲ್ಲ” ಎಂದು ಅವರು ಏಡ್ಲಾಪಿಸಿದರು.

“ಎಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದಳು? ಎಡಕ್ಕೂ ಬಲಕ್ಕೂ ಒಲಿದಾಡಿದರೆ, ನನ್ನ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನಡೆದ ಹಾಗಾಯಿತೆ? ನಿಮ್ಮ ಈ ಜಾಣತನ ನನಗೆ ಬೇಡ. ಸುಮ್ಮನಿರಿ” ಎಂದು ರಾಜ ಒಳಗಿಂದಲೇ ಗದರಿಸಿದ.

“ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ, ಅತಿವಾದ ಬೇಡ ಎಂದು? ಅದನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಕ್ಕೆ ಈಗ ಅನುಭವಿಸು. ಚದುರೆ ಪದ್ಮಿನಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಪರಿಹಾರವೋ ಅದು ನಿನಗೇ ಗೊತ್ತು” ಎಂದು ಅರಸಿಯರು ತಿಪ್ಪಗಾದರು.

ಪದ್ಮಿನಿ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ, ದೈನ್ಯಪಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲಿಗೆರಗಿದರೂ ಅರಸನು ಮುನಿದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಪದ್ಮಿನಿ, ಪಗಡೆಯಾಡಿ ಸೋತವಳಂತೆ ಇದ್ದಳು.

ಆಗ ಕೆಲವರು ಭಾವಜ್ಞೆಯರು ಅವಳ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ ಅರಸನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ತಿಳಿದು, “ಇದು ಯಾವ ಕೆಲಸ? ಇದಕ್ಕೇಕೆ ಅಂಜಬೇಕು? ನಾವು ತಿದ್ದಿಕೊಡುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಆ ಚಂದ್ರಮುಖಿಗೆ ಭರವಸೆ ಹೇಳಿದರು. ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು—

“ ಭೂಪ, ನಿನ್ನ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆ. ಇವಳಿಂದ ಅಸರಾಫಸನ್ನು ತೆರಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಈ ಧೂರ್ತೆಗೋಸ್ಕರ ನೀನು ಮುಸುಕಿಕ್ಕಬೇಕೆ ? ” ಎಂದರು.

“ ಏನು ತಪ್ಪು ಕೊಡಿಸುತ್ತೀರಿ ? ”

“ ಇವಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊ.”

“ ಈ ಮಾತಿಗೆ ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ.”

“ ಪುರುಷನಿಗೆ ತಪ್ಪುಮಾಡಿದ ಕಾಂತೆ ತಾನು ತನ್ನ ಅರಸಿತನದ ಹೆಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪರಿವಾರದ ಸತಿಯಂತೆ ಕಾಳಂಜಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ, ಅದು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಪರಿಹಾರ. ಈ ನಸಿತೆ ಎಲೆಯೊಕೆಯನ್ನು ಉಗುಳುವ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸ್ವಾಮಿಯ ರಯ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ನಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ. ಇನ್ನು ಮುಸುಕು ತೆಗೆಯಬೇಕು ” ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರೂ ಅರಸನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದರು.

“ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಬೇಕಾದರೆ, ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೀವೂ ಕೇಳಬೇಕು.”

“ ಯಾವುದು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.”

ಅನರು ‘ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ’ ಎಂದ ಕೂಡಲೆ, ದೊರೆಯು ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಕಪಿವ ಬಿಳಿಮುಗಿಲನ್ನು ನೂಕಿ ಸಂಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಮೈತೋರುವಂತೆ ರಾಜನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು.

“ ಈ ಸಟಿಯ ನೆಪದಿಂದ ರಾಜನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಮುಸುಕುಬಿತ್ತು ” ಎಂದು ಆ ಜಾಣೆಯರು ಮುತ್ತಿನ ಅಕ್ಷತೆ ತಳೆದು, ನೀರಾಜನದ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿದರು. “ ದೊರೆಯೆ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಅರಸಿತಿಯರಿಗಿದ್ದ ಮೋಹ, ಈಗ, ನೀನು ಮುಸುಕು ತೆಗೆದ ಮೇಲೆ, ಅದು ಇಮ್ಮಡಿಸಿದೆ ” ಎಂದರು.

“ ಸಾಕು ನಿಮ್ಮ ಕೊಂಡಾಟ. ನಿಲ್ಲಿಸಿ ” ಎಂದು, ಆ ತಾಂಡವ ಸತಿಯರನ್ನು ಕರೆದು, ಹಿಡಿಹಿಡಿಯಾಗಿ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, “ ಇದಿಗೊ, ಹಿಡಿಯಿರಿ ! ” ಎಂದನು.

ಅವರು ಹಿಡಿಯಲು ಒಲ್ಲದೆ, ಒಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರ ಮುಖ ನೋಡಿದರು.

ದೊರೆ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ಮುಸುಕಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ.

“ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ‘ ಕೋ, ಹಿಡಿಯಿರಿ ’ ಎಂದರೆ, ಒಲ್ಲಿರಲ್ಲ ! ನಿಮ್ಮ ನುಡಿ ನಿಮಗಿರಲಿ. ನಮ್ಮ ನುಡಿ ನಮಗಿರಲಿ ” ಎಂದು ನುಡಿದು, ದೊರೆ ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು.

“ ನಾವು ಬೇಡ ಎಂದು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆವು ? ನಮ್ಮನಮ್ಮ ಮುಖ ಇಷ್ಟು ನೋಡಿಕೊಂಡರೆ, ಅವಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಕೋಪವೆ ? ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಕೊಡು. ನೀನು ಕೊಟ್ಟದನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ” ಎಂದು ಅವರೆಲ್ಲ ಕಾಲುಹಿಡಿದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು.

“ ಅಂತಃಪುರದವರೆಲ್ಲರೂ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು ಉಂಟು ತಾನೆ ! ಕಾಂತೆಯಿರಿ, ನೀವು ಮಾತಾಡಿ. ಇಲ್ಲ ದಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೇ ಇರಿ.”

“ ದೇನ, ನೀನು ಕೊಟ್ಟದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ” ಎಂದು ಆ ವನಿತೆಯರು ಕಾಲುಹಿಡಿದು, “ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆ, ತೆಗೆ ” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು.

೧೪

“ ಹಾಗಾದರೆ ಇಷ್ಟು ತಾಳಿ ” ಎಂದು ತಾನು ಹಾಕಿದ್ದ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆಯದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ತಂತ್ರವನ್ನು ನೆನೆದನು. “ ನಾನು ಒಂದೇ ರೂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಇಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೂ ಮನ್ನಣೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿದರೆ, ತುಂಬ ತಡ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ನನಗಿರುವ ವಿಕ್ರಿಯಾ ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಹಲವು ರೂಪಾಗುವೆನು ” ಎಂದುಕೊಂಡು, ಮುಗಿದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಶ್ರೀ ಹಂಸ ನಾಥನನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಹಾಸಮರ್ಥವಾದ ಚಿನ್ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿ, ತನ್ನ ಮುಸುಕನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದನು.

ಹೊದಿದ್ದ ಮುಸುಕು ತೆಗೆದರೆ — ಆ ಮನೆತುಂಬ ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೆ ಅತ್ತ ಭರತೇಶರೇ ! ಭರತಭೂಪಾಲನೇ ಹಲವು ರೂಪಾಗಿ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಅಬಲಿಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಭರತೇಶನಾಗಿ, ಇಂದ್ರಜಾಲವನ್ನು ಬೀಸಿದಂತಾಯಿತು.

ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದವನೊಬ್ಬ, ಕೆಳಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಲತಾಂಗಿಯರೊಡನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದವನೊಬ್ಬ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬಳಿಗೊಬ್ಬ ಮುದ್ದಿನ ಭರತೇಶನಾಗಿ ಮೈದೋರಿದನು.

ಭರತೇಶನಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿರುವ ಸತಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನೂ ಕಾಣದೆ, ಅರಸಿ ಯರೆಲ್ಲ ತಲೆದೂಗಿ, 'ಜಿನಸಿದ್ಧ!' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪುರುಷನ ಏಳಿಗೆಗೆ ಹಿಗ್ಗಿದರು.

ಗದ್ದುಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಶರೀರ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಕೆಳಗೆ ಶಾಖಾಶರೀರ ಹಲವಾರು ಇದ್ದವು. ಆ ಹಲವು ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಆತ್ಮ ಒಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದ. ಹೀಗೆ ದೇಹ ಹಲವು, ಮತ್ತೆ ಆತ್ಮ ಒಂದೇ ಆಗಿರಲು ಆತನು — ಸ್ಯಾತ್ ಎಂಬ ನುಡಿಗೆ ವಿಮುಖವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಷ್ಟೈತವು ನಾಟ್ಯ ವನ್ನು ಆಡಿದಂತೆ — ತೋರಿದನು. ಮೂಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಶಾಖೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಸ್ಪರ್ಶನವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ವೃಕ್ಷದಂತೆ ಆ ವಿಕ್ರಿಯಾಂಗನು ಮೂಲ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಶಾಖಾದೇಹದಲ್ಲೂ ಸುಖಲೀಲೆಯನ್ನು ಕಂಡನು.

ತನ್ನ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದು ತುಗ್ಗು ತನ್ನ ಸತಿಯರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ, ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅರಿವಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತವಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಡುಗೊರೆಕೊಟ್ಟು, ಅಲ್ಲೆ ಬಿಗಿದಪ್ಪುತ್ತ, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ತಾನೇ ಆಗಿ, ಆ ರಾಯನು ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ಆಗಿ ಕಂಡನು.

ಅವನು ಉತ್ತಮವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬಳಿಗೂ ತಾನೂ ತನ್ನ ಅರಸ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೇನೆಂದು ಎನ್ನಿಸುವುದು. ತಿಲಕವನ್ನು ತಿದ್ದುವನು, ಹಣೆಗೆ ಹಣೆಯಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಕಲಕಿಬಿಡುವನು, 'ಎಲೆಗೆ, ನಿಲ್ಲು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೊಟ್ಟಿಡುವೆನು' ಎಂದು ಚೊಕ್ಕವಾದ ಬೊಟ್ಟನ್ನು ಇಡುವನು. ಕೆಲವರನ್ನು ಅಪ್ಪುವನು, ಕೆಲವರನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವನು, ಕೆಲವರಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ಕೊಡುವನು. ಒಬ್ಬ ಪುರುಷ ಒಬ್ಬ ಸತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಆ ಭರತ ಸರ್ವಕಾಂತಿಯರನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ, ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕಾತರ ಏರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, "ಸಾಕು. ಇನ್ನು ಶಯ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ" ಎಂದನು.

“ ಏಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತೆ, ಪದ್ದಿನಿ? ತಾಂಬೂಲ ಉಗುಳುವ ಪಾತ್ರೆ ಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊ ” ಎಂದರು, ಅರಸಿಯರು.

“ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ” ಎಂದು ಅವಳು ಅದಕ್ಕೆ ಕೈನೀಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅರಸನು ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದು, “ ನಿನ್ನ ಸೇವೆ ಆಗಲೇ ಸಂದಿತು ” ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಅತ್ತಿಯಿಂದ ಅಸ್ಥಿಕೊಂಡ. ಆ ತಬ್ಬಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮುಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆಗಿಳಿದು ಹಿಡಿಸದ ಹಾಗೆ ಉಬ್ಬಿದಳು. ಮನ್ಮಥನ ಹಾಗಿದ್ದ ಆ ರಾಯನು ಆ ಸಿಡುಹುಬ್ಬಿನ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮುತ್ತಿಕೊಟ್ಟು ಮನ್ನಿಸಿದನು.

“ ತಾಂಬೂಲ ಉಗುಳುವ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಏನು ಕೊರತೆ ? ” ಎಂದು ಆ ಕಾಂತೆ ಆ ಅರಸನ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತಳು. ಉಳಿದ ಲಲನೆಯರು ತುವೇ ಆ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದು ಅರಸನ ಮುಂದೆ ಇರಿಸಿದರು.

“ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನನ್ನು ಒಂದು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದೆವೇ ಹೊರತಾಗಿ, ನಿನಗೆ ಕಾಳಂಕಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ಯಾವ ಹೆಣ್ಣಿಗಾದರೂ ಅವಳ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯ ! ” ಎಂದು ಅತ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಹೇಳಿದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಮರಾತ್ರೆಯ ಗಂಟೆ ಶೋಧನೆ ಕೇಳಿಸಿತು.

“ ಮುಸಿಸು ತಿಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವೇಳೆಯಾಯಿತು ” ಎಂದು ಅರಸನು, ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಆದಿಜಿನ ಬಿಂಬಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಇದ್ದ ಛಾಯಾ ಬಿಂಬಕ್ಕೂ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ, ಗದ್ದುಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದನು.

ಕಾಲಿನ ಚಿನ್ನದ ಅಭರಣಗಳು ರುಣರುಣ ಎಂದುವು. ಹೆಂಡಿರ ಹಿಂಡೂ ಅವನ ಕೂಡ ಹೊರಟುವು.

೧೫

ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಆದಿದ ಗಂಡುಸಂಸ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಡನೆ ಕೂಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ತಿಳಿಯ ಕೊಳದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಆ ರಾಜನು ಆ ಎಳೆಯ ಹೆಣ್ಣುಗೊಡನೆ ಆ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಿಂದ ಶಯ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ವರ್ಧನಾಸತಿ ಎಂಬ ಆ ಚಿನ್ನದ ನಾಟ್ಯಮಂಟಪದಿಂದ ಪುಷ್ಕರಾಸತಿಯೆಂಬ ಮಲಗುವ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಹಲವು

ರೂಪನ್ನು ಹಾಗೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಲವರು ನೀರೆಯರ ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಕಾನುನ ದೇಶವನ್ನು ಸೂರೆ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಆ ದೊರೆ ನಡೆದನು.

ಕೆಂಪು, ಕರಿದು, ಶ್ಯಾಮ, ತೆಳು, ತೋರ, ನುಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಮೈಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ತಾನೊಬ್ಬನು ಹಲವು ರೂಪಾಗಿ ಅವರ ಕೈಹಿಡಿದು ಬಂದನು. ಕೆಲವರ ಕೈಗೆ ಕೈಆಸರೆಕೊಟ್ಟು, ಕೆಲವರ ನಡುವಿನ ಸುತ್ತ ತೋಳು ಬಳಸಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಅಸ್ತಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಡೆದನು. ಕೆಲವರ ಬೆರಳಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಚಿಟುಕು ತೆಗೆಯುತ್ತ, ಕೆಲವರಿಂದ ತನ್ನ ಬೆರಳಿನ ಚಿಟುಕು ತೆಗೆಯಿಸುತ್ತ ನಡೆದನು. ಕೆಲವರಿಗೆ ತಾನು ಎಲೆಯನ್ನು ಮಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಂದ ತಾನು ಮಡಿಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆದನು.

“ ಇವೇನೆ ಇಷ್ಟು ಜಿಪುಣತನ? ಒಂದು ಎಲೆಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಯಾಗಿ ಕೊಡದೆ, ಅರ್ಧ ನೀನೇ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ? ”

“ ನಾವು ಬಡವನನ್ನಿನ ಹೆಂಗಸರು, ಅರಸೆ. ನಿನ್ನಂತೆ ನಾವೇನು ಮೊಡ್ಡ ತ್ಯಾಗಿಗಳೆ? ”

“ ಅದಕ್ಕಲ್ಲ, ನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ತುಟಿಸೋಕಿ ಬಂದ ಈ ಎಲೆಯ ಭಾಗ ಬೆಲ್ಲಸಕ್ಕರೆಯ ಸವಿಯನ್ನೂ ಸೋಲಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೇ! ”

“ ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಎಲೆ ಕೊಂಡರೂ, ಜುಮ್ಮು ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಘಮ್ಮನೆ ನಿನ್ನ ತುಟಿ ಸೋಕಿಬಂದರೆ, ಜುಮ್ಮುಜುಮ್ಮೆನ್ನಿ ಸುತ್ತದೆ. ”

“ ನಾವು ನಿನಗೆ ನೂರು ಎಲೆ ಮಡಿಸಿ ಕೊಡುವೆವು. ನೀನು ನಮಗೆ ಆರು ಕೊಡು, ಸಾಕು. ಈ ಮಾರಾಟ ನಿನಗೆ ಲಾಭವಲ್ಲವೆ? ”

— ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಲಲನೆಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಾಗಿ ಹಲವು ಹೆಂಗಸರೊಡನೆ ಅವನು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಭಲ ಹೇಗೆ ಬರುವುದು? ಅವರಲ್ಲಿ ಸವತಿಮತ್ತರ ಹೇಗೆ ನೆಲಸುವುದು?

ಹೀಗೆ ಹುರುಡು ಹುಟ್ಟಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡದಂತೆ ಸಕಲಕಾಂತೆಯ ರಲ್ಲೂ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದನಾದ ಕಾರಣ, ಪುರುಷರಲ್ಲಿಲ್ಲ ಉತ್ತಮನೆಂಬುದಾಗಿ ಆ ಭರತರಾಜನಿಗೆ “ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ” ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಮೂಲಶರೀರ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಕೈಲಾಘವದ ಆಲಂಬನದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಸಾಲಾದ ಶಾಖಾದೇಹಗಳು ಮಿಕ್ಕ ಸತಿಯರ ಆಲಿಂಗನದಲ್ಲಿ ನಡೆದವು.

ಎದುರಿಗೆ ಅರಸಿಯರ ಶಯ್ಯಾಗೃಹಗಳ ಸಾಲು. ನಡುವೆ ಗೃಹರಾಜ. ಮನೆಮನೆಗೂ ತಪ್ಪದೆ ಚಿನ್ನದ ತೋರಣ, ಚಿನ್ನದ ಗೋಪುರ, ರತ್ನದ ಕಲಶ, ಚಿನ್ನದ ಸೋಪಾನ, ಮುತ್ತಿನ ಜಗಲಿ, ಚಿನ್ನದ ಉಯ್ಯಾಲೆ, ಕಂಬದ ಮೇಲಿನ ಮದನಕ್ಕೆ, ಕಸ್ತೂರಿ ಸಾದು ಕುಂಕುಮಗಳ ಸಾರಣಿ. ಮನೆಮನೆಯ ಮುಂದೆಯೂ ಮಿರುಮಿರುಗುವ ಮದನಕ್ಕೆ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಜೋಲುವ ದೀಪಗಳ ಸಾಲು. ಪ್ರತಿ ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲೂ ಚಿನ್ನದ ಮಂಚ, ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಮಂಚ, ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮಂಚ, ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಯ ಮಂಚ, ಪಂಚರತ್ನದ ಮಂಚ, ನವರತ್ನದ ಮಂಚ, ಚಪ್ಪರದ ಮಂಚ, ಗುಜ್ಜರಿ ಮಂಚ, ಮೇಲುಪ್ಪರ ಮಂಚ, ಹೂಮಂಚ, ಶಕುನಿ ಮಂಚ, ತೂಗು ಮಂಚ, ಸೆಳೆ ಮಂಚ — ಸುತ್ತ ಎತ್ತಲೂ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಂಸದ ತುಘ್ಘಳಿನ ಹಾಸಿಗೆ, ಅದರದೇ ದಿಂಬು, ಗಿಂಡಿ, ವೀಣೆ, ಲಾಮಂಚದ ಬೀಸಣಿಗೆ. ತಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಫಲಗಳು, ಪಾನಗಳು, ವೀಳೆಯದೆಲೆಗಳು, ಪರಿಮಳದ ವಸ್ತುಗಳು. ಬರುವ ಸುಖಿಗಳ ಬರವನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತ ಇನೆಲ್ಲಾ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದುವು.

ಮುದುಕಮುದುಕಿಯರಾಗಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಆ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕರೆ, ಮದುವೆ ಯಾಗದ ಮಕ್ಕಳು ಒಮ್ಮೆ ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರೆ, ಅವರಿಗೆ ತಡೆಯದೆ ಪ್ರಾಯವೇರಿ ಕಾಡುವುದು. ಎಂದರೆ — ಅದರ ಸೊಬಗನ್ನು ಏನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಿ !

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಹಕ್ಕು ಮದನಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಡೆದಾಡಿ, “ಗೂರುಳು ಗುಕುಗುಕು ಗುಟುಗುಟು ಗುರುಗುರು ಚಾರಿಟಿ” ಎಂದಿತು.

“ಭಾವ ಬಂದನು ತನ್ನ ಭಾವಕಿಯೆಡೆಗೀಗ ಭಾವಜಕ್ಕೇಳಿಗೆ ಬಂದ” ಎಂದು ಕೆಲವು ಗಿಳಿಗಳು ಕೂಗಿದುವು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಗಿಳಿಗಳು

“ಅಕ್ಕ ಬಂದಳು ಭಾವಗಧರಸುಧೆಯನುಣಲಿಕ್ಕಬಂದಳು

ತನ್ನ ಪತಿಯ ತಕ್ಕೆಯ ಸುಖದೊಳೊಲಾಡಲೈದಿದಳು”

ಎಂದು ಹಾಡಿಕೊಂಡು ನಕ್ಕುವು.

೧೭

ಶಾಖಾದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬಳ ಹಸ್ತಶಾಖೆಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ಆ ದೊರೆ ಆ ಕೇರಿಯ ಮನೆಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಮೂಲತನುವಿನಿಂದ ಆ ಪದ್ಮಿನಿ ಯೊಡನೆ ಆ ಕೇರಿಯ ನಡುವಿನ ಗೃಹರಾಜವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಇಸಿಯಳ ಕೈಲಾಘವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು.

ಪದ್ಮಿನಿ ಆ ಮನೆಯ ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ನಾಟ್ಯಗಮ ವೇಷವನ್ನು ತೆಗೆದಳು. ಮೊಲೆಗಟ್ಟು, ಕಾಸ, ಚಲ್ಲಣ, ತುರುಬಿನ ಮಣಿ, ಬಲೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಬಿಳಿಯ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನಟ್ಟು, ಮೋಹನವನ್ನು ಮೊಗೆದು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಬಂದಳು. ಸಿಂಹವಾಹಿನಿ ಎಂಬ ಮಂಚದ ಮೇಲಿದ್ದ ಸಿಂಹವಿಕ್ರಮನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಆ ಸಿಂಹಾಯತಮುಧೈ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು.

ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತ ಪ್ರತಿನಿಗಳು ಅರಸನಿಗೆ ಕಾಲು ತೊಳೆದುವು, ವಸ್ತ್ರ ದಿಂದ ಕಾಲು ಒರಸಿದುವು, ವೀಳೆಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುವು, ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಸೇವೆಮಾಡಿದುವು. ಹಳೆಯ ಅನುಲೇಪನವನ್ನು ತಿಮಿರಿ ತೆಗೆದು, ಪರಿಮಳ ಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ತೊಡೆದು, ಹೂ ಮುಡಿಸಿದುವು, ಹೊಸವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಡಿಸಿದುವು.

ಹೀಗೆ ಹಲವು ಪುತ್ರಗಳೂ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಪದ್ಮಿನಿ ಒಂದು ಪುತ್ರಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅವರ ಬದಲು ತಾನೇ ಅರಸನಿಗೆ ಎಲೆಯನ್ನು ಮಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು.

“ಎಲೆಗೆ ಪಂಥಕಾತಿ! ನೀನು ವೀಳೆಯ ಕೊಡಬೇಡ. ಅದರಲ್ಲಿ ಏನು ವಶ್ಯವಿದೆಯೋ? ನಮಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದ, ಅರಸ.

“ನಿನ್ನ ಮುಂಜೆ ನನ್ನ ಪಂಥ ನಡೆಯಿತಲ್ಲಾ! ಕೊ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹಿಡಿ.”

“ಬಿರುನುಡಿಗಳನ್ನೆ ಕಲಿತೆಯಲ್ಲಾ! ಮೃದುವಚನಗಳನ್ನು ಮರೆತೆ ಯಲ್ಲಾ, ಪದ್ಮಿ!”

“ಬಿರುಸೇನು! ನೀವು ತಾವು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೇನು? ಆಗಲಿ, ಆಗಲಿ. ದೇವರು ಈ ಎಲೆಮಾಡಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

“ಅಕ್ಕಟಕ್ಕಟಾ! ಇದೇನಿದು ಇನಳಿಗೆ ಈ ಉದಾಸೀನದ ಆಟ? ನನ್ನನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಾನು ಯಾರೆಂದು ತೋರಿದೆನೆ?”

“ದೇವ, ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ನೀನು ಸಂಜೀವನವಾಗಿ ತೋರಿಬರುವೆ.”

“ನಾಕು ಈ ಸುಳ್ಳಿನ ಆಟ” ಎಂದು ಅರಸನು ಮುಸಿದು, ಮುಖ ವನ್ನು ಅಡ್ಡ ತೆಗೆದನು.

“ಪದ್ಮಿನಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ ಅರಸೆ, ನೀನು ಮುಖ ತಿರುವಿದರೆ ನಾನು ಬಿಡುವೆನೆ? ತಿರುಗು ಇತ್ತ” ಎಂದು ಅರಸನ ಕೊರಳಿನ ಸುತ್ತ ತೋಳು ಸುತ್ತಿ, ಅವನನ್ನು ತನ್ನತ್ತ ತೆಗೆದಳು.

ತೆಗೆದಂತೆಯೇ ಮುಖವನ್ನು ಎದುರಿಗೆ ತಂದರೂ ಕಣ್ಣು ಮುಗಿದು ಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನು ಕಣ್ಣು ಮುಗಿದ್ದರೂ ಆ ಮುಖದ ಕಾಂತಿ ಯನ್ನು ನೋಡಿ, ನಗುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಅವಳು ಅವನನ್ನು ಚುಂಬಿಸಿದಳು.

“ಪದ್ಮಿಯ ಪ್ರಾಣದೊಡೆಯನೆ ಕಣ್ಣೆರೆ ಬೇಗ

ಪದ್ಮಿಯ ಸಿರಿಯ ಮಾತಾಡು

ಪದ್ಮಿನಿಗರ್ತಿಮೋರೆ” ಎಂದು ಮುದ್ದಿಸಿ ಮುಖ—

ಪದ್ಮವ ತಡವಿ ನೋಡಿದಳು.

ಗಲಿಯಂತೆ ನುಡಿದಳು, ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ತಬ್ಬಿದಳು, ಇಳಿದು ಹರಿದು ಹೊಳೆಯಂತೆ ಗಳರವ ತೋರಿದಳು, ಮೈ ಅಲುಗಿಸಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆ ಎಂದು ಕಾಡಿದಳು.

ಅವಳು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಮಿಸುಕದೆ, ಅರಸನು ಆತ್ಮಯೋಗ ದಲ್ಲಿದ್ದನು. ತಾನು ಕಾಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬೇಡಿದರೂ ಅರಸನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಪದ್ಮಿನಿ, “ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ತಂತ್ರವನ್ನು ನಾನೂ ಬಲ್ಲೆ” ಎಂದು, “ಅರಸೆ, ಕಣ್ಣು ತೆರೆ. ತೆರೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ, ಚಿದಂಬರ ಪುರುಷನ ಮೇಲಾಣೆ.” ಎಂದಳು.

ಆರಸನು ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು. ಸದ್ಗುರುವಿನ ಅಣೆ ಯನ್ನು ಮೀರಲಾಗುವುದೇ!

ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು ಅದರ ಮುಂದೆ ಆದ ಅನುಭವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಜಾಣತನವಲ್ಲ. ಅದು ಇರಲಿ.

ಪದ್ಮಿನಿಯೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇದ್ದನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ರಾಜಮೋಹಿ ಉಳಿದ ಪದ್ಮವದನೆಯರಲ್ಲೂ ಹಾಗೇ ತಪ್ಪದೆ ಕೂಡಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ಇದ್ದನು.

೧೭

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಆತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಉಳಿದ ಸತಿಯರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ಶಾಯಿದೇಹಗಳು ನಿದ್ರಿಸಿದ್ದವು. ಪದ್ಮಿನಿಯ ಬಳಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಭಾವಿತಾತ್ಮನು ಕಣ್ಣೆರೆದಿದ್ದನು. ಉಳಿದವರ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಮಲಗಿದಂತೆ ಇದ್ದನು; ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತನು.

ಮಂಚ ಅಲುಗದಂತೆ, ಮಾತಾಡದೆ, ಸತಿಯ ಮೈಯ ಅಂಚಿಗೆ ಒಂದು ತಲೆದಿಂಬನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಅವಳ ನಿದ್ರೆ ಕದಲದಂತೆ ಆ ಚದುರನು ಎದ್ದನು. ಜಲದಿಂದ ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿ, ನೀಳೆಯವನ್ನು ಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ತಂಬುಲ ವನ್ನು ಉಗುಳಿ ಶುದ್ಧನಾಗಿ, ಕಮಲಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಂಡನು.

ಸದ್ದು ಗಲಭೆ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ, ಆಗ. ಬೆಳಗಿನ ಐದು ಘಳಿಗೆ ಎಂದೆಂಬ ನೇಳೆ, ಅದು. ತಲೆಯಿಂದ ಕೆಂಪುಹೆಜ್ಜೆ ಮುಟ್ಟಿ ಆತ್ಮದ ಕಳೆ ಮೈಯೊಳಗೆ ತುಂಬಿ ಹೊಳೆಯಿತು.

ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದೆಂಬ ಮುಹೂರ್ತದ ಸನ್ನಿಧಿಯದು. ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾಲ. ಬ್ರಹ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಾಯುವನ್ನು ನಡಸಿ, ಸರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಕಂಡನು.

ತರುಣಿಯರೊಡನೆ ಆಡಿ, ಸುಖನಿದ್ರೆನಾಡಿ, ಆನಂದದ ಜಡವನ್ನು ಈಡಾಡಿ, ಕರಣಗಳು ಪಟುವಾಗಿದ್ದ ಆ ನೃಪನಿಗೆ ಆಗ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಹೊಳೆದನು.

ಹಂಸತೂಲದ ತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಹಂಸ ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಲನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ, ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಳಗೆ ಹಂಸನಾಥನನ್ನು ಕಂಡನು.

ನುಡಿಯಬಾರದ ಶಬ್ದ, ನೋಡಬಾರದ ವರ್ಣ, ಹಿಡಿಯಬಾರದ ಶೂನ್ಯರೂಪ ಎಂಬ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಆ ದೊರೆ ನುಡಿದನು, ನೋಡಿದನು, ಹಿಡಿದನು.

ತನುವನ್ನು ತೊಳೆದು, ತನುವನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ, ಹೊರಗನ್ನೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಅಧಮರಿಗಾದರೆ ಅದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಮನವನ್ನೆ ತೊಳೆದು, ಮನವನ್ನೆ ಒಣಗಿಸಿ, ಒಳಗನ್ನೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಉತ್ತಮನಿಗೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆ !

ಮಾಸಿನ ತನ್ನ ಬಳಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಆ ರಾಜನು ಆತ್ಮದ ಪ್ರಭೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಾಡಿ, ಅದರ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಒಳಗಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ಮಗಳ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ, ಪ್ರಭು - ಕರ್ತೃ - ಭೋಕ್ತೃ ಎಂದೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಮೀರಿ, ಹಂಸನಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು.

ಭೂರಿ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ನೋಡುವಾಗ - ಕರ್ಮದ ದೂಳು ಸೋರಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ; ಸುಷ್ಣಾನ ಸಂಗಡ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು ; ಸುಖಗಳ ಆ ಆತ್ಮರಾಮನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು.

ರಾಯನು ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯ ಹುಟ್ಟುವ ವೇಳೆಯನ್ನು ಅರಿತು, ಗಾನ ಕಾಂತಿಯರು ಮೇಳವಾಗಿ ಬಂದು, ಆ ಪುಷ್ಕರಾವತಿಯ ಮನೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲೂ ತಪ್ಪದೆ ನಿಂತು, ಆಯೆಂದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದೋರಿದರು. ವೇಳಾವಳಿ, ಭೂವಾಳಿ, ಗುಜ್ಜರಿ ರಾಗಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಲಾಪಿಸಿ, ಮಲಗಿದ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಎಳೆಸಿದರು, ಅವರ ಮೈಗಳಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚಗಳನ್ನು ಎಳೆಸಿದರು.

“ಅರ್ಹಂತನ ನೆನಪಿಂದ ಪಾಪ ತೊಲಗುವಂತೆ ಧರೆಯ ಅಂಧಕಾರ ಜಾರುತ್ತಿದೆ. ಗುರುಭಕ್ತಿ ತೋರುವಂತೆ ಅರುಣೋದಯ ತೋರಿತು, ಅರಸೆ” ಎಂದು ಎತ್ತಿ ಹಾಡಿದರು.

“ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಾಸುತ್ತಿವೆ. ಮಂದಮಾರುತ ಬೀಸುತ್ತಿದೆ. ನಾರಿಯರ ನಳಿತೋಳ ತೆಕ್ಕೆಯಿಂದ ಏಳು, ವೈರಿರಾಜರೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸೂರ್ಯನಾದವನೆ !

“ ಅರುಣನ ಉದಯವಾಗಿ ಕಿರಣವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸೂರ್ಯ ಕಾಣುವ ಮೊದಲೇ ನೀನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಲೋಕವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸು, ಆದಿದೇವನ ಅಗ್ರತನೂಜಾ !

“ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ದೀರ್ಘರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುವ ನಿಶ್ಚಿಂತವೈಭವನೆ, ಎದ್ದೇಳು. ಚಿಂತಿಸಿದುದನ್ನು ಸರ್ವಜನಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ನೃಪವೇಷದ ಚಿಂತಾ ಮಣಿಯೆ, ಎಳೇಳು.

“ ಹಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತ, ಬಹು ಸತಿಯರಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಹುರುಡು ಬಾರದಂತೆ ಆಳುವ ಸೀರಾ, ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಎದೆಬೆಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುವ ಇತರ ರಾಜರನ್ನು ಕಂಡು ನಗುತ್ತ, ಏಳು ರಾಜ ಮನೋಜಾ.

“ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತು, ಅಭೋಗತಿಗೆ ಬೀಳುವವರನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತ, ಭೋಗದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಯೋಗಿಗಳಂತೆ ಸುಖಿಯಾಗಿರುವ ಭೋಗಿಗಳ ಅರಸೇ, ನೀನೇಳು.

“ ನಿನ್ನ ಸತಿಯರ ಎದೆಯ ಒಳಗನ್ನು ಆರಿಸಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ, ಕಣ್ಣು ತೆರೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ಚಿತ್‌ತತ್ತ್ವದ ಅನುಭವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುವ ರಾಜೋತ್ತಮನೆ, ಮೈಮುರಿದೇಳು.

“ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮೈ ಮಲಗಿದೆ. ಚಿತ್ತವಾದರೋ ಹಂಸ ಕಳೆಯನ್ನು ಕೂಡಿರುವುದು. ನಿನಗೆ ನಿದ್ರೆ ಕವಿಯಲಾರದು. ಆದರೂ ಉಪಚಾರಕ್ಕೆ ಎದ್ದೇಳು, ಸುಜ್ಞಾನಸುಲಭಾ.

“ ರವಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಂಡು, ತಮ್ಮ ಮೈಯೊಳಗಿನ ಆತ್ಮರವಿಯನ್ನು ಕಾಣದ ಕುರುಡರಿಗೆ ಪ್ರವರವಾದ ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೈವವೆ, ಬಿಜಯಮಾಡು, ಸ್ವಾಮಿ.

“ ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿ, ಭಾದ್ರಪದದ ಬಹುಳ ಚತುರ್ದಶಿ ಇಂದು. ಗೃಹರಾಜದಿಂದ ಎದ್ದು, ಜನಗೃಹಕ್ಕೆ ಮೆಲ್ಲದಿಯೆಡುತ್ತ ಬಾ, ರಾಜ ಯೋಗೀಂದ್ರಾ”

—ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಾಡುವ ಸುಪ್ರಭಾತಗೀತವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಂದಿರ ಮಂದಿರದಲ್ಲೂ ನೆಲಸಿದ್ದ ತನ್ನ ಹಲವು ರೂಪನ್ನು ಬಯಲುಮಾಡಿ, ಒಂದೇ

ವೈಯಲ್ಲಿ ನಿಂತನಾ ರಾಯ. ಮಂಚಮಂಚದಲ್ಲೂ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತೋರಿದ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಬಯಲಾದುದನ್ನು ಆ ಹಂಸಗಮನೆಯರು ಕಂಡು, ಅಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ತೊಡಗಿದರು.

ಮನಸ್ಸಿನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಶ್ರೀಗುರುಹಂಸನಾಥನ ಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು, “ಶ್ರೀ ವೀತರಾಗ” ಎಂದು ಆ ಭಾವಿತಾತ್ಮರ ಶಿರೋರತ್ನನು ಕಣ್ತೆರೆದನು. ಉಳಿದ ರಾಜರು ಎದ್ದಾಗ ಹರಿತವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನೂ ತುಪ್ಪವನ್ನೂ ದರ್ಶನಮಾಡಿದರೆ, ಈ ಭರತರಾಜನು ಒಪ್ಪುವ ಹಂಸನಾಥನನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದನು.

ಸುಪ್ರಭಾತವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ, ಒಡನೆ ಎದ್ದು, ಪದ್ಮಿನಿಯ ಕೈಹಿಡಿದು, “ಸುಪ್ರಿಯೆ, ನೀನು ಜನಗೃಹಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಬಾ” ಎಂದು ಆ ಪ್ರಭು ಆ ಕ್ಷಣವೆ ಎದ್ದನು. ಎದ್ದವನು ಆ ಗೃಹರಾಜದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಆಗತಾನೆ ಪೂರ್ವಗಿರಿಯ ನೆತ್ತಿಗೆ ಬಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದನು.

ಭಾಗ ಆರು : ಹಬ್ಬದ ಹಗಲು

೧

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಪೂಜೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಸ್ನಾನಗೃಹಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಅನನಿಗೆ ಭೋಗಮಜ್ಜನ, ಯೋಗಮಜ್ಜನ ಎಂದು ಎರಡು ರೀತಿಯ ಜಳಕ ; ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದು ಭೋಗಮಜ್ಜನ, ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗಮಜ್ಜನ. ಭೋಗಮಜ್ಜನಕ್ಕೆ ಮೈ ಉಜ್ಜಬೇಕು, ತಿಕ್ಕಬೇಕು, ತುಂಬ ನೀರಾಗಬೇಕು, ಅದು ನಿದಾನವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ; ಯೋಗಮಜ್ಜನಕ್ಕಾದರೋ ಅಲ್ಪಜಲ ಸಾಕು, ಅದು ಬೇಗ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದಿವಸ ಭೋಗಮಜ್ಜನ, ಅದರ ಮರುದಿವಸ ಯೋಗಮಜ್ಜನ — ಈ ಸ್ತುಕಾರವಾಗಿ ಆ ಭೋಗಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ತಪ್ಪದೆ ಮಜ್ಜನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಮಂಗಳಾಂಗನಾದ ಆ ದೊರೆ ಬೇಗ ಯೋಗಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿ, ಶೃಂಗಾರಶಾಲೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು ; ಅನಂತರ ಅಂಗಜನನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಿದ ಜಿನನ ಆಲಯಕ್ಕೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟನು. ಆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಮೈಯಿನ ರಾಜನಿಗೆ ಮೋಹನಶೃಂಗಾರ, ಮೋಕ್ಷಶೃಂಗಾರ ಎಂದು ಎರಡು ತೆರದ ಶೃಂಗಾರ ಉಂಟು : ಸತಿಯರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೋಹನಶೃಂಗಾರ, ಮತ್ತು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಎಡೆಕೊಡದ ಮೋಕ್ಷಶೃಂಗಾರ. ಈಗ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣನಾದ ಜಿನನ ಪೂಜೆಗೆ ನಡೆಯುವಾಗ ಆ ರಾಜನು ಮೋಕ್ಷಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಲಕ್ಷಣ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆದನು.

ತಲೆಯ ಕೂದಲಿನ ತಂಪು ಹೋಗುವಂತೆ ಸಿಕ್ಕುಬಿಡಿಸಿ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಉಜ್ಜಿ, ಧೂಪವಿಕ್ಕಿದ ದೀರ್ಘಕೇಶವನ್ನು ತಿರಿಚಿ ಅಡ್ಡಸುತ್ತಿದ್ದನು. ದೊಡ್ಡ ಕೇಶವೆಂಬ ರಾಹುವಿನ ಮೈಮುಸುಕಿದ ಪರೆಯೋ ಅಥವಾ ಕಾಳಿಂದಿಯ

ನೊರೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಆ ಕೂದಲಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಿಳಿಯ ತೆಳ್ಳನೆಯ ಚೀನಾಂಬರದ ಅಡ್ಡಸುತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ದಿನದಂತೆ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾದ ತಿಲಕವಿಲ್ಲ; ಅದರ ಬದಲು, ಕರ್ಮಕಾಂಡವನ್ನು ತಂದಿಕ್ಕುವ ಚಕ್ರವೋ ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನೋ ಎಂಬಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಧರ್ಮಚಕ್ರದ ಲಾಂಛನ ಹಣೆ ತುಂಬಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅವನು ಉಟ್ಟಿದ್ದು ಕೋಮಲವಾದ ದಟ್ಟೆಯಲ್ಲ, ಹಿಮ್ಮಡಿ ಮುಟ್ಟು ಪಟ್ಟಿಯ ಧೋತ್ರ ರಂಜಿಸಿತು. ಹೆಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಸೆರಗಿನ ಒಲ್ಲಿಯಲ್ಲ, ಹೆಗಲಲ್ಲಿ ಇಳಿಬಿದ್ದಿತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಬಹಿರ್ವಾಸ. ಆಗ ಎದೆಯಲ್ಲೂ ಕೊರಳಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಗಂಧರೇಖೆಯನ್ನು ತೀಡಿ ತಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ; ಎದೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ, ಕೊರಳೆಡೆ ಕೊಂಚ, ತೋಳಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ತೊಡೆದಿದ್ದ. ಎಲೆ ಅಡಿಕೆಯಿಂದಾಗಿದ್ದ ಹಲ್ಲಿನ ಕೆಂಪು ಹೋಗುವಂತೆ ತೊಳೆದು, ಹಲ್ಲು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೊಗ್ಗಿನಂತೆ ಇವ್ದವು. ಕುಂಡಲ, ಹಾರ, ವಜ್ರದ ಪದಕ, ಸಾಲುಗೊಂಡ ಮುತ್ತಿನ ಸರ, ಕಡಗ, ಪೆಂಡೆಯ, ಕಟಿಸೂತ್ರ, ಕೆತ್ತಿದ ಉಂಗುರ, ಬಳೆ, ತಾತಿಯ ಮಣಿ, ಸಣ್ಣ ಮುತ್ತಿನ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಎತ್ತಿದ ಭುಜಕೀರ್ತಿ, ಚಿನ್ನದ ಒಡ್ಡಿಯಾಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಆ ದೀರ್ಘದೇಹಿಯಾದ ದೊರೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಚಿನ್ನದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ನವರತ್ನದ ಕೀಲಣಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಜನ ಮೆಟ್ಟಿದ ನೆಲವನ್ನು ಕಾಲಿಂದ ಮೆಟ್ಟಿದೆ, ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ, ಅರಳೆಯನ್ನು ಕೀಲಿಸಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಾವುಗೆ ಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ, ಅಧಿಕಶಾಂತಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಯಾರೂ ಹೊಗಳಬಾರದು, ಕಂಡವರು ಯಾರೂ ಕೈ ಮುಗಿಯಬಾರದು; ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಭತ್ರವಿಲ್ಲ; ತನ್ನ ಚಕ್ರವರ್ತಿತನದ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು, ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುಗತನಿವಾಸಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಬಂದು ತನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ತನ್ನ ಕಜ್ಜಳದ ಕಣ್ಣಿನ ರಾಣಿಯರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಭಿದ್ರವಿಲ್ಲದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಆ ರಾಜನು ಗುಜ್ಜುಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಇಕ್ಕಿ ನಡೆದನು.

ಅವನು ಹೇಗೋ ಅವನ ರಾಣಿಯರೂ ಹಾಗೆಯೇ. “ಇಂದು ನಮ್ಮ ಪತಿಗೆ ಸಂಯಮ. ಅದ್ದರಿಂದ ನಾವೂ ಸಂಯಮದಿಂದ ಹೋಗ ಬೇಕು” ಎಂದು ತಾವೂ ಮಿಂದು, ತಮ್ಮ ಪುರುಷನಂತೆಯೇ ಮೋಕ್ಷ

ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹೊರಟರು. ಹಲ್ಲು ತೊಳೆದು, ಬಣ್ಣಬೆಳಕು ಬಿಟ್ಟು, ಬಿಗಿದು ಉಟ್ಟು ಬಿಳಿಯ ಬಟ್ಟೆ, ದುಕೂಲದ ರವಿಕೆ, ಚಂದನದ ಅಡ್ಡಬೊಟ್ಟು; ಓಲೆ, ಮೂಗುತಿ, ಬಳೆ, ಕಂಕಣ, ಚಿನ್ನದ ಎರಡು ತಾಳೆ, ಹಾರ ಇಷ್ಟು ಧರಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಒಂದು ಆಭರಣವನ್ನೂ ತೊಡದೆ ಆ ಸುಶೀಲೆಯರು ಬಂದರು. ಅಡ್ಡಮುಡಿ, ಸೋರುಮುಡಿ, ದೊಡ್ಡಮುಡಿ, ತೆಕ್ಕಿತುರುಬು ಮುಂತಾದ ಶೃಂಗಾರದ ತುರುಬುಗಳನ್ನು ತೋರದೆ ಜೇಸರುಮುಡಿಗಟ್ಟಿ ಬಂದರು. ಕೆಲವರು ಕಲಿಗಂಟೆಕ್ಕಿ, ಕೆಲವರು ಜಡೆ ಹಾಕಿ, ಕೆಲವರು ಸುಮ್ಮನೆ ತುರುಬುಸುತ್ತಿ- ಜಡೆಬಿಣ್ಣೆ, ಚವಲಿ, ಜೈತಲೆಯ ಮಣಿ, ಮುತ್ತಿನ ಬಲೆ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪವಾಗಿ ಬಂದರು. ದೊರೆಯ ಆ ಪತ್ನಿಯರು ನೋಟದಿಂದ ತನುಗೆ ಮನ್ಮಥತಾಪ ಎಳದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆ ಮೋಹಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದರು. 'ಹೊರೆಹೊರೆಯಾಗಿ ಫಲವಸ್ತು ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದರೂ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ' ಎಂದು ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಹೂ ಹಣ್ಣು ಹಿಡಿದು ಆ ಕಾಂತೆಯರು ಬಂದರು. ಭರತರಾಜನೂ ಆ ಕಾಂತೆಯರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಿ ವಿನಯವನಾಡುತ್ತ ಬಂದರೂ ಅವರು ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಾರಗಳುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಅರಸಿಯರ ಮಧ್ಯೆ, ಮಿಂಚುವ ಮಾದಲವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಅರಸನು ಪಾಪಹರವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಾನಮಂಗಲವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದನು. ಪರಿಪರಿಯಾದ ಆರ್ಚನಾದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಪರಿವಾರ ಸತಿಯರ ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲೂ ಗಾನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದುಗಡೆ ಶಂಖ ಭುಂಭುಂ ಎಂದು ಮೊರೆಯಿತು.

ಅರಮನೆಯ ಪಕ್ಕದ ಶ್ರೀವನದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಜಿನನ ಅಲಯಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು, ಪ್ರಾಕಾರದ ಕೋಟೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಾವುಗೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿಸಿ, ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಮಾನಸ್ತಂಭವನ್ನು ತನ್ನ ಬಲಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಶುಚಿಭಾರತೆಯರಾದ ಆ ಮಾನಿನಿಯರೊಡನೆ ಗನನವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಮೂರು ಚಿನ್ನದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಆ ದೊರೆಯು ಜೈನೇಂದ್ರನಿವಾಸ ವನ್ನು ಕಂಡನು.

ರಾಜನ ಅರಮನೆ ರತ್ನದಿಂದಾದದ್ದು, ಚಿನ್ನದಿಂದಾದದ್ದು ಎಂದಮೇಲೆ ತನ್ನ ದೇವನ ಮನೆಯನ್ನು ಚಿನ್ನರತ್ನಗಳಿವೆ ಮಾಡಿಸಿದ ಎಂದು ಬೇರೆ ಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆ? ಮಂದರಪರ್ವತದಂತೆ, ತೀರ್ಥಂಕರನ ಸಮವಸರಣದಂತೆ, ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಂತೆ, ನಾನಾರತ್ನಗಳನ್ನು ಕುಂದಣವಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟದಂತೆ ಆ ಜಿನನಿವಾಸ ಇತ್ತು.

ಸಕಲಸಂಪತ್ತಿನ ಬೀಡನ್ನಿಸುವ ಆ ಬಸದಿಯನ್ನು ಆ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ರಾಣಿಯರೊಡನೆ ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಮುಗಿದ ಕೈಮೊಗ್ಗಗಳಿಂದ, ಮೂರು ಸಲ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಕಾಲು ತೊಳೆದು, ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಆದಿಜಿನನ ಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡನು. ದರ್ಶನಾಂಜಲಿಯೆಂದು ಚಿನ್ನದ ಹೂವನ್ನು ಬೊಗಸೆ ತುಂಬಿ ಅರ್ಪಿಸಿ, ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು ಕೀರ್ತಿಸಿದನು :

“ಕೈವಲ್ಯಬೋಧವೆಂಬ ಮಹಾರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನಾದ ದೇವಾಧಿದೇವನ ಪಾವನ ಬಿಂಬವೆ, ಜಯಜಯ ! ಆದಿದೇವನ ಚಿಲ್ವುಬಿಂಬವೆ, ಜಯಜಯ ! ಶ್ರೀ ಮುಕ್ತಿಯೊಡೆಯನ, ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಕ್ಯನ, ಕಾಮತಸಿದ್ಧಿದಾಯಕನ ಶ್ರೀಮಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ, ಜಯಜಯ ! ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ, ಜಯಜಯ ! ಕೋಟಿಚಂದ್ರಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ತ್ರಿಭುವನ ರಾಜರೊಡೆಯನ, ಚಿನ್ಮಯನ ರಾಜಿತರೂಪೆ, ಜಯಜಯ ! ಭರತನ ಅಪ್ಪಾಜಿಯ ಪ್ರತಿರೂಪೆ, ಜಯಜಯ ! ”

—ಎಂದು ಕೀರ್ತಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಆದಿಜಿನನಿದ್ದ ಕೈಲಾಸಗಿರಿಗೆ ಒಲವಿಂದ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನೀಡಿ, ಮೈಯನ್ನು ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನೀಡಿ, ಮೂರು ಬಾರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆದೀಶನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ದರ್ಭಾ ಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡಸಿ, ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ ಜೈನ ದೇವತೆಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದನು, ಜಪ ಮಾಡಿದನು, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆದಿಜಿನನನ್ನು ಕಂಡನು.

ಅನೇಕ ವೀಣೆಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಡಿದರೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ರಾಣಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ತುತಿಮುತ್ತಿದ್ದರು ; ವೀಣೆಗೆ ಪ್ರತಿವೀಣೆ ಕೂಡಿದಂತೆ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಬಸದಿಯೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿರಿಯ ವಿಶಾಲದ ಬಸದಿ

ಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವರತೋರಿ ಸ್ತುತಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ದುಂಬಿಯ ನೆರವಿ ಗಲಭೆ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆವಿಜನನ ಆಕಾರಸ್ತುತಿ ವಸ್ತು ಸ್ತುತಿ ಗುಣಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು - ಮಾವಿನ ಮರದ ಅರಗಳೆಯಂತೆ. ವೈಶಾಚಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ, ಶೂರಸೇನಿಯಲ್ಲಿ ಅರುಹನನ್ನು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದರು - ವೈಶಾಖನಾಸದ ಕೋಗಿಲೆಯಂತೆ.

“ದೇವದೇವೋತ್ತಮ! ದೇದೀಪ್ಯಮಾನ ದೇಹಾವಲಂಬನ! ದೇವರತ್ನಾ! ಮಾವಾಜಿ! ಜಯಜಯಾ!” ಎಂದು ದೇವಾಧಿದೇವನ ಸೊಪೆಯರು ಅರಿಯಿಂದ ಹಾಡಿದರು.

“ಸಾವಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಂಕಟಪಡುವ ನಮ್ಮ ನೋವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಗ್ಗೊತ್ತಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು, ಸ್ವಾಮೀ!” ಎಂದು ಆ ತ್ರಿಭುವನ ದೇವನ ಮಗನ ರಾಣಿಯರು ಬೇಡಿದರು.

“ನಿನ್ನ ಕುಮಾರನಂತೆ ನಮಗೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ ಯೋಗೋನ್ನತಿ ಬಾರದು, ಸ್ವಾಮಿ. ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿರುವೆವು” ಎಂದು ಆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಶೀಲಸಂಪನ್ನೆಯರು ಸ್ತುತಿಸಿದರು.

“ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಭಕ್ತಿಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಶಕ್ತಿ ಸಾಲದು. ನಮ್ಮ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸು, ಕೈಲಾಸದೊಡೆಯ! ಈ ಸ್ತ್ರೀವೇಷ ಕಷ್ಟ. ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು, ಶಿಷ್ಯವಾದ ಆತ್ಮಯೋಗ ವನ್ನು ತೋರಿದರೆ, ಈ ಹೆಣ್ಣುಜನ್ಮವನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡುವೆವು” ಎಂದು ಆ ಸದೃಷ್ಟಿಯ ಸತಿಯರು ಆಡಿದರು.

೨

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಜ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದನು, ಎದ್ದನು. ಅಂಗನೆಯರೂ ಅವನ ಕೂಡೆ ನಡೆದರು. ಮುನಿಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಡೆದುಹೋಗಿ, ಅರಸನು ಅರಸಿಯರೊಡನೆ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ವಂದನೆಮಾಡಿದನು. ಆ ಜನಮುನಿಗಳ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ವನಜಮುಖಿಯರು ದಿನವ್ರತ, ದಿಗ್ವ್ರತ, ಮಿತಪರಿಗ್ರಹ

ವ್ರತ, ಅನಶನವ್ರತ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ' ಪಾಪದ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮಾಂಗದ ನುಡಿಯುಂಟು, ನೋಟವುಂಟು, ನಗೆಯುಂಟು ; ಸುರತದ ಸುದ್ದಿ ಇಂಮ ಬೇಡ ' ಎಂದು ಅರಸನು ಅರಸಿಯರು ಸಹಿತವಾಗಿ ವರಬ್ರಹ್ಮ ಚರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಕಂಕಣವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ' ಪೂಜೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಚಿತ್ತೈಸಬೇಕು ' ಎಂದು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಅಲ್ಲಿ ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತನ್ನ ಕೈಯಾರ ತಾನೇ ಆದಿಜಿನನ ಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

ನಾಲ್ಕುಮುಖವಾದ ಆ ದೇವಾಗಾರದ ಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ತಾನು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳನ್ನು ತಾಳಿ, ಆ ಬಲೈಕುರನ ನಶ್ವಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೂ ನಿಂತನು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಅಪರಂಜಿ ಕಲಶಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆ ಯಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಮಾವಿನ ಚಿಗುರಿನ ಮೇಲೆ ಹಣ್ಣನ್ನು ಇರಿಸಿದಂತೆ, ಕೈಯಿಂದ ಬಾಚಿಹಿಡಿದನು. ತನ್ನ ದೀರ್ಘಬಾಹುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಆ ದೇವಾಗಾರಕ್ಕೆ ಅಭಿಷೇಕದ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆದನು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಶಂಖಭೇರಿಕಹಳೆಗಳ ನಿಘೋಷ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮುನಿಗಳೂ ಅಜ್ಜಿಯರೂ ಅರಸಿಯರೂ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೈಮುಗಿದು, ಸಮುದ್ರ ಮೊರೆಯುವಂತೆ ' ಜಯಜಯಾ ! ' ಎಂದರು. ಉತ್ಸವ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಆ ಜಿನಬಿಂಬ, ಐನೂರು ಮಾರುದ್ದ, ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟು ಉದ್ದವಾದರೂ ಅದೇನೂ ಬೇತಾಳರೂಪಲ್ಲ; ಆ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪ ವಾದ ತೋರ. ಕೈಕಾಲು ದೇಹದ ಕಾಂತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ಪುರುಷ ಪ್ರಮಾಣದ ಹಾಗಿರುವುದು, ಆ ಬಿಂಬ. ಆ ದೀರ್ಘವಾದ ಬಸದಿಗೆ ತಕ್ಕ ದೀರ್ಘವಾದ ದೇವಾಗಾರ, ಆ ದೀರ್ಘವಾದ ದೇವಾಗಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಆ ದೀರ್ಘದೇಹಿ ಆದರದಿಂದ ಆದಿಜಿನನಿಗೆ ಮಜ್ಜನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಆಕಾಶ ಬಿಂದು ಮೋಡಗಳು ಕನಕಾದ್ರಿಗೆ ಮಳೆಕರೆಯುವಂತೆ, ಮೊದಲು ಜಿನನಿಗೆ ಸ್ವಚ್ಛಜಲದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ, ಗಗನಗಂಗೆಯ ನೀರನ್ನು ಪಚ್ಚೆಯ ಕೊಡದಿಂದ ಮೊಗೆದು ಮೊಗೆದು ಎರೆಯುವಂತೆ ಜಿನನಿಗೆ ಗಗನವನ್ನು ತುಡುಕುವ ನಿಡುದೆಂಗಿನ ಎಳನೀರನ್ನು

ತೆಗೆದುತೆಗೆದು ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದನು. ಅದಾದ ಮೇಲೆ, ಹಾಲಿನ ಕಡಲಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ನೊರೆಯೆಲ್ಲ ಅಲೆಗಟ್ಟೆ ಅಂಗೈಗೆ ಬಂದು ಜಾರಿತೋ ಎಂಬಂಥ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ತೂರೆಗಳನ್ನು ಆ ಭೂಪನು ದೇವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ, ತಾಳೆಯ ಹೂವಿನ ಎಸಳೊ ಎಂಬಂತೆ ಸುಲಿದ ಇಂಪುಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ಆ ರಾಯನು ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಭುಜಮುಟ್ಟ ಮೆಡೆಗಟ್ಟೆ ಹೊಳೆಯುವಂತೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದ. ಮತ್ತೆ, ಹಾಕಿ ಹಿಡಿದರೆ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ, ಹಸ್ತಪುಟದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಚಿಲ್ಲುವ ಪುಟದ ಸಕ್ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕವಿಧಿಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ, ಮನ್ಮಥನು ನಾಚಿ ಜಿನನ ಎದುರು ತನ್ನ ಕಬ್ಬಿನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಸುಕಿ ಬಿನಾಡಿಹೋದನೋ ಎಂಬಂಥ ರಸದಾಳಿ ಕಬ್ಬಿನ ರಸದಲ್ಲಿ ಆ ನೃಪತಿ ಜಿನನನ್ನು ಮೀಯಿಸಿದನು. ಪುನಃ ಕಂಬಿಕಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಳಿಸಿದ್ದ ಕೋಟಿಕಾಕಂಬಿಯ ರಸವನ್ನು ಎರೆದನು ; ಎರೆದರೆ, ಅಷ್ಟ ಅಪರಂಜಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಒಡನೆಯೆ ಹೊಸ ಪಚ್ಚೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ, ಬಿಸಿಬಿಟ್ಟು ತಂಪು ಕಂಪು ಎಸೆವ ಅಪರಂಜಿಯ ರಸವನ್ನು ಎರೆವನೊ ಎಂಬಂತೆ ಆ ರಾಜಸಿಂಹನು ಹಸನಾದ ತಿಳಿ ತುಪ್ಪದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು ; ಆ ತಿಳಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಎರೆದಾಗ ಚಿನ್ನದ ರಸದ ಒಂದು ಹೊಳೆ ಹರಿದಂತೆ ಲೋಭಿಸಿತು. ಬಲು ಹೆರೆದುಪ್ಪ ಬರುವಾಗ ಹಾಲು ಕಡಲಿನ ನುಣುಪಾದ ಮರುಳು ಇಳಿವಂತೆ ರಂಜಿಸಿತು. ಹಾಲಿನ ಸಮುದ್ರ ಮೇಲೆ ಕವಿಯಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ಹದವಾಗಿ ಕಾಯಿಸಿದ ಕಂಸಿನ ಹಾಲಿನಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದರೆ, ಆ ಹಾಲಿನ ಧಾರೆಗಳು ಬುಡುಬುಡು ಭೋರ್ಭೋರು ಝಲ್ಲುಝಲ್ಲೆನುತ್ತ ಧುಮುಕಿ ತೊರೆತೊರೆಯಾಗಿ ಇಳಿದುವು. ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿಳುಪನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಾ ತೆಂಗಿನ ಗುಂಡುಗುಂಡಾದ ಎಳೆಗಾಯಂತೆ ಮೆರೆಯುವ ಘಟ್ಟಮೊಸರಿನಿಂದ ಆ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಅರಿಯಿಂದ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ಹಾಲುಕಡಲಿಗೆ ಹೆಪ್ಪನ್ನಿಕ್ಕಿ ಮೊಸರುಕಡಲನ್ನೇ ತಂದರೋ ಎಂಬಂತೆ ಮೊಸರಭಿಷೇಕ ಮನೋಹರವಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಕಡೆಯಿಲ್ಲದ ಅನ್ಯತದ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆದನು. ಆ ತೊರೆ ಉಕ್ಕಿ ಬರುವಾಗ, ಬಸದಿ ಪಂಚನಷ್ಟ್ರಾಂಗವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿಂತಿತೇ ಹೊರತು, ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೆಲ ಕೊರೆದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ತೆಂಗಿನಕಾಯ ತೂರೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಭುಜಮುಟ್ಟಿ ಮೆದೆ ಹಾಕುವನು, ಅದನ್ನು ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ತೆಗೆಸುವನು ; ಬೊಗಸೆಬೊಗಸೆ ಸಕ್ಕರೆ ರಾಶಿ ಹಾಕುವನು, ಪರಿಚಾರಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ತೆಗೆಸುವನು. ಹಣ್ಣು ತೆಗೆಯುವರು, ಹಾಲುಮೊಸರು ತೆಗೆಯುವರು, ಹೊಂಬಣ್ಣದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆಯುವರು, ಕಣ್ಣುರೆಪ್ಪೆ ಹೊಯ್ಯುವುದರೊಳಗೆ ಊಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪ ಮಾಡುವರು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಕ್ರಮವಾಗಿ, ಆಚಾರ ಕೆಡದೆ ಮಂತ್ರಾರ್ಥದ ಉಚ್ಚಾರಮಾಡುತ್ತ, ತೀರ್ಥದ ಜಲ ಮೊದಲಾಗಿ ಮೊಸರು ಕಡೆಯಾಗುವ ವರೆಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ, ಜಿನನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ವಿಧದ ಅಮೃತಧಾರೆಯನ್ನು ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿ, ಕಡೆಗೆ ಘನುಘಮಿಸುವ ದಿವ್ಯವಾದ ಪರಿಮಳಗಳನ್ನು ಎರೆದನು. ಚಂದನದ ಗಂಧವನ್ನು ಕೋಟಿಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ದೇವನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಎರೆದನು. ಸಾವಿರ ಕೋಟಿ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯ ಪನ್ನೀರನ್ನು ತೊರೆಯಾಗಿ ತುಂಬಿ ಹರಿಸಿದನು. ಪೂರ್ಣಕುಂಭವನ್ನೆತ್ತಿ, ಲೋಕದ ಸಂತಾಪ ನಿರ್ನಾಶವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಶಾಂತಿಮಂತ್ರವನ್ನು ವರ್ಣಶುದ್ಧವಾಗಿ ಓದಿ, ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದನು. ಹಲವು ಬಣ್ಣದ ಹೂವು ತುಂಬಿದ ನೂರೆಂಟು ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಚೆಲ್ಲಿದನು ; ಪಳಪಳನೆ ಇಳಿಯುವ ಆ ಹೂ ಮಳೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಎಲ್ಲರೂ “ ಜಯಜಯ ! ” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಪ್ರತಿಮೆಯ ಭುಜಮುಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹೂಗಳನ್ನೂ ಚಿನ್ನದ ಹೂಗಳನ್ನೂ ಸುರಿದನು ; ನಿಂತ ನೆರವಿ ಜಯಕಾರಮಾಡಿತು. ಬಳಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅಷ್ಟವಿಧದ ಅರ್ಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅರಳಿದ ನೂರೆಂಟು ತಾವರೆಗಳ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪವನ್ನು ಇಕ್ಕಿ, ಅರಸನು ಕೈಮುಗಿದನು.

ಆಗ ವಾದ್ಯಗಳ ಸದ್ದು ನಿಂತು ಸುಮ್ಮನಾಯ್ತು.

ಪೂಜೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆ ನೃಪತಿ ತನ್ನ ಸತಿಯರೊಡನೆ ತಾಪಸ ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಪಾದಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, “ ನನೋಸ್ತು ” ಎಂದನು. ಆಚಾರ್ಯನು “ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಿದ್ಧಿರಸ್ತು ” ಎಂದನು. “ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿರಸ್ತು ” ಎಂದರು ಮಿಕ್ಕ ತಾಪಸರು.

ನೆರೆದಿದ್ದ ಸಭೆಗೆಲ್ಲ ಅಭಿಷೇಕದ ಗಂಧದ ಜಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ವೇಳೆಗೆ ನಡುಹಗಲಿನ ಸನ್ನೆಯಾಯಿತು. ರಾಜನು ಆ ದಿವಸ ಅಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ರಾಣಿಯರೊಡನೆ ಜಾಗರವಿರುವನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಪಡೆದು ಹೊರಟರು. ಲೋಕಾಂತ ಹೋಯಿತು, ಏಕಾಂತವಾಯಿತು ; ಆ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಸತಿಯರೊಡನೆ ಧರ್ಮದ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತ ಭೂಕಾಂತನಿದ್ದನು.

೩

ಅಭಿಷೇಕವಾದ ಮೇಲೆ, ಚತುರ್ಮುಖವಾಸದ ಅಭವನಿಗೆ ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಗಿದು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಭಿಮತಸಿದ್ಧಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಅಭಿಗಮಿಸಿದನು.

ಮಧ್ಯದ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದ ದೀರ್ಘಶಾಲೆ, ನೃಪನಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಸೂರ್ಯನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು, ಸಿಂಹಮಧ್ಯೆಯರು ಅವನ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಂದರು ಚಾಮರದಂತೆ ಕುಚ್ಚುಕುಚ್ಚಾದ ದರ್ಭೆಯ ಹೂವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಮೊಳೆದುದ್ದವಾಗಿ ಹರಹಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಸಿ, ಮಂಟಪ ತುಂಬಿತ್ತು. ನಟ್ಟನಡುವೆ ಚಿನ್ನದ ಕಾಲುಮಣಿಯ ಮೇಲೆ ದರ್ಭೆಯ ಹೂವನ್ನು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಇಟ್ಟು, ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದ್ದರು. ದರ್ಭೆಯ ಹೂವಿನಿಂದಲೇ ಆದ ಒರಗುದಿಂಬು ಇಂಬಾಗಿತ್ತು. ಆ ರಾಜ ಯೋಗಿ ಲಘುವಾದ ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು, ಆ ಮಣಿಯ ಮೇಲೆ ಶಾಂತನಾಗಿ ಕುಳಿತನು. ಯೋಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ ವಿದ್ಯಾವಳಿಯಂತೆ ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಆ ಮನೆಯ ತುಂಬ ಕುಳಿತರು.

ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಸೂಸುವ ಪನ್ನೀರಿನ ಚಿಮುಕಿಲ್ಲ, ಬೀಸುವ ಚಾಮರವಿಲ್ಲ, ಬೀಸಣಿಗೆಯ ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲ, ನೀಳೆಯವಿಲ್ಲ. ಕಾಮತಂತ್ರದ ನುಡಿಯಿಲ್ಲ, ಭೋಗದ ಒಂದು ಹೆಸರಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ, ಕ್ಷೇಮ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮನತುಂಬಿ ಆ ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿಗಳು ಅರಿಯಿಂದ ಇದ್ದರು. ನುಡಿದರೆ, ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಮಾತು ; ನೋಡಿದರೆ, ಸೊಕ್ಕಡಗದ ಶಾಂತಿಯ ನೋಟ ; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಕ್ಕರೆ, ಧರ್ಮ ಸೋಕಿದ ನಗೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ

ಪುರುಷರು ಒಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರ ಮೈಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರು ; ಒಮ್ಮೆ ಏನಾದರೂ ಆದಾಪರಿಸರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿದರೆ, ತಾಪಸನೊಬ್ಬನ ಮೈಯನ್ನು ವರ್ದನ ಮಾಡುವ ತಾಪಸರಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಏನೂ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನಜನ! ಅನರ ಅನುದಿನವ ಸುಖವೆಲ್ಲಿ? ಈಗ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಈ ಉಪವಾಸವೆಲ್ಲಿ! ಅನುಭವಿಸುವ ಆ ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ಒಂದಾಗಿದ್ದರೂ, ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗದ ಈ ನಡೆಯೆಲ್ಲಿ!

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುರುಷರು ಒಬ್ಬರನ್ನು ಒಬ್ಬರು ಅಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿತನವನ್ನು ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಸೇರಿದ್ದ ಕೂಡ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಯುವುದು—ಇದೇ 'ಅಸಿಧಾರಾವ್ರತ'ವೆಂಬ ಖಡ್ಗದ ಧಾರೆಯ ನಡೆ.

ಮೊದಲು ವ್ರತವನ್ನು ಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ನಲ್ಲನನ್ನು ಕಂಡು ಮದಗೊಂಡು, ಲೋಕದ ಜನಗಳ ಬೆದರಿಕೆಗಾಗಿ ಸೈರಿಸಿದರೆ — ಅದು ದೊರೆಗಳ ಕುದುರೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ. ತುಂಬಿದ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ವ್ರತವೆಂದುಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ಅಂಬುಜಮುಖಿಯರನ್ನು ಕಂಡು ಕುಂಬಳಕಾಯಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಗೇ ಕೊಳೆಯುತ್ತ ಡಂಬಕರುತ್ತಾರಲ್ಲ — ಅದು ವ್ರತವೇ? ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕು — ಸರ್ಪವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ, ಕಡುದೃಢವಾಗಿ; ಹಿಡಿದ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟಮನಸ್ಸಾದರೆ — ವ್ರತ ತಾನೆ ಹಾವಿನಂತೆ ಲಘುವಾಗಿ ಹಿಡಿದವನನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು. ವ್ರತವನ್ನು ತೊಟ್ಟಾಗ, ತೊಟ್ಟಿರಬೇಕು — ಅದರಲ್ಲಿ ಭೇದ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ, ಏಕವಾದಂತೆ; ಬಿಟ್ಟಾಗ, ಬಿಡಬೇಕು — ಬಿಟ್ಟು ಒಡನೆಯ ಗಾಳಿ ಕೂಡ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ತಟ್ಟಿದಂತೆ. ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ, ಒಮ್ಮೆ ಬಂದು ಅಸ್ತಿಕೊಂಡರೂ ಜುಂಮು ತಟ್ಟಿದಿರುವುದು — ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ; ಕಟ್ಟಿದಿರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಕುದಿದರೆ — ಅದು ಬಿಟ್ಟೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ.

ಒಮ್ಮೆ ನುಡಿದರೇನು? ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದರೇನು? ಒಮ್ಮೆ ನಕ್ಕರೇನು? ಒಮ್ಮೆ ಮುಟ್ಟಿದರೇನು? ಚಂಚಲವಾಗದಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆದು, ಅಭಿಲಾಷೆ ಅಡಗಿದ ಭಾವಶುದ್ಧರಿಗೆ ಅವರಿಂದೇನು? ನೀರು ಸೋಕಿದರೆ ಬಾಳೆಲೆಗಳು ನನೆವಂತೆ ತಾವರೆಯೆಲೆ ನೆನೆಯುವುದೆ? ಊರಿನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಎದೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೋಂಕಿಂದ ನೆನೆಯುವಲ್ಲದೆ, ಧೀರರ ಚಿತ್ತ ಅದಕ್ಕೆ ಚಲಿಸದು. ಆ ರಾಜನೂ

ಅವನ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಎಲ್ಲರೂ ವ್ರತಶೂರರು, ಚಿತ್ತನಿರ್ಜಿತರು; ಘೋರ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಮನಸ್ಸು ಸಡಿಲವೆ, ಆ ಧರ್ಮನೀರರು ಜಿನನಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಇದ್ದರು. ಎಷ್ಟೇ ಜೇಸಗೆಯ ಬಿಸಿಲು ಆದರೂ, ತಾವರೆ ಕೊರಗದೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಳನಳಿಸುವಂತೆ ಆ ರಾಜನ ರಾಣಿಯರು ಉಪವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮಕಥಾರಸವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಕೊರಗಿಲ್ಲದೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದರು.

ಕಾಲುಮಣೆಯ ಮೇಲಿನ ವರ್ಭಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಮಂಡಿಸಿ, ' ಈ ಸತಿಯರು ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರು ' ಎಂದು ಎಣಿಸದೆ, ' ಇವರು ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ತಪಸ್ವಿ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ತಂಡ ' ಎಂದು ಭಾವಿಸುವನು. ಅರಸಿಯರು ಕೂಡ ' ಈ ದೊರೆ ನಮ್ಮ ಗಂಡ ' ಎಂದು ಎಣಿಸದೆ, ' ಈತನು ಮಂಡಲಾ ಚಾರ್ಯನಾದ ತಪೋಧನನೇ ಸರಿ ' ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡುವರು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿಯುವರು.

೪

ಜ್ಞಾನಭಾಸ್ಕರನಾದ ಆ ರಾಯನು ಧರ್ಮಕಥೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, " ಎನಿರಾ ವ್ರತಸತಿಯಿರಿದಾ, ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ನಿಮಗೂ ಈ ಉಪವಾಸದ ಗ್ಲಾನಿಯಾಯಿತಲ್ಲವೆ ? " ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಸತಿಯರು ಹೇಳಿದರು :

" ಉಪವಾಸದಿಂದ ನಮಗೆ ಏನೂ ಗ್ಲಾನಿಯಾದುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ, ಅದೇ ನಮಗೆ ಉಪರಿಮಾಸ್ವರ್ಗ! ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವುದರಲ್ಲೇ ನಮಗೆ ಬಹುಜನ್ಮ ಹೋಯಿತು. ಈಗ, ವಿಶುದ್ಧ ಚರಿತನಾದ ನಿನ್ನೊಂದು ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ಆತ್ಮಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಇದು ದೊರೆಯಿತು. ಒಳಗನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ಹೊರಗನ್ನೇ ಮೆಚ್ಚಿ, ಅನೇಕ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ತೊಳಲಿದೆವು. ಈಗ ಹೇ ರಾಜಯೋಗಿ, ನಿನ್ನ ಸಂಗದಿಂದ ನಮಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಲಭಿಸಿತು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು, ಉಪಬೇಕು, ತೊಡಬೇಕು, ಎಂಬ ವ್ಯಾಕುಲತೆಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಆ ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದೆ; ಮೋಕ್ಷರಸಿಕನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ

ನಿತ್ಯಸುಖದ ಒಂದು ದಿಕ್ಕನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಉಪವಾಸವೇನು ಮಹಾ ಪ್ರಯಾಸವೆ? ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಈಗ ಪಾಪನವಾದ ಧರ್ಮಸಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿಸು, ಹೇ ಪರ್ವದಿನದ ಆಚಾರ್ಯ ! ”

ಹೀಗೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಆ ಸತಿಯರು ವಿನಯಾವತಿ, ವಿದ್ಯಾಮಣಿ ಎಂಬ ವನಿತೆಯರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ಘನಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜನು “ವಿದ್ಯಾಮಣಿ, ಕೇಳು. ವೀತರಾಗನ ಮತದ ಅಧ್ಯಂತವನ್ನು ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಹೃದ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಆಕಾಶದ ನಟ್ಟನಡು ವಿರುವ ಮೂರು ಗಾಳಿಗಳನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿ, “ಹೀಗೆ ನರರಾಗಿದ್ದವರು ಸುರರಾಗಿ, ಸುರರಾಗಿದ್ದವರು ಮತ್ತೆ ನರರಾಗಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಆನೆಯಾಗಿ, ಹಸುವಾಗಿ, ಹಾನಾಗಿ, ಮರವಾಗಿ, ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ದಿವ್ಯನಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಧನಿಕನಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಪುರುಷನಾಗಿ ಜೀವಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತವೆ” ಎಂದನು.

“ಸಿದ್ಧರಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬುದ್ಧಿ ಯಾವುದು, ಸ್ವಾಮಿ ? ಅವನ್ನು ನಮಗೆ ಕಲಿಸು” ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಮಣಿ ಶುದ್ಧಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧರಂತೆ ಆಗುವರು” ಎಂದ, ದೊರೆ.

“ಹಾಗಾದರೆ, ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವ ಉಪಾಯ ಅದಾವುದು ? ಆ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸು” ಎಂದಳು, ವಿದ್ಯಾಮಣಿ.

ಅದಕ್ಕೆ ಅರಸನು “ಜನಸಿದ್ಧಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ಮ ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭೇದಭಕ್ತಿ. ಅಭೇದಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಎರಡು ತೆರ. ಜನಸಿದ್ಧರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಗಿಟ್ಟು ನೋಡುವುದೂ ಹೊಗಳುವುದೂ ಭೇದಭಕ್ತಿ ; ತನ್ನ ಆತ್ಮ ರೂಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡುವುದು ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಭಕ್ತಿ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಭೇದಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ನಿರ್ಭೇದಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವರೋ ಅವರ ಕರ್ಮ ಕೆಡುವುದು” ಎಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದನು.

ವಿದ್ಯಾನುಣಿ ಆ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಡಂಬಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಾದ ಮೇಲೆ, ವಿನಯಾವತಿ ಕೈಮುಗಿದು ಕೇಳಿದಳು : “ ದೇವತೆಗಳು ಯಾತರಿಂದ ಆಗುವರು ? ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವ ಭಾವದಿಂದ ಇರುವರು ? ”

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜ ಹೇಳಿದ : “ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಾಗುವರು. ಪಾಪದಿಂದ ಪಶುಗಳಾಗುವರು, ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಪುಣ್ಯಪಾಪದ ಮಿಶ್ರವಾದರೆ ನರಜನ್ಮ.”

“ ಆ ಪುಣ್ಯ ಏತರಿಂದಾಗುವುದು ? ಜೀವನಿಗೆ ಪಾಪ ಏತರಿಂದಾಗುವುದು ? ಅದರ ರೀತಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ತಿಳಿಸು, ಅರಸೆ.”

“ ದಾನಪೂಜೆಗಳಿಂದ ವ್ರತಜಪಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಪುಣ್ಯ. ಮಾನವನು ಮಾಯಾ ಲೋಭ ಕೋಪ ಭೋಗಾಸಕ್ತಿ—ಇವುಗಳಿಂದ ಪಾಪ. ಕುಲಕ್ಕೆ ಜಾತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಡತೆ, ಜೀವದಯೆ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ — ಇವುಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯ. ಕೊಲೆ ಹುಸಿ ಕಳವು ಹಾದರದ ಆಸೆ — ಇವುಗಳಿಂದ ಪಾಪ. ಈ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೋಕಿದ ಜೀವ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ. ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಗಂಡು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ನಿಂತರೆ, ಅಂತನರು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹಾರುವರು.”

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಚದುರೆ ಕೇಳಿದಳು : “ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೂ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಪಾಪಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ರೀತಿ ಯಾವುದು, ದೇವ ? ”

ಅದಕ್ಕೆ ಅರಸ ಹೇಳಿದ : “ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖ ನಿತ್ಯವಲ್ಲ. ನರಕದ ದುಃಖ ನಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಇದು ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ, ಕನಸನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ, ಬರಿಯ ಜೀವನ ಭ್ರಾಂತಿ. ಕೆನಸನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದರೂ ಸರಿಯೆ, ಚಂದನವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದರೂ ಸರಿಯೆ, ಕನ್ನಡಿ ಹೇಗೆ ಕುರುಡಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪಾಪ ವಾಗಲಿ, ಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ, ಆತ್ಮನ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಮಸಕುಹಿಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಪಪಾಪನೆಯನ್ನು ಪುಣ್ಯಪಾಪನೆಯಿಂದ ಲೋಪಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ, ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನೂ ತೊಳೆಯದಿದ್ದರೆ ಆ ಆತ್ಮ ಮುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ದೀಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು

ಸರಿಗಾಣು ಎಂದೆ. ಪಾಪ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಯಾದರೆ, ಪುಣ್ಯವೆಂಬುದು ಶ್ರೀಗಂಧದ ಹೊರೆ, ಅಷ್ಟೆ.”

ವಿನಯಾವತಿ ಅದಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಸುಮ್ಮನಾಗಲು, ಚಂದ್ರಿಕಾದೇವಿ ಎಂಬವಳು ರಾಣಿಯರ ಅನುಮತದಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು :

“ ತಾವೇನೋ ಪುಣ್ಯಸಾಪಗಳನ್ನು ಸರಿಗಾಣಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದಿರಿ. ಆದರೆ ತಾವು ಈಗ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಏಕೆ? ಈ ಜಿನಪೂಜೆ ಮುನಿಭುಕ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನೆ ಸಾಧುಜನರಕ್ಕೆ ದುರ್ಜನಶಿಕ್ಷೆ ಅನಶನ—ಇವೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲವೆ? ”

ರಾಜ ಮೆಚ್ಚಿದ : “ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಡೆದು ಕೇಳಿದೆ, ವ್ರತಧಾರಿಣಿ. ನಿನ್ನ ಅನುಮಾನ ಸರಿ. ಹೌದು, ನಾನು ಗೃಹಸ್ಥನಾದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಪುಣ್ಯ ವರ್ತನೆಯುಂಟು. ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಬಾರದು. ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ರಾಜನಾಗಿರುವನಂತೂ ಬಿಡುವುದು ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ನಾನು ಆತ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಕಂಡು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಲೋಕ ತಾನೂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು.”

“ಹಾಗಾದರೆ, ಪರಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಲುನೆಂಬಾಗ ಕರ್ಮನಾಶವಾಗುವುದೆಲ್ಲಿ? ಅದರಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಮಗೆ ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಬೇಕು.”

“ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಂಸನಾಥನಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಹೊರಗೆ ಉದಾಸೀನದಿಂದ ಉಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಿ ಮಾಡುವನು. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದರೂ ಕರ್ಮಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವನ ಧ್ಯಾನದ ಶಕ್ತಿ. ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಿ ರಾಗರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಅವನು ಭೋಗಿಸಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಸರಿ.”

“ ಹಾಗಾದರೆ, ತಮಗೆ ಈ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ವೃಥೆ ಏಕೆ? ಎಂದಿನ ಹಾಗೆ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಇರಬಾರದೆ? ”

“ ಅಲ್ಲವೇ! ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಸಲ್ಲದೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಮರೆತೆಯೇನು? ಭೋಗದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಬಾರದು ಎಂದೇ ಇಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಅದನ್ನು ತೊರೆಯುವುದು.”

“ಈ ನಡತೆ ತಮಗೇನೋ ಸಲ್ಲುವುದು. ಆ ತರದ ಆತ್ಮಭಾವನೆ ನಮಗೆ ಬಾರದು. ನಮಗೆ ಮತ್ತೇನು ಗತಿ?” ಎಂದು ಚಂದ್ರಿಕಾದೇವಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

ದೊರೆ ಹೇಳಿದ: “ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾರದು ಎನ್ನಬೇಡ. ಕೆಲವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಯೋಗ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಬಲ್ಲವರು ಆತ್ಮಯೋಗವನ್ನು ನಡೆಸಿರಿ. ಆಗದಿದ್ದವರು ನಡೆಸಿದವರನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿರಿ! ಪರಮಾತ್ಮ ಯೋಗವೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಬೀಜ ಎಂದು ಎರಡಿಲ್ಲದೆ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿ, ಪುಣ್ಯ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸಿರಿ. ಅದು, ಇಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾಳೆಯಾದರೂ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸುವುದು.”

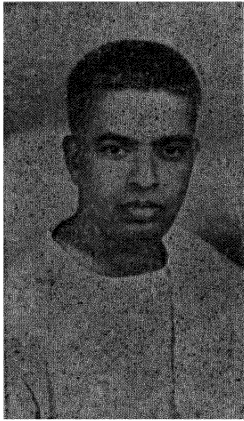
ಹೀಗೆಯೇ ರಾಜನು ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕುರಿತು ಆ ನಾರಿಯರು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸೂಕ್ತವಾದ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಕೈವಲ್ಯ ವನ್ನು ಪಡೆದವರಂತೆ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರು.

“ಯಾವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪಡೆಯದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು, ದೇವ, ನಿನ್ನಿಂದ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಡೆದೆವು. ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವುದು ನಮಗೇನೂ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನಾವು ಕೃತಕೃತ್ಯೆಯರಾದೆವು” ಎಂದು ಆ ಪತಿಭಕ್ತೆಯರು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರೆಗಿ, ಭೂಪತಿಯು ಏಳಿರೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಎದ್ದರು.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಗಿರಿಗೆ ಸೇರಿದನು. ಆಗ ದೇವ ಸ್ತೋತ್ರದ ಕಾಲವಾಯಿತೆಂದು ಆ ರಾಣಿಯರು ಆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಗೃಹದಿಂದ ಎದ್ದು ಜಿನಭವನಕ್ಕೆ ಹೋದರು

ಆ ಶೀಲವತಿಯರು ಅತ್ತ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಇತ್ತ ದೊರೆಯು ಆ ಅಧ್ಯಯನಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದನು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಯೋಗ - ಭೋಗ - ಜೀವನ ದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದಿನ ಕಳೆಯಿತು.

ಹುಟ್ಟಿದ್ದು : ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ಗುಂಡ್ಲುಪಂಡಿತ ವಂಶ. ಶ್ರೀ ರಾಮಾ
ನುಜ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ತಾಯಿಯ ಹಾಲು
ಕುಡಿದು ಬೆಳೆದದ್ದು. ತಂದೆ—ಮಧ್ಯಮ
ಶಾಲೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು, ಸಾಹಿತ್ಯದ
ನೋದಲ ಸವಿ ಕಾಣಿಸಿದವರು. ವಿದ್ಯೆ :
ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ—
ಬಿ. ಎ., ಮೈಸೂರು ಮಹಾಲಾಜಾ
ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಎಮ್. ಎ., ನೀತಿ,
ನಡತೆ : ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯರ ಹರಕೆಯಿಂದ
ಹೊಂದಿದ್ದು.

ಜೀವ—ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮದುವೆಯಾ
ದದ್ದು ; ಜೀವನ—ಕನ್ನಡದ ಕರುಣೆ
ಯಿಂದ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ.

ವೃತ್ತಿ : ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಟ್ಟಿಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡುವಿನ ಎರಡು—ಅಧ್ಯ
ಯನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಪನ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ
'ಮೇಷ್ಟರು'.

ಸಾಧನೆ, ಸಿದ್ಧಿ : ಮೊದಲು 'ರತ್ನನ ಪದ', 'ಪುರುಷ ಸರಸ್ವತಿ'
ಇಂಥ ಸ್ವಂತ ಕೃತಿ ರಚನೆಮಾಡಿದರೂ ; ಬರುತ್ತ ಬರುತ್ತ ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯ,
ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯ, ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳು, ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿಗಳು,
ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ, ಜೈನಧರ್ಮ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದು, ಅವು
ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಭಾಷಣಮಾಡಿ, ಪ್ರಥಮ ಪಂಕ್ತಿಯ ಪ್ರಚಾರ ಸಾಹಿತಿ
ಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುವು.

ಕಂಬಳಿಸೇವೆ ★ ಶ್ರೀ ಕವಿರತ್ನ ★ ಚಿಕದೇವರಾಜಬಿನ್ನಪ
ಗಂಡುಗೊಡಲಿ ★ ವಿಗಡ ವಿಕ್ರವಾಚರಿತ ★ ಬುಧ್ಧನ ವರ್ಣವಾದ
ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲಿ ★ ಕರಿಯ ಕಂಬಳಿ ★ ಪಂಚರಾತ್ರ ಪ್ರಪಂಚ

ಅನಂದ್ ಬ್ರದರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು-೨.